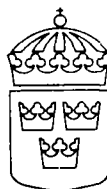

Regeringens proposition 1993/94:117

Prop
1993/94:117

Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor

---

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 9 december 1993

Carl Bildt

Reidunn Laurén
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i regeringsformen samt en särskild lag om inkorporering av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

I syfte att förstärka den enskildes rättsställning föreslås ett utvidgat skydd för grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen (RF). I grundlagsbestämmelsen om rätt till ersättning vid expropriation eller annat sådant förfogande (2 kap. 18 § RF) föreslås en närmare precisering av det egendomsskydd som Europakonventionen anger. I bestämmelsen om egendomsskyddet föreslås ett uttryckligt förbehåll för allemansrätten. Vidare föreslås att det som en ny grundläggande fri- och rättighet i RF också införs ett skydd för närings- och yrkesfriheten samt en bestämmelse som garanterar alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. I bestämmelsen om rätt till grundläggande utbildning föreslås även att det allmänna skall svara också för att det finns högre utbildning.

Dessutom föreslås en ny bestämmelse i RF som stadgar att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1995.

1

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	3
	2.1 Förslag till lag om ändring i regeringsformen	3
	2.2 Förslag till lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	6
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Bakgrund	8
	4.1 Det svenska fri- och rättighetsskyddets framväxt	8
	4.2 Europakonventionen	10
5	Egendomsskyddet	13
6	Närings- och yrkesfriheten	19
7	Rätten till utbildning	23
8	Europakonventionen - en översikt	29
9	Inkorporering av Europakonventionen	32
10	Europakonventionens konstitutionella ställning efter en inkorporering	35
11	Europakonventionens förhållande till 2 kap. regeringsformen.	39
12	Gällande lags förenlighet med konventionen	40
13	Bör den svenska reservationen återkallas?	42
14	Erkännande av Europadomstolens jurisdiktion utan tidsbegränsning	45
15	Vissa övriga frågor	46
16	Författningskommentar	48
	16.1 Förslaget till lag om ändring i regerings- formen	48
	16.2 Förslaget till lag om den europeiska kon- ventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	54
Bilaga 1	Fri- och rättighetskommitténs sammanfattning av delbetänkandet Fri- och rättighetsfrågor (SOU 1993:40)	55
Bilaga 2	Kommitténs lagförslag	67
Bilaga 3	Förteckning över de remissinstanser som yttrat sig	71
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	72
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	73
Bilaga 6	Europakonventionen med tilläggsprotokoll	76
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 december 1993 180		

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i regeringsformen,
2. lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs i fråga om regeringsformen¹

dels att nuvarande 2 kap. 20 § skall betecknas 2 kap. 22 §,

dels att 2 kap. 18 och 22 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i regeringsformen skall införas tre nya paragrafer, 2 kap. 20, 21 och 23 §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Varje *medborgare* vilkens egendom *tages i anspråk* genom expropriation eller annat sådant förfogande *skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestämmes i lag.*

Föreslagen lydelse

2 kap.
18 §

Varje *medborgares* egendom är *tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild* genom expropriation eller annat sådant förfogande *eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.*

Den som genom expropriation eller annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom skall vara tillförsäkrad ersättning

¹ Regeringsformen omtryckt 1991:1503.

för förlusten. Sådan ersättning skall också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen skall bestämmas enligt grunder som anges i lag.

Alla skall ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan.

20 §

Begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Samernas rätt att bedriva renskötsel regleras i lag.

21 §

Alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. Det allmänna skall svara också för att högre utbildning finns.

22 §

Utlänning här i riket är likställd med svensk medborgare i fråga om
1. skydd mot tvång att deltaga i sammankomst för opinionsbildning eller

i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra trossamfund eller annan sammanslutning (2 § andra meningen),

2. skydd för personlig integritet vid automatisk databehandling (3 § andra stycket),

3. skydd mot dödsstraff, kroppsstraff och tortyr samt mot medicinsk påverkan i syfte att framtvunga eller hindra yttrande (4 och 5 §§),

4. rätt till domstolsprövning av frihetsberövande med anledning av brott eller misstanke om brott (9 § första och tredje styckena),

5. skydd mot retroaktiv brottspåföljd och annan retroaktiv rättsverkan av brott samt mot retroaktiv skatt eller statlig avgift (10 §),

6. skydd mot inrättande av domstol i vissa fall (11 § första stycket),

7. skydd mot missgynnande på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung eller på grund av kön (15 och 16 §§),

8. rätt till fackliga stridsåtgärder (17 §),

9. rätt till ersättning vid expropriation eller annat sådant förfogande (18 §).

9. skydd mot expropriation eller annat sådant förfogande samt mot inskränkningar i användningen av mark eller byggnader (18 §),

10. rätt till utbildning (21 §).

Om annat icke följer av särskilda föreskrifter i lag, är utlänning här i riket likställd med svensk medborgare även i fråga om

1. yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet och religionsfrihet (1 §),

2. skydd mot tvång att giva till känna åskådning (2 § första meningen),

3. skydd mot kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtrolig meddelelse (6 §),

4. skydd mot frihetsberövande (8 § första meningen),

5. rätt till domstolsprövning av frihetsberövande av annan anledning än brott eller misstanke om brott (9 § andra och tredje styckena),

6. offentlighet vid domstolsförhandling (11 § andra stycket),

7. skydd mot ingrepp på grund av åskådning (12 § andra stycket tredje meningen),

8. författares, konstnärers och fotografers rätt till sina verk (19 §),

9. rätt att driva näring eller utöva yrke (20 §).

På sådana särskilda föreskrifter som avses i andra stycket tillämpas 12 § tredje stycket, fjärde stycket första meningen samt femte stycket.

23 §

Lag eller annan föreskrift får ej meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2.2 Förslag till lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Härigenom föreskrivs följande.

Europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna med de ändringar som gjorts genom tilläggsprotokollen nr 3, 5 och 8 till konventionen samt med de tillägg som gjorts genom tilläggsprotokollen nr 1, 2, 4, 6 och 7 till konventionen skall gälla som lag här i landet.

Konventionens och tilläggsprotokollens engelska och franska originaltexter finns tillsammans med en svensk översättning intagna som en bilaga till denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

I januari 1992 tillkallades den kommitté som kom att anta namnet Fri- och rättighetskommittén (Ju 1992:01). Utredningens uppdrag (dir. 1991:119) var *dels* att överväga en förstärkning av regeringsformens fri- och rättighetsskydd liksom att utreda frågor som rör domstols kontroll av normbeslut och förvaltningsbeslut, *dels* att överväga om och i så fall hur Europakonventionen till skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (Europakonventionen) kan införlivas med den interna svenska rätten. Kommittén fick stor frihet att ta upp olika frågor på de områden som uppdraget avser. I direktiven nämndes emellertid särskilt rätten till enskilt ägande, närings- och yrkesfriheten och den s.k. negativa föreningsfriheten samt den med fri- och rättigheterna förenade lagprövningsrätten. Där nämndes även frågan om huruvida regeringsformens nuvarande reglering i tillräcklig grad skyddar de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som finns upptagna i den s.k. Parisstadgan.

Fri- och rättighetskommittén överlämnade i april i år ett delbetänkande, Fri- och rättighetsfrågor (SOU 1993:40), till statsrådet Reidunn Laurén. Utöver de i direktiven särskilt nämnda frågorna har kommittén också prövat om det i 2 kap. RF bör införas grundlagsskydd för rätten till liv, rätten till utbildning och föräldrarätten, rätten till arbete och fackliga rättigheter samt för allemansrätten. Den har också prövat om förfarandet vid rättighetsbegränsande lagstiftning behöver förändras. I betänkandets del A behandlas bl.a. frågor om en utvidgning av regeringsformens fri- och rättighetsskydd i ovan preciserade avseenden samt frågan om lagprövningsrätten. Del B i betänkandet behandlar frågan om inkorporering av Europakonventionen.

Redan i direktiven till utredningen framhölls att kommittén borde eftersträva att finna samlande lösningar på de frågor som omfattas av dess uppdrag. Vidare framhölls att det liksom alltid när det gäller grundlagsfrågor är angeläget att de förslag som läggs fram har bred politisk förankring. Utredningsarbetet har också resulterat i en uppgörelse mellan företrädare för Socialdemokraterna, Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna och Centerpartiet.

En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och kommitténs lagförslag framgår av *bilaga 2*.

Betänkandet har i sin helhet remissbehandlats. Genom en särskild skrivelse har även ett antal kyrkor och andra religiösa organisationer inbjudits att yttra sig över betänkandet. En förteckning över de remissinstanser som yttrat sig finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena har publicerats och finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ds 1993:90).

Regeringen anser det viktigt att största möjliga politiska enighet får prägla bedömningen av utredningsförslaget. I linje härmed utgör det nu framlagda förslaget resultatet av överläggningar med företrädare för riksdagspartierna. Även om också andra lösningar kan ha sina förtjänster anser vi sålunda att i första hand kommitténs förslag bör läggas till grund

Lagrådet

Regeringen beslutade den 6 december 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen, se *bilaga 4*. Lagrådet har i sitt yttrande ställt sig tveksamt till den föreslagna grundlagsregeln och föreslagit en viss omformulering av den. Regeringen finner emellertid inte anledning att ändra sitt förslag.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*.

4 Bakgrund

4.1 Det svenska fri- och rättighetsskyddets framväxt

Frågan om ökat skydd för de medborgerliga fri- och rättigheterna kom från 1800-talets mitt alltmer att stå i förgrunden. De fri- och rättigheter som i dag tillkommer svenska medborgare har i betydande omfattning vuxit fram utan stöd i grundlag. Näringsfriheten fastslogs i princip definitivt genom 1864 års näringsfrihetsförordning. Det var utvecklingen i Europa under 1930-talet som aktualiserade frågan om ett starkare skydd för de medborgerliga fri- och rättigheterna än vad 1809 års regeringsform då angav. Den nuvarande fri- och rättighetsregleringen i 2 kap. regeringsformen kom att föregås av ett mycket långvarigt och grundligt utredningsarbete av först den Tingstenska utredningen, Författningsutredningen och Grundlagberedningen samt efter regeringsformens tillkomst 1973 års Fri- och rättighetsutredning och Rättighetsskyddsutredningen. Regleringen infördes i tre etapper genom riksdagsbeslut åren 1973/74, 1976 och 1979. Regeringsformens rättighetskatalog har därefter genom riksdagsbeslut år 1988 kompletterats med grundregler om skydd för den enskildes personliga integritet vid registrering med hjälp av automatisk databehandling.

Huvuddelen av fri- och rättigheterna i 2 kap. regeringsformen kan delas in i två kategorier: de som utgör s.k. opinionsfriheter (t.ex. yttrande-, informations-, mötes-, demonstrations-, förenings- och religionsfriheterna i 1 §) och de som sammanfattningsvis kan sägas främst skydda den kroppsliga friheten (skyddet mot kroppsliga ingrepp i 6 § och rörelsefriheten i 8 § m.m.). Bland övriga fri- och rättigheter kan särskilt nämnas rätten till ersättning vid expropriation eller annat sådant förfogande (18 §). Fri- och rättighetsregleringen ger i första hand skydd åt svenska medborgare, men utlänningar är i stor utsträckning likställda med svenskar (20 §).

Bakgrunden till den nuvarande regleringen kan kortfattat sammanfattas på följande sätt. Utredningsarbetet påbörjades för nu mer än 50 år sedan av den Tingstenska utredningen och följdes därefter av Författningsut-

redningen. Inget av dessa utredningsförslag ledde emellertid till någon författningsreform. Regeringens förslag till ny regeringsform kom i stället att i huvudsak bygga på den år 1966 tillsatta Grundlagberedningens förslag (SOU 1972:15). Beredningens arbete hade resulterat i en kompromiss i fråga om fri- och rättighetsregleringen i den nya regeringsformen. Kompromissen innebar att regeringsformen i fråga om de politiska fri- och rättigheterna och den personliga friheten skulle innehålla klara beskrivningar men medge att dessa fri- och rättigheter skulle kunna begränsas genom lag antagen med vanlig enkel majoritet. Lagprövningsrätten vann erkännande men skulle inte skrivas in i regeringsformen. Vidare innebar förslaget att vissa rättssäkerhetsprinciper såsom ett förbud mot retroaktiv strafflag och ett förbud mot tillfälliga domstolar skulle grundlagsfästas och alltså inte kunna sättas åt sidan utan att grundlagen ändrades. I riksdagen enades man om en lösning som innebar vissa ändringar i departementsförslaget och en hemställan till regeringen om en ny utredning med uppgift att i hela dess vidd på nytt överväga frågan om reglering i grundlagen av skyddet för enskildas fri- och rättigheter (prop. 1973:90, bet. 1973:KU26, rskr. 1973:265, bet. 1974:KU8, rskr. 1974:19). Det fortsatta utredningsarbetet utfördes av 1973 års Fri- och rättighetsutredning (SOU 1975:75) och ledde 1976 fram till vissa förändringar av regleringen i 1974 års RF (prop. 1975/76:209, bet. 1975/76:KU56, rskr. 1975/76:414, bet. 1976/77:KU1, rskr. 1976/77:2). Förändringarna innebar att de sociala rättigheterna kom till uttryck som programstadganden i 1 kap. 2 § RF och de rättsligt sett bindande reglerna sammanfördes i 2 kap. Vidare innebar förändringarna att de rättigheter som endast kan inskränkas genom grundlagsändring (absoluta) utökades. Även de rättigheter som kan inskränkas genom vanlig lag utökades samtidigt som möjligheterna att besluta om rättighetsbegränsande lagar inskränktes på flera sätt. Vissa frågor som var föremål för olika uppfattningar hänsköts till fortsatt utredning av Rättighets- skyddsutredningen. I den utredningen enades de fyra största riksdagspartierna om flera förstärkningar av skyddet för de redan införda rättigheterna genom bl.a. ett särskilt förfarande vid s.k. rättighetsbegränsande lagstiftning, utökad lagrådsgranskning och ett grundlagsfästande av lagprövningsrätten (SOU 1978:34). I arbetet på propositionen och i riksdagen framhölls det stora värdet i att lagar om demokratins spelregler beslutas under största möjliga enighet (prop. 1978/79:195, bet. 1978/79:KU39, rskr. 1978/79:359, bet. 1979/80:KU1, rskr. 1979/80:2). Detta principiella synsätt har sedan präglat arbetet med olika grundlagsfrågor.

Krav på utbyggnad och ytterligare förstärkning av regeringsformens fri- och rättighetsskydd har fortlöpande förts fram genom bl.a. motioner i riksdagen. Riksdagen har dock avstyrkt dessa motioner med motiveringen att erfarenheterna av den reglering som skett genom reformerna borde avvaktas (se bl.a. bet. 1990/91:KU13).

I direktiven till Fri- och rättighetskommittén uttalades att nu så lång tid förflutit efter tillkomsten av regeringsformens fri- och rättighetsreglering att det var dags att ta upp frågan om ytterligare förstärkning av skyddet.

Av de i direktiven särskilt nämnda frågorna har kommittén lämnat förslag till utvidgat egendomsskydd och ett grundlagsskydd för närings- och yrkesfriheten. Dessutom har den föreslagit att i bestämmelsen om egendomsskyddet skrivs in ett uttryckligt förbehåll för allemånsrätten och att rätten till utbildning slås fast i en ny bestämmelse. En närmare redovisning av rättighetsutvecklingen och tidigare reformförslag såvitt gäller de nu lämnade förslagen finns i avsnitten 5-7.

4.2 Europakonventionen

Det andra världskriget och dess politiska förspel gjorde tydligt att allmän och lika rösträtt inte är en tillräcklig förutsättning för att ett demokratiskt statskick skall kunna bevaras. Inte heller ger den demokratiska beslutsprocessen i sig någon tillräcklig garanti för att den enskilda människans värdighet respekteras. Därför måste den demokratiska beslutsprocessen kombineras med ett konstitutionellt fri- och rättighetskydd. I Tyskland hade genom allmänna val en regim kommit till makten som avskaffade demokratin, bedrev militär aggression och begick folkmord. I Sovjetunionen hade en regim som visserligen inte var demokratiskt vald men som gjorde anspråk på att representera medborgarnas kollektiva intressen kommit att planmässigt förtrycka individens rätt.

Efter kriget och mot bakgrund av de erfarenheter som det gett kom det internationella samarbetet att präglas av två, delvis sammanlöpan- de tendenser. För det första försökte man genom internationella överenskommelser binda staterna vid att erkänna och respektera mänskliga rättigheter. Därigenom kom ett gemensamt normsystem att växa fram till skydd för den enskilde medborgaren gentemot den egna statsmakten. I det arbetet fanns en bakgrund i naturrättsliga uppfattningar om varje enskild individs inneboende naturliga och oförbytliga rättigheter. Det första mera omfattande uttrycket för dessa strävanden är den universella förklaringen om de mänskliga rättigheterna som antogs av FN:s generalförsamling i Paris den 10 december 1948. För det andra kan man iakttä en allmän strävan, i vart fall i det Europa som utgjort krigets främsta slagfält, att knyta staterna närmare samman och att, inom begränsade eller vidare områden, skapa gemensamma institutioner. Sålunda bildade tio stater, bland dem Sverige, Europarådet år 1949 och, via Schumanplanen år 1950, kom ett mera överstatligt betonat samarbete till stånd inom Europeiska kol- och stålgemenskapen år 1951 och Europeiska ekonomiska gemenskapen år 1956, ett samarbete som fördjupats och nu lett fram till att Europeiska unionen bildats. Sverige ansökte år 1991 om medlemskap i Europeiska gemenskaperna och förhandlingar pågår i frågan. Inom kort kommer Sverige att etablera ett närmare samarbete med unionen och dess medlemsstater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

Inom Europarådets ram utarbetades Europakonventionen, vilken öppnades för undertecknande den 4 november 1950 och trädde i kraft den 3 september 1953 då tio medlemsstater hade deponerat sina ratifikations-

instrument. I konventionens inledande förklaring uttalar de fördragsslutande staterna att de beaktar Europarådets syfte att uppnå en fastare enhet mellan rådets medlemsstater och att ett av medlen för att fullfölja det syftet är att vidmakthålla och utveckla de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Konventionen innehåller *dels* bestämmelser om de grundläggande civila och politiska rättigheterna, *dels* regler om ett institutionellt kontrollsystem. De institutioner som upprättas är Europeiska kommissionen och Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter. Det kan redan här nämnas att det, för att kommissionen skall vara behörig att uppta framställningar från enskilda, förutsätts att den stat, mot vilken klagan riktas, erkänt denna kommissionens behörighet. På motsvarande sätt har domstolen kompetens att pröva mål endast mot de stater som erkänt dess jurisdiktion.

Sverige undertecknade konventionen den 28 november 1950 och ratificerade den ett drygt år senare, den 4 februari 1952. Samtidigt förklarade sig Sverige erkänna kommissionens behörighet att ta emot klagomål från enskilda. Erkännandet var inte tidsbegränsat. Däremot erkände Sverige vid denna tidpunkt inte domstolens kompetens. Det skedde först år 1966 och då endast för en period av fem år. Det svenska erkännandet har därefter förnyats för successiva femårsperioder, senast för tiden fram till den 13 maj 1996.

Till Europakonventionen har nu sammanlagt tio s.k. tilläggsprotokoll kommit att öppnas för ratifikation. Dessa behandlar såväl materiella frågor, såsom skyddet för äganderätten och dödsstraffets avskaffande i fredstid, som processuella spörsmål om förfarandet hos konventionsorganen. Sverige har godkänt eller ratificerat samtliga tilläggsprotokoll utom protokoll nr 9 rörande enskilda klagandes rätt att hänskjuta mål till Europadomstolen. Den avvaktande hållning som Sverige, tillsammans med flera andra stater, intar härvidlag hör samman med den mera övergripande reformdiskussion rörande konventionsorganen som pågår inom Europarådet. Vid ratifikationen av det första tilläggsprotokollet av den 20 mars 1952 gjorde emellertid Sverige förbehåll mot dess artikel 2 om rätten till undervisning till den del det i bestämmelsen sägs att staten skall "respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse".

Vad så gäller frågan om Europakonventionens ställning här i landet kan först sägas att Sverige som stat, liksom är fallet med andra internationella konventioner som vi tillträtt, givetvis är folkrättsligt förpliktat att lojalt fullgöra de åtaganden som följer av konventionen. Däremot är konventionen som sådan inte internt gällande svensk rätt.

Det förhållandet att Europakonventionen inte utgjort en del av den svenska rättsordningen har emellertid inte inneburit att den saknat betydelse i lagstiftningsarbete och i rättstillämpning. Tvärtom har konventionen under senare år kommit att få en ökad betydelse även internrättsligt. Det kan här erinras om att Lagrådet i flera fall yttrat sig över tilltänkt lagstiftning utifrån vad som uppfattas vara konventionens krav. Vidare har sådana avgöranden av Europadomstolen i vilka domstolen funnit att Sverige kränkt någon av konventionens bestämmel-

ser föranlett ändringar i svensk lagstiftning. Exempel på reformer som föranletts av avgöranden i konventionsorganen är införandet av lagen om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut liksom ändringar i expropriationslagen, i rättegångsbalkens häktningsregler, i reglerna om Bostadsdomstolens och hyresnämndernas sammansättning i vissa mål, i lagen om vård av unga och i jordförvärvslagen.

Slutligen har den allmängiltiga principen om fördragskonform lagtolkning för Europakonventionens del kommit att spela en allt större roll. Principen innebär att svensk lag så långt möjligt bör tolkas så att den överensstämmer med Sveriges internationella åtaganden och den praxis om de åtagandenas närmare innebörd som kan ha utvecklats av konventionsorganen.

Regeringen har i direktiven till Fri- och rättighetskommittén som ett skäl till att en inkorporering av konventionen bör övervägas nämnt det förhållandet att den inom EG anses utgöra en del av de rättsprinciper som gäller inom gemenskaperna och att Sverige i ett EES-samarbete har att införliva viss EG-rätt med svensk rätt och, vid ett medlemskap i EG, dessutom utan någon mellankommande nationell rättsbildning har att tillämpa viss EG-rätt här i landet. Fri- och rättighetskommittén anför tre ytterligare skäl för en inkorporering (bet. del B s. 123 f.). Kommittén uttalar för det första att den nuvarande svenska ordningen är ovanlig i ett europeiskt perspektiv. För det andra, anser kommittén, skulle en inkorporering markera konventionens betydelse i vårt land och klargöra dess status inom den inhemska rätten. Detta skulle också medföra att den enskilde medborgaren kan få ett starkare skydd för de medborgerliga fri- och rättigheter som regleras i konventionen. Om konventionen görs till en del av den svenska rätten skulle, anför kommittén slutligen, sannolikt fler mål rörande konventionens fri- och rättigheter komma att slutbehandlas vid svenska domstolar och myndigheter.

5 Egendomsskyddet

Regeringens förslag: I regeringsformen preciseras närmare det egendomsskydd som Europakonventionen anger. Förutom ett skydd mot tvångsöverföring genom expropriation eller något annat sådant förfogande ges även ett motsvarande skydd mot inskränkningar i användningen av mark och byggnader. Vidare utökas grundlagsskyddet genom en rätt till ersättning för förlusten vid både tvångsöverföringar och rådighetsinskränkningar.

Ersättningsregeln för rådighetsinskränkningar utformas i enlighet med de huvudprinciper för ersättning som nu gäller i vanlig lag vid inskränkningar i rätten att använda mark och byggnader. De närmare grunderna för bestämmandet av ersättning skall däremot anges i vanlig lag.

I grundlagsbestämmelsen om egendomsskyddet görs ett uttryckligt förbehåll för allemansrätten.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i sak med regeringens. Lagtexten har en något annorlunda språklig utformning i kommitténs förslag.

Remissinstanserna: Av dem som yttrat sig är de allra flesta antingen positiva till eller har i vart fall inget att erinra mot en utvidgning av egendomsskyddet. Av dessa är många, bland dem *Svea hovrätt*, *Kammarrätten i Göteborg*, *Länsrätten i Stockholms län*, *Sveriges advokatsamfund*, *Medborgarrättsrörelsen* och *Ägarfrämjandet* dock missnöjda med förslaget och anser att det inte ger ett tillräckligt långt gående egendomsskydd och närmare bör anslutas till Europakonventionens egendomsskydd samt lämnar förslag till tillägg och ändringar. De *juridiska fakulteterna vid Uppsala och Stockholms universitet* är tveksamma till förslaget. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges Industriförbund* avstyrker uttryckligen förslaget som alltför bristfälligt för att läggas till grund för lagstiftning men är positiva till ett grundlagsskydd för äganderätten efter omarbetning. *Statens naturvårdsverk* avstyrker ett grundlagsskydd mot rådighetsinskränkningar på det föreslagna sättet som enligt verket innebär en kraftig förstärkning av den enskildes rätt på bekostnad av allmänna intressen.

Vad gäller de föreslagna ersättningsreglerna förordar flera, bland andra *Svea hovrätt*, *SACO*, *Medborgarrättsrörelsen* och *Ägarfrämjandet* att det i den svenska grundlagen i likhet med den danska, finska och norska, bör slås fast en princip om full ersättning. *Lantbrukarnas Riksförbund*, som förordar rätt till ersättning för hela förlusten vid tvångsvisa markavståenden kräver en revidering av presumtionsregeln i expropriationslagen. Flera, bland dem *Svea hovrätt*, *Statens lantmäteriverk*, *Statens naturvårdsverk* och *Svenska Naturskyddsföreningen* uttrycker missnöje med de föreslagna ersättningskriterierna för rådighetsinskränkningar. *Skogsstyrelsen* förordar en följdändring i skogsvårds-

Flertalet remissinstanser som yttrat sig är positiva till eller har i vart fall inte något att erinra mot att allemansrätten införs i bestämmelsen. Flera efterfrågar dock grunddragen i eller en definition av allemansrätten antingen i grundlagen, vanlig lag eller i motiven. Några önskar att allemansrättens rättsliga natur skall betonas och ett klagörande om avsikten är att det är rättens nuvarande omfattning som skall bevaras. Tillsammans med ett par andra anser *Statens naturvårdsverk* att vissa förutsättningar för allemansrättens utövande bör tydliggöras i bestämmelsen. *Företagarnas Riksorganisation, Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges Industriförbund* och *Medborgarrättsrörelsen* är negativa till att skriva in allemansrätten i bestämmelsen.

Bakgrund: Den lagstiftning som gäller i Sverige i dag ger ett starkt skydd för den enskildes egendom. Den som utan sådant lagstöd angriper annans egendom kan räkna med straffrättsliga sanktioner och ådra sig skadeståndsskyldighet. Den civilrättsliga lagstiftningen skyddar den rådande egendomsordningen genom att den anger gränserna för densamma. Också artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen innehåller ett skydd för äganderätten. Konventionen jämte bl.a. det första tilläggsprotokollet föreslås nu införlivas med svensk rätt genom vanlig lag. Med egendom avses i protokollet inte bara äganderätt till fast och lös egendom i civilrättslig mening utan även faktiska existerande rättigheter som fordringar och immateriella rättigheter (se Hans Danelius arbete *Mänskliga rättigheter*, 5:e uppl., Norstedts, 1993, s. 248). Grundlagsskyddet för egendomsrätten är däremot inte lika starkt utvecklat i vårt land. De rättsregler som finns till skydd för egendomsrätten har således vuxit fram utan egentligt stöd av en grundlagsregel (jfr 16 § i 1809 års regeringsform). En sådan aktualiserades först på 1940-talet. Det har i och för sig alltsedan den nuvarande regeringsformens tillkomst rätt bred enighet om att det är värdefullt att regeringsformen (RF) i fri- och rättighetskapitlet innehåller en regel om skydd för den enskildes rätt till sin egendom. Frågan om hur omfattande detta grundlagsskydd bör vara har dock varit en omdiskuterad fråga under lång tid. Den nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 18 § RF, som i sin första utformning infördes efter förslag av Grundlagberedningen i samband med införandet av RF, är resultatet av en kompromiss. Bestämmelsen har därefter efter förslag av Rättighetsskyddsutredningen fått en något ändrad ordalydelse genom en ändring som trädde i kraft den 1 januari 1980. Stadgandet föreskriver endast att den vars egendom tas i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestäms i lag. Bestämmelsen om egendomsskyddet i RF tar således endast sikte på rätten till ersättning för ingrepp genom expropriation eller annat sådant förfogande, dvs. tvångsvisa överföringar av egendom från den enskilde. Stadgandet omfattar däremot inte sådana begränsningar i den enskildes möjligheter att utnyttja främst sin fasta egendom som följer av bestämmelser i t.ex. planlagstiftning och naturvårdslagen. I detta sammanhang bör erinras om att Lagrådet har uttalat att det finns en "gråzon" mellan fall som klart är att hänföra till expropriation eller annat sådant

förfogande och fall som bestämt är att hänföra till rådighetsinskränkningar (prop. 1984/85:107 s. 152 f.). I den offentliga diskussionen har hävdats att RF borde innehålla en principiell regel om att den enskildes egendom skall lämnas okränkt men att det allmänna i vissa fall bör äga möjlighet att ta i anspråk egendom eller reglera användningen av viss egendom. Det har vidare hävdats att ersättningsprinciperna vid ingrepp i annans egendom på ett klarare sätt än vad som nu är fallet borde skrivas in i grundlagen. Slutligen har också hävdats att den svenska allemansrätten som är av stor betydelse för allmänhetens möjligheter att få tillgång till naturen för rekreation också borde ges ett grundlagsskydd.

Skälen för regeringens förslag: Europakonventionen utgör ett grundläggande åtagande för Sverige när det gäller mänskliga fri- och rättigheter. Regeringen delar kommitténs uppfattning att bestämmelserna i Europakonventionen även skall betraktas som ett grundläggande normsystem för Sverige. Genom att Europakonventionen nu föreslås bli inkorporerad i svensk rätt kommer vår inhemska lagstiftning att få en principiell regel om att den enskildes rätt till sin egendom skall lämnas okränkt. Det är emellertid också angeläget att skyddet för äganderätten skrivs in i grundlagen på ett mer uttryckligt sätt än för närvarande. Som kommittén funnit bör en sådan bestämmelse, till skillnad från konventionen, också innehålla en uttrycklig regel om att ersättning skall utgå vid ingrepp i enskild egendom. En sådan regel i regeringsformen kommer därmed att innebära en precisering av det skydd som Europakonventionen ställer upp för medborgarnas rätt till sin egendom.

Mot denna bakgrund anser regeringen i likhet med kommittén att det finns skäl att utöver ett grundlagsskydd mot tvångsöverföring av egendom genom expropriation eller annat sådant förfogande även låta rådighetsinskränkningar genom lagstiftning och myndighetsbeslut avseende mark och byggnader omfattas av grundlagsskyddet. Härmed ges ett mer uttryckligt och starkare grundlagsskydd för den enskildes rätt till viktig egendom än för närvarande. Samtidigt som det rättsliga skyddet mot sådana tvångsöverföringar och rådighetsinskränkningar grundlagsskyddas kommer de grundläggande åtagandena i konventionen på ett väsentligt område att tydliggöras och preciseras i grundlagen. Inskränkningar i enskildas användning av sin egendom förekommer i stor utsträckning och är speciellt vanlig vad gäller fast egendom. Vi anser det därför särskilt motiverat att i grundlagen införa ett uttryckligt skydd mot rådighetsinskränkningar i mark och byggnader. Det saknas underlag för att nu överväga något längre gående skydd. Till detta kommer att Europakonventionen nu föreslås bli införlivad med svensk rätt och därmed att ingå i det skydd för den enskildes egendom som finns i vanlig lag. Med hänvisning till det sagda finner vi inte motiverat att som vissa remissinstanser förordat låta all egendom, både fast och lös, omfattas av grundlagens egendomsskydd.

För ett utnyttjande av de möjligheter till inskränkningar som nödvändigt måste finnas skall krävas att de skall tillgodose angelägna allmänna intressen. Med angelägna allmänna intressen avses som kommittén framhållit främst sådana ingrepp som är motiverade med hänsyn till naturvårds- och miljöintressen men även till

totalförsvarsintressen och ingrepp för att tillgodose samhällets behov av mark för bostäder och gator och andra kommunikationsleder m.m. Under remissbehandlingen har efterfrågats en närmare precisering av när inskränkningar skall anses tillåtna. Vissa remissinstanser vill ha ett sådant rättighetsbegränsande skydd motsvarande det som kommer till uttryck i 2 kap. 12-16 §§ RF eller en närmare anslutning till uttryckssättet i Europakonventionen.

Regeringen delar kommitténs uppfattning att det slutliga ställnings-tagandet till vad som är ett angeläget allmänt intresse får göras från fall till fall i enlighet med vad som kan anses vara acceptabelt i ett demokratiskt samhälle. Den nu gällande lagstiftningen som medger ingrepp i annans egendom av de slag som regleras i bestämmelsen kan i enlighet med vad kommittén funnit anses uppfylla det uppställda kvalifikationskravet. Något behov av följdändringar i gällande lagar som tillåter ingrepp i den enskildes egendom finns därför inte. Några remissinstanser anser att det av bestämmelsen bör framgå att inskränkningar skall anges i lag och att det särskilda uppskovsförfarandet skall göras tillämpligt, eller åtminstone med stöd av lag. I reglerna om normgivning i RF stadgas att föreskrifter som avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden meddelas i lag. Kommittén har utgått ifrån att fråga endast är om tvångsvisa inskränkningar i användningen av mark och byggnader som följer direkt av lagstiftning eller av myndighetsbeslut med tillämpning av sådan lagstiftning. Det finns emellertid enligt reglerna om normgivning, förutom den speciella rätten för regeringen att meddela föreskrifter vid krig, krigsfara m.m., också möjligheter för riksdagen att i lag till regeringen delegera rätten att meddela offentligrättsliga föreskrifter avseende vissa ämnen, t.ex. natur- och miljövård. För föreskrifter som innebär inskränkningar i egendomsskyddet gäller emellertid som huvudregel att de skall meddelas i lag. Förutsättningarna för egendomsberövanden och inskränkningar som av nödvändighet måste få ske är således grundade på lag. Med hänsyn till att inskränkningar i nu gällande lagstiftning får anses uppfylla kravet på att det finns ett angeläget allmänt intresse är det inte aktuellt att inskränka den normgivningskompetens som regeringen för närvarande har. Det är därmed inte heller möjligt att beträffande egendomsskyddet slå fast att rådighetsinskränkningar endast får ske genom lag och göra det särskilda uppskovsförfarandet tillämpligt. Det saknas vidare anledning att i bestämmelsen upprepa de normgivningsregler som redan finns i RF. Med anledning av att Medborgarrättsrörelsen hävdar att förbuden mot minoritets- och könsdiskriminering i 2 kap. 15 och 16 §§ RF inte gjorts tillämpliga i förslaget bör erinras om att nämnda bestämmelser är riktade generellt till de normgivande organen, och därför också skall beaktas när bestämmelser om ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden beslutas. Att inte myndigheterna vid sin tillämpning av gällande rätt tar ovidkommande hänsyn till någons ras, kön etc. säkerställs i sin tur genom kravet i 1 kap. 9 § RF på att myndighet i sin verksamhet skall iaktta opartiskhet och saklighet.

Liksom hittills bör också den som tvingas att avstå sin egendom genom expropriation eller annat sådant förfogande i grundlag vara

tillförsäkrad ersättning. Som tidigare har redovisats delar vi kommitténs uppfattning att rådighetsinskränkningar avseende mark och byggnader bör omfattas av den föreslagna grundlagsbestämmelsen om egendomsskydd. I konsekvens härmed bör även den nu gällande rätten till ersättning vid sådana inskränkningar ges ett motsvarande grundlagsskydd. Mot denna bakgrund anser vi att egendomsrätten får ett tillräckligt starkt konstitutionellt skydd på det sätt som kommittén har föreslagit.

Flera remissinstanser anser att den enskilde genom bestämmelsen skall tillförsäkras full ersättning eller ersättning för hela förlusten. Det skulle emellertid inte vara helt rättvisande med hänsyn till att sådana förväntningsvärden som enligt 4 kap. 3 § expropriationslagen inte är ersättningsgilla inte omfattas av skyddet. I bestämmelsens nuvarande lydelse tillförsäkras den vilkens egendom tas i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande ersättning för förlusten vilket får anses ge uttryck för att den drabbade skall hållas skadeslös och att inte enbart symboliska belopp skall kunna betalas ut. Att härtill lägga ordet skäligt, som också föreslagits, skulle därför inte tjäna något egentligt syfte. Liksom tidigare bör såsom kommittén stannat vid den närmare utformningen av ersättningsbestämmelserna alltjämt ske i vanlig lag.

Ett skydd som tillförsäkrar den enskilde ersättning för inskränkningar utan avseende på intrångets eller skadans storlek överensstämmer emellertid inte med gällande rätt. Inskränkningen måste ha uppnått en viss kvalifikationsgrad för att ersättning skall kunna komma i fråga. En motsvarande begränsning bör därför komma till uttryck i grundlagsbestämmelsen.

Vissa remissinstanser har vänt sig mot de kriterier som kommittén har använt och påpekat att de antingen är för stränga eller att de inte är tillräckligt objektiva för att passa i grundlag. Statens naturvårdsverk avstyrker dessutom ett grundlagsskydd mot rådighetsinskränkningar på det föreslagna sättet. Naturvårdsverket påpekar härvid att rådighetsinskränkningar i miljöskyddslagen och annan skyddslagstiftning har hittills i princip inte ansetts kunna föranleda rätt till ersättning. Med den föreslagna lydelsen kommer enligt verket denna princip att kunna ifrågasättas.

De av kommittén använda kvalifikationsgränserna är hämtade från gällande rätt på området. Meningen är således inte att i grundlagen precisera beräkningsnormerna utan endast att ange huvudprinciperna. Att rätten till ersättning vid vissa rådighetsinskränkningar nu ges ett grundlagsskydd innebär således inte att ersättningsrätten utvidgas i förhållande till nu gällande ersättningsregler. Ersättning utgår sålunda inte för den förlust som kan bestå i att förväntningar om ändring i markens användningsområde inte infrias till följd av dispositionsinskränkningar. Ersättning utgår inte för ingrepp i form av strandskyddsförordnande eller förordnande om naturvårdsområde. Uteblivet tillstånd till en ny verksamhet, t.ex. grustäkt eller markavvattning samt vägrad strandskyddsdispens ersätts inte till följd av denna princip. Inte heller skall ersättning utgå för sådana - till tid och omfattning - mindre ingripande inskränkningar i rätten att fritt nyttja sin

egendom. Således är avsikten med förslaget inte att andra typer av rådhetsinskränkningar i mark eller byggnader än för närvarande skall vara förenade med rätt till ersättning. Däremot innebär förslaget att den nuvarande rätten till ersättning vid rådhetsinskränkningar blir grundlagsfäst. Det finns därför varken skäl att, som bl.a. Skogsstyrelsen och Lantbrukarnas Riksförbund anser, föreslå några ändringar i de lagar som reglerar rätt till ersättning eller att utöver redan befintliga motivuttalanden ange den närmare innebörden av de begrepp som där används. Regeringen finner inte heller anledning att förändra den ersättningsrätt vid expropriation eller annat sådant förfogande som bestämmelsens nuvarande lydelse garanterar. Under beredningen har uppmärksammats att ett beslut med stöd av lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. (skyddslagen) genom vilket en anläggning eller ett område förklaras vara skyddsobjekt bl.a. kan innebära att en ägare eller nyttjanderättshavare stängs ute från anläggningen eller området. Såvitt gäller områden där försvarsmakten bedriver övningar och där försvarsmakten sätts in för att hindra kränkningar av Sveriges territorium kan sådana inskränkningar göras utan att ägaren ger sitt tillstånd. Vid övningar torde kunna tillses att tillträdesförbud blir gällande mot ägaren endast i sådana situationer där denne inte lider någon skada av förbudet. Även i kränkingsfallen torde läget oftast var det att ägaren inte lider någon skada på grund av att han inte får tillträde till området. I vissa fall kan dock sådana skador vara oundvikliga. Vid skyddslagens tillkomst övervägde regeringen om det mot denna bakgrund borde införas en rätt till ersättning för den som i kränkingsfallen får sin dispositionsrätt inskränkt. Regeringen stannade dock för att - bl.a. efter jämförelse med reglerna i rättegångsbalken och polislagen om avspärrningar - inte föreslå någon sådan rätt (prop. 1989/90:54 s. 44). Det ligger i sakens natur att den nu föreslagna regeln inte är tillämplig när mark eller byggnader måste tas i anspråk för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige, t.ex. en invasion. I linje med detta synsätt ligger att det inte heller skall finnas någon rätt till ersättning när det är fråga om att hindra en annan kränkning av Sveriges territorium utan att det är fråga om ett väpnat angrepp. Vad gäller föreskrifter om militära skyddsområden som också kan meddelas enligt skyddslagen hänvisas till författningskommentaren till den föreslagna 22 §.

Det skydd som den enskildes egendom genom den föreslagna bestämmelsen tillförsäkras får inte utgöra något hinder mot att allmänheten utnyttjar naturen enligt vad som följer av den på sedvanerätt grundade allemansrätten. Uttrycket allemansrätt förekommer redan i naturvårdslagen men är inte definierat i någon författning. Allemansrätten får sitt innehåll främst genom motsatsvisa tolkningar av vissa straffstadganden. Den kan nu sägas innebära att det är tillåtet för var och en att ta sig fram till fots över annans mark med undantag för tomtmark som ligger intill någons bostad. Det är vidare tillåtet att tillfälligt uppehålla sig på samma mark och att där t.ex. slå upp ett tält för någon enstaka natt. Vidare har var och en rätt att på annans mark plocka bär och svamp, liksom nedfallna grenar och kvistar. Även rätten för var och en att fiska med handredskap på vissa enskilda vatten har beskrivits som

en rättighet av i huvudsaklig allemansrättslig natur.

Prop. 1993/94:117

Allemansrätten kan ur markägarens perspektiv sägas innebära en inskränkning i hans äganderätt till fastigheten utan att han har rätt till någon ersättning för den. Regeringen delar därför kommitténs uppfattning att det i bestämmelsen bör göras ett uttryckligt förbehåll för allemansrätten. Den omständigheten att allemansrätten inte är direkt definierad i författning och att vissa därför kan ha en vag uppfattning om dess innebörd utgör enligt vår mening inget hinder mot att här ta in ett förbehåll för allemansrätten. På detta sätt ges också allemansrätten en grundlagsförankring. Avsikten är dock inte att ge allemansrätten en för all framtid bestämd innebörd och därigenom låsa den till just den rörelsefrihet i naturen som i dag får anses ha sitt stöd i denna. Mot bakgrund härav och då allemansrättens gränser kan anses föränderliga är det, som vissa remissinstanser önskar, inte heller lämpligt att i detta sammanhang ange något om hänsyns- och ansvarstagande eller föreskriva begränsningar i allemansrätten. Det bör emellertid för tydlighetens skull anmärkas att syftet med förbehållet för allemansrätten inte är att ge en längre gående rätt att nyttja naturen än enligt nu accepterade former.

Ärkebiskopen, Sveriges Kristna Råd och Sveriges frikyrkosamråd anser att det bör prövas om inte medborgarnas rätt till rent vatten för personligt bruk kan ges ett grundlagsskydd. *Justitia et Pax* har för sin del förordat att frågan om ett grundlagsskydd för rätten till en skyddad natur, frisk luft m.m. utreds vidare. Det finns dock inget underlag för att i samband med de nu framlagda förslagen till grundlagsändringar behandla dessa frågor.

6 Närings- och yrkesfriheten

Regeringens förslag: I regeringsformen införs som en ny fri- och rättighet ett skydd för närings- och yrkesfriheten. Enligt den nya bestämmelsen får begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke endast införas för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag. I samma bestämmelse ges en grundlagsförankring av samernas rätt till rensköttsel som den i lag är reglerad.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av dem som yttrat sig har flertalet inte något att erinra mot eller tillstyrker ett grundlagsskydd för närings- och yrkesfriheten. Flera, bland dem *Riksdagens ombudsmän*, *Svea hovrätt*, *juridiska fakulteten vid Stockholms universitet* och *Justitia et Pax* anser dock att skyddet för närings- och yrkesfriheten bör ges ett positivt uttryck. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges Industriförbund*, som har samma inställning som till egendomsskyddet, samt *Länsrätten i Stockholms län* och *Företagarnas Riksorganisation* anser att skyddet bör förstärkas genom att begränsningar endast skall kunna göras genom lag

eller med stöd av lag. De *juridiska fakulteterna vid Uppsala och Stockholms universitet* är tveksamma till förslaget. Några, bland dem *Svea hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland* och *Konkurrensverket*, är inte nöjda med det sätt på vilket den s.k. likhetsprincipen kommer till uttryck i bestämmelsen. *Svea hovrätt* anser att det är en självklarhet att likhetsprincipen vad gäller ekonomiska syften även bör omfatta staten. *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att likhetsprincipen inte kommer till uttryck i den föreslagna regeln och att det kan ifrågasättas om det senare ledet i första stycket fyller någon funktion. *Konkurrensverket* anser att kommittén inte gett en fullständig bild av de legala inskränkningar som berör närings- och yrkesfriheten och att innebörden av begreppet angelägna allmänna intressen borde ha preciserats närmare. *Föreningen Den Nya Välfärden* förordar att också avtalsfriheten tryggas i grundlag.

Riksdagens ombudsmän är inte nöjda med hur förslaget såvitt gäller samernas renskötselrätt har kommit till uttryck i lagförslaget. Detsamma gäller *Hovrätten för Nedre Norrland* som påpekar att den renskötselrätt som följer av rennäringslagen under vissa förutsättningar tillkommer också medborgare i andra länder än Sverige, varför det erfordras en följdreglering i nuvarande 2 kap. 20 § RF. *Lantbrukarnas Riksförbund* avstyrker förslaget i denna del. *Professor Bertil Bengtsson* anser att det är något missvisande att som kommittén gjort tala om ett grundlagsstöd för samernas renskötselrätt. Han anmärker därvid att bestämmelsen ger ett grundlagsstöd för den näringsrättsliga sidan av renskötselrätten men att den civilrättsliga sidan av den utgör en särskild rätt vilken i dag liksom äganderätten skyddas av 2 kap. 18 § RF. *Svenska Samernas Riksförbund* och *Sametinget* kräver båda att förslaget kompletteras med bestämmelser i regeringsformen om samernas fundamentala rättigheter som folk och rätten till land och vatten. *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet* anser att det finns skäl att i särskild ordning överväga frågan om ett grundlagsskydd inriktat på samernas särskilda situation.

Skälen för regeringens förslag: Näringsfriheten har en lång tradition i Sverige. Gällande lagstiftning på näringsområdet utgår från att det i princip skall råda full frihet för svenska medborgare att här i landet driva näring och utöva yrke. Inte desto mindre finns det sedan lång tid en omfattande reglering på detta område. Denna reglering begränsar i stor utsträckning närings- och yrkesfriheten i olika hänseenden, t.ex. på grund av hänsyn till säkerhets-, hälsovårds-, arbetarskydds- och ordningssynpunkt eller för att tillgodose krav på särskilda kvalifikationer som ställs upp för många yrken. I praktiken är således närings- och yrkesfriheten begränsad i ganska stor utsträckning.

Att enskilda så långt det är möjligt skall garanteras närings- och yrkesfrihet är av grundläggande betydelse för det moderna samhället. Detta bör såsom kommittén funnit föranleda att dessa friheter nu ges ett skydd i regeringsformens fri- och rättighetskapitel. En sådan grundlagsreglering skulle även stå i överensstämmelse med vad som gäller i bland annat Danmark och Norge och i samklang med aktuella internationella samarbetssträvanden.

Behovet av inskränkningar i närings- och yrkesfriheten har tidigare

ansetts utgöra hinder för en grundlagsbestämmelse till skydd för dessa friheter. Regeringen delar kommitténs uppfattning att det kan vara svårt att ge närings- och yrkesfriheten ett reellt innehåll med hänsyn till de möjligheter till begränsningar som nödvändigtvis måste finnas. Det är av detta skäl missvisande att såsom vissa remissinstanser önskar i grundlagen tala om dessa friheter som rättsligt bindande rättigheter. Vi delar i stället kommitténs uppfattning att den s.k. likhetsprincipen är en lämplig utgångspunkt för en grundlagsbestämmelse.

Kommittén har beskrivit innebörden av likhetsprincipen som att alla skall ha möjlighet att konkurrera på lika villkor under förutsättning att de i övrigt uppfyller de krav som kan ställas på t.ex. kompetens. Några remissinstanser är kritiska mot det sätt på vilken denna kommer till uttryck i förslaget. Klart är att likhetsprincipen som utgångspunkt för en grundlagsreglering inte får hindra att det införs generella inskränkningar i närings- och yrkesfriheten för att tillgodose intressen som från allmänna utgångspunkter bedöms angelägna. Att under denna förutsättning garantera likhetsprincipen en överordnad ställning i förhållande till viktiga skyddsintressen innebär svårigheter. Genom att såsom kommittén valt att göra, ta fasta på en väsentlig sida av likhetsprincipen, nämligen den ekonomiska, kan denna emellertid utan svårigheter ges en överordnad ställning. Syftet med en begränsning av närings- och yrkesfriheten får således inte enbart vara att ekonomiskt gynna vissa näringsidkare eller yrkesutövare framför andra, utan för att en begränsning skall få införas krävs att syftet är att skydda något från samhällets synpunkt skyddsvärt intresse.

Under remissbehandlingen har framförts dels att det av bestämmelsen bör framgå att inskränkningar i närings- och yrkesfriheten får införas i lag eller med stöd av lag, dels att det bör anges att begränsningar endast skall kunna göras i lag.

Föreskrifter som rör ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska intressen skall som huvudregel i enlighet med 8 kap. 3 § RF meddelas genom lag. Enligt 8 kap. 7 § RF kan regeringen efter bemyndigande i lag meddela föreskrifter som kan innebära begränsningar i bl.a. närings- och yrkesfriheten. Av 11 § samma kapitel följer vidare att riksdagen även kan medge att regeringen överlåter åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter. Gällande bestämmelser om normgivningen innebär således att det redan finns ett krav på att föreskrifter på det offentlig-rättsliga området som innebär begränsningar i närings- och yrkesfriheten i första hand skall ha lagform och i vart fall meddelas med stöd av lag. Det bör även tilläggas att civilrättsliga föreskrifter som kan anses beröra en juridisk persons "personliga ställning" enligt regeringsformens normgivningsregler faller under det obligatoriska lagområdet. Självfallet påverkar inte detta möjligheten att enligt 11 kap. 9 § RF i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag ställa upp krav på svenskt medborgarskap för behörighet att inneha eller utöva tjänst eller uppdrag hos staten eller kommun.

Konkurrensverket understryker vikten av att inskränkningar som på grund av angelägna skyddsintressen görs i närings- och yrkesfriheten i görligaste mån utformas på ett konkurrensneutralt sätt. Vi finner här

angeläget att i detta sammanhang, utöver den nya svenska konkurrenslagen, peka på betydelsen av EG:s konkurrensregler, som redan vid EES-avtalets ikraftträdande blir gällande också för Sverige.

I kommitténs uppdrag ingick även att göra en genomgång av författningsbeståndet på näringsområdet och föreslå de ändringar som kommitténs förslag i grundlagsfrågan kunde föranleda. En redovisning av de författningsbestämmelser som kommittén ansett kan sägas begränsa närings- och yrkesfriheten finns intagen i betänkandet (del A Bilaga 2). Regeringen delar kommitténs uppfattning att det kan ifrågasättas om rennäringslagens bestämmelser om renskötselrätten som en kollektiv rättighet tillkommande den samiska befolkningen är helt förenliga med det föreslagna grundlagsskyddet. Detta förhållande förändras inte av det faktum, som Lantbrukarnas Riksförbund tagit upp, nämligen att samernas bruksrätt till renbetesmarkerna och samerna som en etnisk minoritet omfattas av andra grundlagsbestämmelser. Genom att som i kommitténs förslag till bestämmelse ge en grundlagsförankring av den lagreglering som gäller samernas rätt att bedriva renskötsel markeras att denna rätt inte står i konflikt med grundlagsskyddet för närings- och yrkesfriheten. Samernas rätt att bedriva renskötsel regleras dock alltiämt i lag. Under remissbehandlingen har Svenska Samernas Riksförbund och Sametinget rest krav på att förslaget kompletteras med bestämmelser i regeringsformen om samernas fundamentala rättigheter som folk och rätten till land och vatten. I prop. 1992/93:32 (s. 31 f.) uttalade regeringen att gällande bestämmelser i regeringsformen, sedda mot bakgrund av Sveriges folkrättsliga förpliktelser, ger samerna som etnisk minoritet ett fullgott grundlagsskydd. Vidare framgår av samma proposition att regeringen inte heller ansåg sig kunna biträda det önskemål om grundlagsreglering som samerna framfört avseende rätten till mark och vatten. Fri- och rättighetskommittén har inte särskilt utrett frågan om en grundlagsreglering avseende samernas rätt. Mot bakgrund härav finner regeringen inte heller nu skäl att föreslå någon ytterligare grundlagsreglering avseende samerna.

Under remissbehandlingen har Föreningen Den Nya Välfärden förordat att också avtalsfriheten tryggas i grundlag. Denna fråga är förenad med komplicerade problem beträffande avgränsning och undantag. Inte heller har frågan varit föremål för kommitténs överväganden. Regeringen anser sig därför inte ha tillräckligt underlag för att i detta sammanhang ta ställning till frågan om ett grundlagsskydd för avtalsfriheten.

Regeringens förslag: I regeringsformen införs bland övriga fri- och rättigheter en ny bestämmelse som garanterar alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten rätt att kostnadsfritt få grundläggande utbildning i allmän skola. I samma bestämmelse anges också att det allmänna skall svara för att det finns högre utbildning.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Enligt kommitténs lagförslag har alla barn rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola.

Remissinstanserna: De flesta som yttrat sig tillstyrker eller har inte något att erinra mot ett grundlagsskydd för rätten till grundläggande utbildning. *Juridiska fakulteten vid Lunds universitet*, som i likhet med de juridiska fakulteterna i Uppsala och Stockholm är tveksam till förslaget, anser att bestämmelsen kan ses som en närmare precisering av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § RF och skiljer sig från övriga föreskrifter i 2 kap. RF genom att den avser prestationer av det allmänna, medan övriga främst handlar om frihet från tvång från samhällets sida. Härtill kommer enligt fakulteten att en i grundlagen fastslagen rättighet rimligen bör kunna göras gällande inför domstol. Vidare anser fakulteten i likhet med *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Föreningen Den Nya Valfärden*, att den föreslagna bestämmelsen om det allmännas ansvar för att högre utbildning finns, inte grundar några rättigheter för den enskilde och synes falla utom ramen för 2 kap. RF.

Svenska arbetsgivareföreningen, *Sveriges Industriförbund*, *Medborgarrättsrörelsen*, *Sveriges Försäkringsförbund* och *Katolska Biskopsämbetet* är negativa till att införa en social rättighet i 2 kap. RF och ifrågasätter värdet av bestämmelsen.

Statens skolverk anser att uttrycket "Alla barn" är missvisande på åtminstone följande sätt; dels kommer den avsedda inskränkningen till barn som är medborgare i Sverige inte till klart uttryck, dels garanterar inte skollagen svenska barn bosatta i utlandet eller svenska barn som är folkbokförda här men som varaktigt vistas utomlands rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet, dels har inte heller barn vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att de skall gå i skolan någon sådan rätt till utbildning enligt 3 kap. 1 § skollagen, dels garanterar skollagen utbildning bara till barn som nått skolpliktsåldern.

Några, bland dem *Svea hovrätt*, *Den Nya Valfärden* och *Justitia et Pax* förordar att också föräldrarätten grundlagsskyddas. *Ärkebiskopen*, *Sveriges Kristna Råd* och *Sveriges frikyrkosamråd*, som tillstyrker förslaget om rätt till grundläggande utbildning, understryker för sin del att föräldrarätten alltid måste balanseras av barnens rätt som den kommer till uttryck i bl.a. FN:s barnkonvention. *Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet* framför liknande uppfattning i anslutning till frågan om inkorporering av Europakonventionen.

Bakgrund: Författningsutredningen föreslog ett stadgande i RF som bland annat innebar en ovillkorlig rätt för barn till grundläggande undervisning i allmänna skolor (SOU 1963:16 och 17). Flera remissinstanser ställde sig kritiska till förslaget. Rätten till utbildning kom inte att skrivas in i grundlagen förrän efter förslag från Fri- och rättighetsutredningen. I sitt betänkande (SOU 1975:75) hade den övervägt att i grundlagen skriva in en skyldighet för det allmänna att tillhandahålla social service som når upp till viss nivå. Den fann emellertid inte att det var möjligt att skriva in sociala rättigheter i RF som rättsregler eftersom de i praktiken kom att vara uttryck för samhällets strävan att bereda den enskilde t.ex. utbildning. Utredningen föreslog därför att de sociala rättigheterna skulle formuleras som ett målsättningsstadgande. Förslaget om att införa ett målsättningsstadgande i RF delades av regering och riksdag (prop. 1975/76:209, bet. 1975/76:KU56, rskr. 1975/76:414, bet. 1976/77:KU1, rskr. 1976/77:2). Stadgandet, som återfinns i 1 kap. 2 § RF, ger uttryck för det allmänna strävan att medborgarna skall erbjudas den utbildning de önskar. Något krav på en viss utbildning kan den enskilde inte ställa med stöd av målsättningsstadgandet.

I artikel 26 i FN:s universella förklaring om de mänskliga rättigheterna från år 1948 uttalas att envar skall ha rätt till undervisning. Denna skall vara kostnadsfri, åtminstone på de elementära och grundläggande stadierna. Rätten till undervisning behandlas också i flera olika konventioner som Sverige anslutit sig till. FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (SÖ 1971:41) innehåller mycket utförliga bestämmelser om rätten till utbildning och om den skolundervisning på olika nivåer som konventionsstaterna skall inrätta. I artikel 13 åtar sig konventionsstaterna bland annat att grundskoleundervisning skall vara obligatorisk och kostnadsfritt tillgänglig för alla, att den undervisning som i olika former följer efter grundskolan skall göras allmänt tillgänglig och åtkomlig för alla samt att den högre undervisningen skall göras åtkomlig för alla som är lämpade för sådan undervisning. I FN:s konvention om barnets rättigheter (SÖ 1990:20), som i princip avser alla personer under 18 år, finns bestämmelser som i stort motsvarar vad som sägs i konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. I artikel 2 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen stadgas bland annat att ingen må förvägras rätten till undervisning. Om den närmare innebörden av artikeln hänvisas till Hans Danelius arbete *Mänskliga rättigheter* (5:e uppl., Norstedts, 1993).

Enligt den gällande skollagen anordnar det allmänna utbildning för barn och ungdomar i form av grundskola och gymnasieskola samt vissa motsvarande skolformer, nämligen särskola, specialskola och sameskola. Dessa skolformer bildar det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Där föreskrivs också att alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet. Vid sidan av de skolformer som anordnas av det allmänna kan det finnas skolor som anordnas av enskilda fysiska eller

Enligt skollagen har barn som är bosatta i landet skolplikt. Undantagna från skolplikt är barn, som varaktigt vistas utomlands eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet skall gå i skola. Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller 7 år och upphör i regel vid utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller 16 år eller, om barnet fullgör särskild skolplikt i specialskolan, 17 år. Från och med den 1 juli 1997 gäller vidare att om ett barns vårdnadshavare begär det, skall barnet redan höstterminen det år det fyller 6 år jämföras med skolpliktiga barn i fråga om rätten att börja skolan. Skolplikten motsvaras av en rätt för barn och ungdom att få utbildning inom det offentliga skolväsendet. Barn i allmänhet har vanlig skolplikt som skall fullgöras i grundskolan. Särskild skolplikt har barn som inte kan gå i grundskolan därför att de är utvecklingsstörda, synskadade, döva, hörselskadade eller talskadade. Sådan skolplikt skall fullgöras i särskola eller specialskola. Samers barn får fullgöra skolplikt i sameskola i stället för i grundskola. Utbildningen i grundskolan skall vara avgiftsfri för eleverna och de skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Gymnasieutbildning är sådan utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom som är avsedd att påbörjas av ungdomar efter avslutad grundskoleutbildning eller motsvarande fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Av skollagen framgår att varje kommun bland annat är skyldig att under vissa förutsättningar erbjuda utbildning på nationella program för samtliga de ungdomar i kommunen som avses ovan. Regeringen meddelar föreskrifter om urval mellan behöriga sökande.

Högskoleutbildning finns i dels statlig och dels kommunal regi och de grundläggande bestämmelserna finns i högskolelagen. För tillträde till grundläggande högskoleutbildning gäller krav på allmän behörighet. Varje universitet eller högskola beslutar själv vilka särskilda behörighetsvillkor som skall gälla. Antalet utbildningsplatser till en utbildning får vara begränsade. Bestämmelser om urval meddelas av regeringen.

Inom kommittén har övervägts om föräldrarätten och rätten till utbildning bör ges ett skydd i fri- och rättighetskapitlet i regeringsformen. Beträffande föräldrarätten har kommittén begränsat sig till rätten för föräldrar att bestämma över sina barns undervisning och utbildning, särskilt i livsåskådningsfrågor. Av denna anledning har kommittén behandlat dessa frågor i ett sammanhang.

Skälen för regeringens förslag: Kommittén har mot bakgrund av att tillgången till utbildning för den enskilde är av avgörande betydelse för dennes välfärd funnit att rätten till utbildning bör ges ett starkare skydd i grundlagen. Genom en rättsligt bindande regel skall enligt kommittén härvid det allmänna åläggas att garantera alla en ovillkorlig rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola.

Under remissbehandlingen har bland andra de juridiska fakulteterna

uttryckt tveksamhet till att bland övriga bindande föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter föra in en social rättighet. Regeringen har förståelse för denna tvekan men vill samtidigt erinra om att tanken inte är ny. Redan Författningsutredningen föreslog en sådan rätt. En regel om fri folkskoleutbildning finns i både Danmarks och Finlands författningar. Vidare finns bestämmelser om rätt till undervisning i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna och i andra tilläggsprotokollet till Europakonventionen. I likhet med kommittén anser regeringen att tillgången till utbildning är av grundläggande betydelse för den enskildes välfärd. Vi anser även att rätten att erhålla fri grundutbildning också är av stor betydelse för det demokratiska samhällets fortbestånd. Flera remissinstanser, bland andra Svea hovrätt, advokatsamfundet samt ärkebiskopen och de religiösa organisationerna med undantag av Katolska Biskopsämbetet tillstyrker förslaget i denna del. Mot bakgrund härav anser vi att rätten till utbildning bör ges ett bättre grundlagsskydd. En sådan regel kan i likhet med förslaget om utvidgat egendomsskydd dessutom sägas innebära en precisering av det skydd som Europakonventionen, som nu föreslås skall inkorporeras, ställer upp för rätten till undervisning.

Juridiska fakulteten vid Lunds universitet anser att en i grundlagen fastslagen rättighet rimligen bör kunna göras gällande inför domstol och anför att detta nu inte är möjligt såvitt gäller rätten till utbildning. I detta sammanhang bör erinras om att Fri- och rättighetskommittén i sitt fortsatta arbete har att överväga frågan om vidgade möjligheter till domstolsprövning av förvaltningsbeslut och därvid ta ställning till i vilken utsträckning Europakonventionen kan anses ställa krav på sådan domstolsprövning.

I likhet med kommittén anser vi dock att ett bindande stadgande om rätt till utbildning inte kan innebära en villkorlös rätt till alla former av utbildning. Kommittén har i stället föreslagit en bestämmelse om rätt för varje barn att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. Enligt kommittén är syftet att ge alla barn i skolpliktig ålder rätt till kostnadsfri grundskoleutbildning. Avsikten är emellertid inte att garantera personer som inte befinner sig inom skolpliktig ålder rätt till sådan utbildning. Vidare är kommitténs syfte att ge en rätt till grundläggande utbildning för elever som behöver undervisning i särskola eller specialskola i stället för i den vanliga grundskolan. Kommittén har även angett att rättigheten motsvaras av den rätt till grundskoleutbildning som följer av den nuvarande skollagen. Såsom Statens skolverk påpekat har sålunda kommittén inte avsett att utöka den krets av personer som enligt skollagen är berättigade till utbildning i grundskola eller motsvarande utbildning. På grund härav anser Skolverket att det i vissa hänseenden framstår som missvisande att i grundlagen slå fast en rätt för alla barn till grundläggande utbildning i allmän skola. Enligt skollagen garanteras nämligen varken svenska barn bosatta i utlandet eller svenska barn folkbordförda här men som varaktigt vistas utomlands någon rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet. Inte heller barn vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet skall gå i skolan är garanterade en sådan rätt.

Med beaktande av dessa verkets synpunkter och vikten av att stadgandet blir så klart som möjligt anser vi att grundlagsbestämmelsen bör få en något annorlunda utformning än den kommittén föreslagit. Av stadgandet bör uttryckligen framgå att det är de barn som omfattas av den allmänna skolplikten, vilken motsvaras av en rätt för barn och ungdom att få utbildning inom det offentliga skolväsendet, som har rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. Rätten till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola kommer beträffande den av kommittén åsyftade personkretsen därmed att förbli oförändrad. Avsikten är således inte att förändra det innehåll kommittén avsett med bestämmelsen utan endast att förtydliga den enskildes rätt i förhållande till det allmännas skyldigheter. Det kommer således även med regeringens förslag att åligga det allmänna att garantera barn i skolpliktsåldern en ovillkorlig rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. Den av oss valda utformningen har dock den fördelen att det inte torde behöva råda någon tvekan om vilken kategori personer rättigheten avser. Det blir också lättare att göra rättigheten gällande juridiskt.

Katolska Biskopsämbetet förordar för sin del att grundlagsstadgandet klart skall jämställa allmänna och fristående skolor. Med anledning härav vill vi understryka att vi delar kommitténs uppfattning att det allmänna genom bestämmelsen endast bör åläggas att svara för fri grundläggande utbildning i allmänna skolor. Att det, som Kammarrätten i Göteborg påpekat, enligt gällande rätt finns möjlighet att fullgöra skolplikten på annat sätt än i allmän skola anser vi att det i bestämmelsen inte finns skäl att erinra om eftersom här endast är fråga om att slå fast den enskildes rätt till kostnadsfri utbildning i allmän skola.

Genom den föreslagna rätten till utbildning skall det allmänna åläggas att hålla ett offentligt skolväsende där själva undervisningen garanteras. Däremot garanteras inte den enskilde rätt till fritt skolmaterial, fria skolmåltider eller skolskjutsar. Av dessa förmåner är för närvarande rätten till skolmaterial och skolskjutsen reglerad i skollagen och är beträffande skolskjutsar inte undantagslös. Såvitt gäller den åsyftade omfattningen av regleringen har remissinstanserna inte framfört några synpunkter. Inte heller regeringen har här någon annan uppfattning än kommittén. Att rätten till den i bestämmelsen åsyftade utbildningen skall vara kostnadsfri skall dock inte hindra att det i sådan utbildning kan förekomma enstaka inslag som kan föranleda kostnader för eleverna såsom t.ex. särskilda gymnastikkläder och entréavgifter vid museibesök (jfr prop. 1985/86:10 del A s. 101).

Regeringen delar vidare kommitténs slutsats att det inte är möjligt att föreslå en rättsligt bindande regel om rätten till högre utbildning av hänsyn till behovet av villkor för tillträde som är betingade av utbildningens syfte och tillgången på plats. Emellertid anser kommittén att det allmänna bör ha skyldighet att även anordna högre utbildning än grundskoleutbildning och att detta bör komma till uttryck i samma bestämmelse som rätten till grundläggande utbildning. Vi delar kommitténs uppfattning att det givetvis är av stor vikt för den enskilde att kunna erbjudas även högre utbildning. Juridiska fakulteten vid Lunds universitet

anser att en bestämmelse om högre utbildning inte grundar några rättigheter och därför synes falla utom ramen för kapitlet om grundläggande fri- och rättigheter. Hovrätten för Nedre Norrland och Föreningen Den Nya Valfärden anmärker för sin del att det allmännas skyldighet att svara också för högre utbildning framgår av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § andra stycket RF. Regeringen kan hålla med om att rätten till högre utbildning omfattas av 1 kap. 2 § RF. Den av kommittén förordade regeln om denna typ av utbildning utgör emellertid en precisering så till vida att den avser just den högre utbildningen och dessutom ålägger det allmänna att se till att den finns, vilket innebär att det allmänna själv som huvudman skall anordna den.

Av avsnitt 13 framgår att kommittén har föreslagit att den svenska reservationen mot andra meningen i artikel 2 om föräldrarätten i Europakonventionen bör återkallas innan konventionen inkorporeras genom svensk lag. Mot bakgrund härav har kommittén konstaterat att föräldrarätten genom den föreslagna inkorporeringen med återtagande av reservationen kommer till positivt uttryck i svensk rätt. Något skäl att dessutom införa ett särskilt stadgande om föräldrarätten i grundlag har kommittén inte funnit. Några av remissinstanserna, bl.a. Svea hovrätt och Justitia et Pax, anser emellertid att ett sådant skydd bör övervägas.

Av de skäl som framgår av avsnitt 13, delar regeringen uppfattningen att reservationen bör återtas. Genom inkorporeringen kommer därmed föräldrarätten som den anges i konventionen att bli svensk lag. Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig har inte haft något att invända mot att kommittén valt att härutöver inte också ge föräldrarätten ett grundlagsstöd. På grund härav finner inte heller vi skäl att grundlagsskydda föräldrarätten.

I Europakonventionen, artiklarna 2 - 14, liksom i vissa av tilläggsprotokollen, upptas de grundläggande materiella fri- och rättigheter som konventionen avser att skydda (konventionen och tilläggsprotokollen återfinns i bilaga 6. Dessa fri- och rättigheter har genom konventionsorganens avgöranden kommit att i åtskilliga hänseenden preciseras till innebörd och räckvidd (för en närmare framställning på svenska av hur konventionens bestämmelser tolkats se främst Hans Danelius, *Mänskliga rättigheter*, 5 uppl., Norstedts, 1993 men också Göran Lysén, *Europas grundlag*, 2 uppl., Iustus förlag, 1993).

I konventionen skyddas vars och ens rätt till livet (artikel 2). Bestämmelsen kompletteras genom det sjätte tilläggsprotokollet (1983) genom vilket dödsstraffet avskaffas i fredstid. Vidare föreskriver konventionen förbud mot tortyr samt omänsklig och förnedrande behandling och bestraffning (artikel 3) liksom mot slaveri, trældom och tvångsarbete (artikel 4).

I artikel 5 föreskrivs att alla har rätt till frihet och personlig säkerhet liksom att ingen får berövas sin frihet utom i sex i artikeln uppräknade fall då ett frihetsberövande kan komma i fråga:

- a) efter en fällande dom av behörig domstol,
- b) om någon underlåtit att uppfylla en domstols föreläggande eller för att tvinga någon att fullgöra en i lag föreskriven skyldighet,
- c) om någon är skäligen misstänkt för brott eller om det föreligger fara för att någon skall begå ett brott eller söka undkomma efter att ha begått brott,
- d) om en underårig skall undergå s.k. skyddsuppfostran eller inställas inför en rättslig myndighet,
- e) för att hindra spridning av smittosam sjukdom eller därför att någon är sinnessjuk, alkoholist, narkotikamissbrukare eller lösdrivare samt
- f) för att hindra att någon obehörigen reser in i landet eller som ett led i förfarandet för att utvisa eller utlämna någon. I det fjärde tilläggsprotokollet (1963) föreskrivs därtill att ingen får berövas friheten enbart på grund av oförmåga att fullgöra en avtalad förpliktelse.

I bestämmelsen sägs också att var och en som berövats friheten snarast (*promptly, dans le plus court délai*) skall underrättas om skälen till att han gripits och om varje anklagelse som riktas mot honom. Vidare skall den som berövats friheten av sådana skäl som anges under c) ovan ofördröjligen (*promptly, aussitôt*) ställas inför domare eller någon annan ämbetsman som utrustats med domsmakt och han har också rätt att begära att lagligheten av frihetsberövandet snabbt (*speedily, à bref délai*) prövas av domstol. Han skall också vara berättigad till rättegång inom skäligen tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. Den som berövats friheten i strid mot bestämmelsen skall ha rätt till skadestånd.

I artikel 6 återfinns regler om rätt till domstolsprövning och om rättssäkerhet. Var och en har, när det gäller att pröva hans civila rättigheter och skyldigheter eller anklagelse mot honom för brott, rätt till en opartisk och offentlig rättegång (*a fair and public hearing, soit*

entendue équitablement et publiquement) inom skälig tid inför en oavhängig och opartisk domstol. Dom i målet skall avkunnas offentligt även om rättegången kan äga rum bakom lyckta dörrar med hänsyn till vissa i bestämmelsen särskilt uppräknade intressen. Den som anklagas för brott tillerkänns vissa ytterligare minimirättigheter: *att* betraktas som oskyldig intill dess hans skuld lagligen fastställts, *att* ofördröjligen på ett språk som han förstår underrättas om innebörden av och orsaken till anklagelsen, *att* få tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar, *att* försvara sig personligen eller genom biträde som han själv utsett (eller om han saknar erforderliga medel och rättvisans intresse så kräver få rättsligt biträde utan kostnad), *att* förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot honom, *att* för egen räkning få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen som åberopas mot honom *samt att* utan kostnad få tolkhjälp om han inte förstår eller talar det språk som används i domstolen.

Därefter läggs i artikel 7 fast vad som brukar betecknas som en straffrättslig legalitetsprincip och som innebär att ingen får dömas för en gärning eller underlåtenhet som inte var brottslig när handlingen begicks. Inte heller får någon dömas till strängare straff för ett brott än som var föreskrivet när brottet begicks.

Vidare stadgas i det sjunde tilläggsprotokollet en principiell rätt för den som dömts för brott att få sin sak överprövad av högre domstol (artikel 2), rätt till skadestånd för felaktigt dömda (artikel 3) liksom ett principiellt skydd för den som blivit slutligt frikänd eller dömd för ett brott mot att på nytt rannsakas eller dömas i samma sak (artikel 4).

I artikel 8 föreskrivs att var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten att ingå äktenskap och att bilda familj skyddas i artikel 12. I det sjunde tilläggsprotokollet (artikel 5) sägs att makar skall vara likställda i fråga om rättigheter och ansvar av privaträttslig natur samt i förhållande till sina barn. Detta gäller vid äktenskapets ingående, under dess bestånd och i händelse av dess upplösning.

Bestämmelserna i artiklarna 9-11 behandlar vad som brukar betecknas som de positiva opinionsfriheterna. Det gäller rätten till tanke-, samvets- och religionsfrihet (artikel 9), rätten till yttrande- och åsiktsfrihet liksom rätten att ta emot och sprida uppgifter och tankar (artikel 10) samt rätten att delta i fredliga sammankomster och rätten till föreningsfrihet vari inbegrips rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar (artikel 11).

I artikel 13 stadgas att var och en, vars fri- och rättigheter enligt konventionen har kränkts, skall ha rätt till ett effektivt rättsmedel inför en inhemsk myndighet, dvs. att få sin sak prövad av en nationell domstol eller administrativ myndighet.

I artikel 14 har slutligen tagits in ett förbud mot diskriminering när det gäller att åtnjuta de fri- och rättigheter som skyddas i konventionen. Det föreskrivs således att alla skall behandlas lika oberoende av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

När det gäller de positiva opinionsfriheterna samt rätten till skydd för

privat- och familjeliv, hem och korrespondens, föreskrivs att endast sådana inskränkningar får ske som anges i lag och som "är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle" med hänsyn till vissa särskilt uppräknade allmänna intressen såsom allmän ordning och säkerhet och skyddande av hälsa eller moral.

Ytterligare rättigheter som skyddas i tilläggsprotokoll är rätten till egendom och rätten till undervisning (det första tilläggsprotokollet 1952), rätten till rörelsefrihet för den som lagligen befinner sig på en stats område, rätten att lämna vilket land som helst inbegripet det egna, skyddet mot att någon tvingas lämna - eller vägras resa in i - den stat i vilken han är medborgare och skyddet mot kollektiv utvisning av utlänningar (det fjärde tilläggsprotokollet 1963) samt vissa rättigheter för i en konventionsstat lagligen bosatt utlänning som hotas av utvisning (det sjunde tilläggsprotokollet).

Övriga konventionsbestämmelser, liksom övriga tilläggsprotokoll, behandlar i huvudsak förfarandet inför de konventionsorgan som skall övervaka att staterna uppfyller de förpliktelser som följer av konventionen, dvs. Europeiska kommissionen och Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg.

Här skall endast kort nämnas att talan kan väckas hos kommissionen såväl av konventionsstater som av enskilda. Enskild klagorätt är ovanligt i internationella sammanhang och den enskilda klagorätten enligt Europakonventionen gäller också bara i förhållande till de stater som uttryckligen erkänt den rätten (artikel 25). Samtliga konventionsstater har emellertid numera erkänt kommissionens behörighet att ta emot klagomål från enskilda.

Samtidigt är det också så att bl.a. just den enskilda klagorätten medverkat till den starka ställning som Europakonventionen fått. Kommissionen har hittills inte tagit emot mer än ett 10-tal anmälningar från stater medan det enbart under år 1992 registrerades inte mindre än 1 861 klagomål från enskilda.

Kommissionen har först att avgöra om ett klagomål skall avvisas eller prövas i sak. Kommissionen kan avvisa ett klagomål också efter en viss saklig prövning, nämligen om det befinns vara uppenbart ogrundat (*manifestly ill-founded*). Mer än 90 procent av alla klagomål avvisas. Om ett klagomål tas upp till prövning, utreds saken samtidigt som kommissionen också skall ställa sig till de berörda parternas förfogande i syfte att nå en reglering av frågan i godo (artikel 28), dvs. man skall sträva efter en förlikning. Om någon förlikning inte träffas, överlämnar kommissionen en rapport till Europarådets ministerkommitté. Rapporten skall redovisa de faktiska omständigheterna i målet samt kommissionens bedömning av om staten i fråga har brutit mot sina förpliktelser (artikel 31).

Inom tre månader efter det att kommissionen överlämnat sin rapport till ministerrådet kan målet hänskjutas till domstolen (artikel 47). En sådan åtgärd fordrar för det första att staten i fråga erkänt domstolens jurisdiktion vilket, liksom beträffande den enskilda klagorätten, inte är obligatoriskt enligt konventionen (artikel 46). Samtliga konventionsstater erkänner dock numera domstolens jurisdiktion. För att ett mål skall gå

vidare till domstolen krävs för det andra att kommissionen eller en berörd stat begär att det skall hänskjutas (artikel 48). Om ett mål hänskjuts till domstolen, ankommer den slutliga prövningen på denna. Annars avgörs frågan huruvida staten brutit mot sina förpliktelser av ministerkommittén.

Inom Europarådet har under senare år förts en diskussion om möjliga reformer av konventionsorganens arbete. Vid rådets toppmöte i Wien den 8-9 oktober 1993 antog stats- och regeringscheferna en deklaration om bl.a. en reformerad övervakningsmekanism för Europakonventionen. Reformens syfte angavs vara att stärka fri- och rättighetsskyddets effektivitet, att förkorta förfarandet och att upprätthålla den nuvarande höga kvaliteten. Enligt deklarationen skall de nuvarande övervakningsorganen ersättas av en enda europeisk domstol för mänskliga rättigheter. Toppmötet uppdrog åt ministerkommittén att färdigställa ett tilläggsprotokoll av den angivna innebörden, vilket borde kunna öppnas för under-tecknande vid ministerrådets möte i maj 1994.

9 Inkopporering av Europakonventionen

Regeringens förslag: Europakonventionen skall nu inkorporeras i den svenska rätten.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan tillstyrker eller har ingen erinran mot att Europakonventionen inkorporeras i den svenska rätten, även om vissa diskuterar de främst juridiskt-tekniska problem som är förbundna med en inkopporering.

Skälen för regeringens förslag: I Sverige har, generellt uttryckt, två olika metoder kommit till användning för att införliva en internationell överenskommelse med den nationella rättsordningen. Det första alternativet innebär att en konvention omarbetas - transformeras - till svensk författningstext i den utsträckning som redan existerande inhemska regler inte motsvarar konventionens krav. Om gällande rätt anses stå i full överensstämmelse med konventionen, är det tillräckligt att så konstateras vara fallet. Det brukar betecknas som konstaterande av normharmonin. Enligt den andra metoden inkorporeras en konventionstext i den svenska rätten, vilket innebär att det i lag föreskrivs att själva den autentiska konventionsstexten skall gälla som svensk lag.

Genom att kräva att en internationell överenskommelse måste införlivas med den nationella rätten för att äga internrättslig giltighet tillhör Sverige den krets av stater som brukar betecknas som dualistiska. I andra stater, vilka motsatsvis brukar betecknas som monistiska, utgör internationella fördrag omedelbart en del av den interna rätten i och med att fördraget ratificeras.

Vid tidpunkten för Sveriges anslutning till Europakonventionen antogs

gällande svensk rätt stå i överensstämmelse med konventionens krav. "En granskning av de i konventionen upptagna rättigheterna ger vid handen, att det i beskrivningen av desamma icke läser möta något hinder för Sverige att ansluta sig till konventionen" (prop. 1951:165 s. 11). Det vidtogs, med detta konstaterande av normharmoni, ingen lagstiftningsåtgärd.

I den utsträckning som det sedermera genom konventionsorganens avgöranden konstaterats att svensk rätt på vissa punkter inte motsvarat konventionens krav såsom dessa genom konventionsorganens praxis kommit att preciseras till sin innebörd, har som redan berörts (avsnitt 4) mer eller mindre omfattande lagändringar skett. Det har gällt ändringar i existerande lagar, t.ex. i rättegångsbalkens häkttningsregler, men också införande av ett nytt rättsligt institut genom en särskild lag, nämligen lagen om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut. Dessa svenska reformer kan betraktas som delar i en fortgående transformation av konventionen till följd av att de krav den ställer successivt preciseras.

Vilka är då skälen för att utöver den löpande anpassning som sker till konventionens krav även inkorporera konventionen som sådan i svensk rätt? Fri- och rättighetskommittén anför, som redan berörts, flera skäl. Ett skäl är, uttalar kommittén, att den gällande svenska ordningen är ovanlig i Europa. Det är därför naturligt att Sverige nu inkorporerar konventionen och därigenom *dels* markerar dess betydelse för svensk rätt och klargör dess status, *dels* skapar ett uttryckligt underlag att direkt tillämpa konventionen vid våra domstolar och andra rättstillämpande myndigheter.

Vidare utgör Europakonventionens fri- och rättighetskydd en del av de allmänna rättsprinciper som ingår i EG-rätten. Redan genom EES-avtalet har Sverige förbundit sig att tolka de bestämmelser i avtalet som motsvaras av EG-rätt på samma sätt som EG-domstolen tolkar dessa, dvs. i ljuset av bl.a. Europakonventionen. Konventionens internrättsliga ställning befästs också ytterligare vid ett svenskt EG-medlemskap. Enligt kommitténs mening är det olämpligt att Europakonventionen får en särskild status inom de områden som motsvaras av EG-rätt. Slutligen skulle en inkorporering kunna medföra att fler mål rörande konventionens fri- och rättigheter kommer att slutbehandlas vid svenska domstolar och svenska myndigheter.

Regeringen delar kommitténs bedömning att Sverige nu fullt ut skall låta skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna, såsom dessa manifesteras i Europakonventionen, komma till uttryck i svensk rätt. Denna konvention har ju kommit att utvecklas till ett av de viktigaste normgivande internationella instrumenten på de mänskliga rättigheternas område. Som kommittén redovisat är nu konventionen omedelbart tillämplig gällande rätt i snart nog samtliga konventionsstater. I monistiska länder som Frankrike, Holland och Belgien utgör den i sig själv en del av den interna rätten. I dualistiska länder, t.ex. Tyskland och Danmark, har den inkorporerats i den inhemska rättsordningen. Det är nu - förutom i Sverige - endast i Storbritannien, Norge och Island som konventionen ännu inte är en del av den nationella lagstiftningen. Som kommittén också har redovisat, förbereds nu en inkorporering i såväl

Mot en inkorporering har hittills anförts argument av främst praktisk och teknisk natur (se bet. del B s. 26). Givetvis är det förenat med vissa svårigheter att med den svenska rätten införliva en text vars utformning skiljer sig från traditionell svensk lagstiftningsteknik och som dessutom är stadd i en fortgående utveckling genom konventionsorganens praxis. Sådana rättssystematiska svårigheter och problem av mera renodlat teknisk natur kommer vi att diskutera i det följande. Det är emellertid regeringens bestämda uppfattning att dessa svårigheter inte är av den vikten att de hindrar oss från att, som de flesta övriga konventionsstater, låta Europakonventionen få full rättsverkan i vårt land.

Ett av de avgörande skälen för att införliva konventionen är ju också att på området för mänskliga rättigheter skapa rättslighet mellan Europas stater och på så sätt ytterligare markera den värdegemenskap som råder. Med ett sådant synsätt är det givet att det är just den gemensamma fördragstexten som skall ges rättsverkan i Sverige. Dessutom torde en önskvärd och nödvändig följd av en inkorporering bli en ökad betydelse av och intresse för såväl grundläggande fri- och rättigheter i allmänhet som den europeiska utvecklingen i frågor som rör mänskliga rättigheter. Även detta underlättas av att konventionens originaltexter inkorporeras.

Sverige är bundet även av andra konventioner på de mänskliga rättigheternas område, t.ex. 1966 års internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och 1989 års konvention om barnets rättigheter. Fri- och rättighetskommittén har emellertid ansett att Europakonventionen intar en sådan särställning bland konventionerna om mänskliga rättigheter att den i inkorporeringshänseende bör behandlas på annat sätt än övriga konventioner. Europakonventionen har en särställning genom att dess tillämpning bygger på en utpräglat juridisk grund, med prövning i domstol på talan av enskilda. Genom konventionsorganens kontinuerliga praxisbildande verksamhet har konventionens bestämmelser också successivt kommit att preciseras på ett sätt som i viss utsträckning skiljer den från andra konventioner. De nu nämnda omständigheterna har också medfört att konventionen i de europeiska länderna kommit att få en särställning i det allmänna rättsmedvetandet. Av dessa skäl bör en inkorporering nu avse endast Europakonventionen.

Regeringens förslag: Europakonventionen inkorporeras genom en särskild lag. För att ytterligare markera den betydelse som konventionen har införs en ny bestämmelse i regeringsformen som stadgar att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser förordar att inkorporering sker genom en särskild lag. Svea hovrätt och SACO anser emellertid att inkorporering bör ske i grundlag. Hovrätten uttalar att det behövs garantier för att rättstillämpande myndigheter vid en konflikt mellan den inkorporerade konventionen och annan lag alltid skall kunna tillämpa konventionen.

I fråga om en särskild grundlagsregel tillstyrker många remissinstanser kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran, bland dem Justitiekanslern, Sveriges domareförbund, Sveriges Advokatsamfund, de juridiska fakulteterna vid Stockholms och Lunds universitet, Socialstyrelsen och Företagarnas Riksorganisation. Några remissinstanser har emellertid pekat på att bestämmelsen medför vissa problem av rättssystematisk och teknisk art. Några har också anfört att uppenbarhetsrekvisitet i lagprövningsregeln kan medföra vissa problem i rättstillämpningen. Det är, framhåller dessa instanser, viktigt att de svenska domstolarna ges samma rättsliga ram för sin prövning som den Europadomstolen har. Om inte kan det, som Advokatsamfundet uttrycker saken, medföra att "lagprövningsmål som inte vinner framgång i Sveriges Högsta Domstol regelmässigt kommer att överprövas av Europadomstolen på den förlorande partens begäran."

Regeringsrättens flesta ledamöter har uttalat att införandet av den särskilda grundlagsregeln synes ingå som ett väsentligt led i den politiska kompromiss som kommitténs förslag utgör. Med hänsyn härtill, och då de tillämpningsproblem som kan förutses - särskilt i samband med lagprövning - inte kan anses oöverstigliga har de inte funnit skäl att vidare uttala sig om lämpligheten av grundlagsregeln. Högsta domstolens ledamöter liksom två av Regeringsrättens ledamöter avstyrker däremot förslaget till en särskild grundlagsregel. Högsta domstolens ledamöter ifrågasätter bl.a. om inte den föreslagna grundlagsregeln bara skenbart skulle öka konventionens genomslag i svensk rätt. Utan en sådan bestämmelse skulle en normkollision röra sig om en konflikt mellan två svenska lagar. En grundlagsbestämmelse skulle däremot kunna leda till att eventuella konflikter med konventionen ses som lagprövningsfrågor, vilket till följd av uppenbarhetsrekvisitet i 11 kap. 14 § RF skulle kunna medföra att konventionen fick en mera begränsad betydelse i sådana situationer.

Skälen för regeringens förslag: Fri- och rättighetskommittén har föreslagit att inkorporering skall ske genom vanlig lag. Regeringen delar denna uppfattning. Som kommittén anfört är regler om mänskliga fri- och rättigheter visserligen av sådan vikt att de har sin naturliga plats i en grundlag. I Sverige finns dock redan en omfattande reglering av fri- och rättigheter, inspirerad av Europakonventionen, i 2 kap. regeringsformen. Regeringen anser i likhet med kommittén att det bör undvikas att en inkorporering på grundlagsnivå medför en dubbelreglering på samma konstitutionella nivå av vissa rättigheter och av hur dessa får inskränkas.

Regeringen delar också kommitténs uppfattning att det även efter en inkorporering av Europakonventionen liksom hittills i första hand ankommer på lagstiftaren att löpande se till att den svenska rätten stämmer överens med konventionens bestämmelser. Enligt regeringens uppfattning bör den i vårt demokratiska statskick grundade balansen mellan den lagstiftande och dömande makten inte rubbas. Det är en uppgift för lagstiftaren att bedöma vilka förändringar av den inhemska rätten som kan vara påkallade.

Även om det generellt sett är så att det inte finns några motsättningar mellan en inkorporerad Europakonventions bestämmelser och annan lagstiftning, kan det inte helt uteslutas att det uppkommer fall där det kan ifrågasättas om en sådan konflikt föreligger. Frågan är då hur en konflikt mellan sinsemellan motstridiga lagregler skall lösas. Fri- och rättighetskommittén har förordat att det i 2 kap. regeringsformen införs en ny grundlagsregel om att en lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med konventionen, med möjlighet att sätta en konventionsstridig föreskrift åt sidan med stöd av lagprövningsregeln i 11 kap. 14 § regeringsformen.

Regeringen anser för sin del att en bestämmelse som den kommittén föreslagit har ett betydande värde. Genom en regel i regeringsformen markeras den särskilda betydelse som konventionen har och som själva inkorporeringsförfarandet nu syftar till att förstärka. Visserligen är bestämmelsen, som kommittén också påpekat (bet. del B s. 127), uttryckligen riktad endast till lagstiftaren. Det är naturligtvis, som flera remissinstanser påpekat, ett generellt krav på den svenske lagstiftaren att inte utfärda lagar som strider mot någon av våra folkrättsliga förpliktelser gentemot andra stater. Kommittén anför emellertid också (a.a. s. 128) att domstolar och myndigheter med stöd av bestämmelsen får möjlighet att tillämpa reglerna om lagprövning i 11 kap. 14 § regeringsformen. Det är enligt vår mening viktigt att, om det osannolika skulle inträffa att riksdagen i en framtid väljer att lagstifta i uttrycklig strid med konventionen, en sådan lagstiftningsakt kan sättas åt sidan av domstolar och myndigheter. Det är därför angeläget att genom en grundlagsregel ge möjlighet till lagprövning.

Det måste dock härefter - mot bakgrund av den tveksamhet som vissa viktiga remissinstanser gett uttryck för - omedelbart tillfogas att konventionens tillämpning i Sverige givetvis inte bör begränsas till enbart en lagprövningsfråga. Inkorporeringen av konventionen sker genom vanlig lag. Den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 23 § regeringsformen ändrar icke på det förhållandet. Konventionen ges således genom det föreslagna

stadgandet inte grundlags status. Inte heller tillskapas någon ny nivå i normhierarkin, mellan vanlig lag och grundlag. Det innebär att i fall av verklig eller skenbar konflikt mellan konventionen och annan lag - och där motstridigheten inte är av den uppenbara karaktär som förutsätts i lagprövningsregeln - måste konflikten lösas genom lagtolkning eller med hjälp av rättstillämpningsmetoder.

Med hänsyn till farhågor för problem i tillämpningen som en del remissinstanser har, vill regeringen redogöra för principer som kan bli aktuella när det eventuellt finns en konflikt mellan Europakonventionens bestämmelser och inhemska lagregler.

Inledningsvis vill regeringen framhålla att någon risk för en konflikt mellan Europakonventionens bestämmelser och föreskrifterna i 2 kap. regeringsformen inte gärna kan uppstå. I den mån de två regelsystemen inte ger samma skydd kommer den regel som går längst att bli den som avgör hur långt skyddet för fri- och rättigheterna sträcker sig. Med andra ord kompletterar regelsystemen varandra (se vidare avsnitt 8). Detsamma kan sägas om tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens förhållande till konventionen.

Den omständigheten att en författning grundas på en internationell konvention innebär i sig inte att den har företräde framför andra författningar. En allmän tolkningsprincip är dock att våra författningar är förenliga med våra internationella åtaganden och att de därför skall tolkas i fördragsvänlig anda, s.k. fördragskonform tolkning. Föreligger en eventuell motstridighet mellan Europakonventionens bestämmelser och en föreskrift i annan lag, kan lagtillämparen också enligt redan gällande principer i många fall komma till det resultatet att konventionsbestämmelserna får genomslag i rättstillämpningen.

För det fall att en domstol eller en förvaltningsmyndighet, efter en inkorporering av konventionen genom vanlig lag, ställs inför ett påstående om att en svensk lagregel som är tillämplig i målet står i strid med en konventionsbestämmelse, kan den göra följande överväganden.

Först och främst har rättstillämparen givetvis att genom en analys av de båda lagrummen förvissa sig om att en motstridighet verkligen föreligger. Han har därvid att bl.a. ta del av konventionsorganens praxis för att kunna konstatera vilket innehåll konventionsbestämmelsen har. Han skall sedan fastställa den rent inhemska regelns innebörd. Det är då möjligt att det visar sig stå klart att det inte finns någon motstridighet.

Om tvekan om detta däremot finns, har rättstillämparen, enligt principen om fördragskonform lagtolkning, alltså att överväga frågan om den svenska lagregeln tolkningsvis kan ges ett innehåll som svarar mot konventionens krav. I många fall torde en sådan analys visa att det finns utrymme för att tolka lagregeln så att en lösning i enlighet med konventionsbestämmelsen kan uppnås.

Visar det sig däremot att den svenska lagregeln måste uppfattas som så entydig att något tolkningsutrymme inte ges, föreligger en verklig lagkonflikt, och rättstillämparen måste välja vilket av de två hierarkiskt sidoordnande lagrummen han skall lägga till grund för sitt avgörande. Han har därvid främst ett par allmänt erkända principer att utgå från.

För det fall att den svenska lagregeln utfärdats före inkorpore-

ringslagen kan han tillämpa den tidigare nämnda *lex posterior*-principen, som alltså innebär att yngre lag går före äldre lag. Det leder då till att han skall lägga konventionsbestämmelsen till grund för sitt avgörande. Rättstillämparen har emellertid också att samtidigt överväga om det finns skäl att tillämpa den delvis konkurrerande principen om *lex specialis*, alltså att en specialregel går före en allmänt hållen bestämmelse oavsett bestämmelsernas inbördes ålder. Det kan givetvis inte på förhand sägas om en tillämpning av den principen medför att den svenska lagregeln eller konventionsbestämmelsen skall ges företräde. Det måste bero på omständigheterna i det enskilda fallet.

Någon gång skulle alltså en tillämpning av *lex specialis*-principen i en lagkonflikt kunna leda till att en konventionsstridig inhemsk lagregel ges företräde efter det att en konflikt med konventionen kommit att förbises i lagstiftningsärendet. Att en sådan situation uppkommer motverkas emellertid av Lagrådets granskning av hur lagförslag förhåller sig till Europakonventionen och den noggranna lagstiftningsprocess som i övrigt förekommer i Sverige.

Högsta domstolens ledamöter har i sitt remissyttrande pekat på att, utöver *lex posterior*- och *lex specialis*-principerna, även en tredje princip skulle kunna vägas in i en konfliktsituation. Den principen innebär, uttalar Högsta domstolens ledamöter, "att en konvention om mänskliga rättigheter, även om den i den inhemska laghierarkin inte har högre rang än vanlig lag, ändå bör på grund av sin speciella karaktär ges en särskild vikt i fall av konflikt med inhemska lagbestämmelser".

Det synsätt som Högsta domstolens ledamöter har anlagt kan också sägas ansluta till principen om fördragskonform tolkning, även om den principen gäller i förhållande till internationella överenskommelser i allmänhet.

Härtill kommer att en rättstillämpare, om han inte genom sina tidigare överväganden kommit fram till att konventionsbestämmelsen bör tillämpas, med tillämpning av lagprövningsregeln kan pröva den svenska lagregeln mot den föreslagna grundlagsregeln i 2 kap. 23 RF. Därvid gäller att han kan sätta lagregeln åt sidan om den uppenbart strider mot grundlagens förbud mot konventionsstridig lagstiftning.

I det säkerligen fåtal fall då en svensk lagregel kan anses strida mot konventionen får det, i enlighet med vad som ovan anförts, bli en uppgift för domstolarna och förvaltningsmyndigheterna att avgöra hur konflikterna skall lösas. Som tidigare anförts skall det vara en uppgift för lagstiftaren att löpande se till att den inhemska rätten överensstämmer med konventionen. Redogörelsen i det föregående för principer som kan bli aktuella när det eventuellt finns en konflikt mellan konventionens bestämmelser och inhemska lagregler har lämnats utifrån denna inställning.

Regeringens bedömning: En inkorporering av Europakonventionen syftar till att förstärka medborgarnas fri- och rättighetsskydd. Detta syfte tillgodoses genom att i den mån det skydd som konventionen nu eller i framtiden ger är starkare än det som följer av regeringsformens fri- och rättighetsskydd eller av allmänna rättsprinciper det i praktiken är konventionens bestämmelser som skall tillämpas.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet efterlyser en analys av hur konventionens rättighetsskydd efter en inkorporering förhåller sig till det skydd som ges i 2 kap. regeringsformen.

Skälen för regeringens bedömning: Sedan Europakonventionen inkorporerats kommer två regelsystem angående fri- och rättigheter att utgöra en del av den svenska rätten. Vid en jämförelse dem emellan kan först konstateras att det stora flertalet skyddade fri- och rättigheter är gemensamma. I några avseenden är emellertid det skydd som ges i svensk grundlag längre gående än i konventionen. Det gäller främst skyddet mot retroaktiva skatter och avgifter samt de fri- och rättigheter som följer av tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens reglering, t.ex. förbudet mot förhandsgranskning av tryckt skrift och meddelarfriheten. Inte heller har den föreslagna regeln om allemansrätten någon motsvarighet. Å andra sidan saknar t.ex. konventionens skydd för rätten till domstolsprövning av civila rättigheter och skyldigheter eller rätten att ingå äktenskap någon motsvarighet i regeringsformen.

Ur medborgarens perspektiv innebär en inkorporering att han är berättigad till det skydd som såväl grundlagen som konventionen ger. På motsvarande sätt är lagstiftaren bunden att iaktta de begränsningar som följer såväl av grundlagen som av konventionen. Det fri- och rättighetsskydd som grundlagen och konventionen ger är, med juridiska fakultetens ord, kumulativt. Medborgaren kan således åberopa den regel som i varje given situation ger honom det starkaste skyddet. Det kan inte heller uteslutas att en sådan kumulativ effekt kan uppstå på de områden där grundlagens och konventionens normer nu kan uppfattas som gemensamma. Konventionsorganen tar i sin verksamhet intryck av den nationella regleringen av fri- och rättigheter på grundlagsnivå. Genom den vidare rättsutvecklingen hos konventionsorganen kan en i konventionen given rättighet komma att preciseras på ett sätt som medför att skyddet går längre än motsvarande regel i grundlagen.

Det kan för tydlighetens skull klargöras att en inkorporering av konventionen givetvis icke får ge upphov till det felaktiga motsatsslutet att medborgarnas rättigheter därigenom nu uttömmande har reglerats. Så skall naturligtvis rättsläget beträffande sådana allmänna rättsprinciper som

vunnit hävd i svensk rätt, som t.ex. en allmän proportionalitetsprincip, inte påverkas av en inkorporering. Inte heller påverkas den inverkan andra fri- och rättighetskonventioner kan ha i rättstillämpningen genom fördragskonform tolkning av svenska föreskrifter.

12 Gällande lags förenlighet med konventionen

Regeringens bedömning: En inkorporering av Europakonventionen medför ingen förändring i Sveriges skyldighet att se till att den svenska lagstiftningen uppfyller de krav som konventionen ställer. Det är därför angeläget att även i framtiden noga följa den rättsutveckling som sker genom konventionsorganens avgöranden. Vid en översiktlig bedömning av det nu rådande rättsläget kan sägas att svensk lagstiftning i allmänhet torde uppfylla konventionens krav. Tveksamhet kan emellertid råda om hur väl Sverige uppfyller kravet på rätt till domstolsprövning av civila rättigheter och skyldigheter (artikel 6) och det därmed sammanhängande kravet på tillgång till inhemskt rättsmedel (artikel 13). Dessa frågor kommer att utredas vidare i Fri- och rättighetskommitténs fortsatta arbete.

Kommitténs bedömning: Kommittén, som presenterat en omfattande genomgång av svensk rätt jämförd med konventionen, finner att vår lagstiftning i huvudsak står i överensstämmelse med konventionen, men anger att det är osäkert om så kan anses vara fallet såvitt gäller artikel 13 om rätten till inhemskt rättsmedel.

Remissinstanserna: Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet pekar på de tveksamheter som kan råda beträffande rätten till domstolsprövning av civila rättigheter och skyldigheter. Socialstyrelsen anser att det bör klarläggas om vissa regler i svensk lagstiftning om tvångsvård är förenliga med Europakonventionens artikel 8 och 13. Hovrätten för Nedre Norrland anför att de svenska reglerna om arbetsplikt för den som döms till skyddstillsyn inte synes vara förenliga med konventionens artikel 4.

Skälen för regeringens bedömning: Det är först angeläget att påpeka att även utan en inkorporering Sverige på folkrättslig grund är skyldigt att se till att vår lagstiftning motsvarar konventionens krav. Vi har ju också redan berört det flertal lagstiftningsreformer som hittills initierats till följd av avgöranden som träffats av konventionsorganen och genom vilka konventionens närmare innehåll på vissa punkter kommit att preciseras. Vid en inkorporering får denna skyldighet endast en ytterligare dimension genom det internt svenska intresset av att skilda nationella lagregler inte står i konflikt med varandra.

Härtill kommer att det är angeläget framhålla att varje uttalande om konventionens närmare innebörd bör ske med ett stort mått av försiktighet och i vart fall endast avse situationen så som den just för tillfället är

sig. Vi har ju redan flera gånger framhållit den dynamiska rättsutveckling som sker genom konventionsorganens arbete vilket medför att kraven på nationell lagstiftning successivt förändras.

Regeringen har redan i direktiven till Fri- och rättighetskommittén, som en aspekt när det gäller rätten till domstolsprövning, framhållit de krav som Europakonventionen ställer i fråga om den enskildes rätt att få sina civila rättigheter och skyldigheter prövade inför en inhemsk domstol. Enligt konventionens artikel 6 skall envar, när det gäller prövning av hans civila rättigheter och skyldigheter, vara berättigad till en opartisk och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Regeringen anmärkte därvid att utvecklingen efter hand visat att Europadomstolen anser att även tillämpningen av vissa regler i den offentliga rätten som rör förhållandet mellan enskilda och det allmänna gäller civila rättigheter och skyldigheter i den mening som avses i konventionen. Frågan om huruvida svensk lagstiftning fullt ut överensstämmer med artikel 6 sådan den kommit att tolkas av Europadomstolen liksom med artikel 13 om rätten till inhemskt rättsmedel tillhör dem som Fri- och rättighetskommittén bör söka besvara i sitt fortsatta utredningsarbete.

Socialstyrelsen väcker frågan om de regler om bl.a. besöksförbud som intagits i lagen om psykiatrisk tvångsvård, lagen om rättspsykiatrisk vård, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om vård av missbrukare i vissa fall är förenliga med konventionens artiklar 8 och 13. Den frågan, liksom den av Hovrätten för Nedre Norrland väckta frågan, kan knappast ges något entydigt svar i detta sammanhang. Som vi framhållit ovan är det knappast heller nödvändigt eftersom det oavsett om konventionen inkorporeras eller ej i princip är lika viktigt att bringa svensk lag i överensstämmelse med konventionen.

Det är alltså alltför en uppgift främst för lagstiftaren att löpande se till att den inhemska rätten överensstämmer med konventionen, även sedan denna inkorporerats i svensk rätt. De väckta frågorna får därför övervägas i fortsatt lagstiftningsarbete på de aktuella områdena och då med beaktande av eventuell framtida rättsutveckling i konventionsorganen. Regeringen kan nu endast konstatera att konventionens allmänna bestämmelser tillåter staterna att i viss utsträckning avgöra om inskränkningar i fri- och rättigheterna är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till bl.a. den allmänna säkerheten, förebyggandet av oordning eller brott, skyddandet av hälsa eller moral eller av andra personers fri- och rättigheter. Så har t.ex. Europadomstolen ansett att en viss kontroll av korrespondensen för dem som är intagna i kriminalvårdsanstalt är förenlig med konventionen trots dess principiella skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens.

Ett exempel på den nödvändiga kontinuerliga översynen av gällande rätts förenlighet med konventionen utgör Polisrättsutredningens arbete. I ett nyligen överlämnat delbetänkande (SOU 1993:60) konstaterar utredningen att sådana omhändertaganden som 13 § polislagen (1984:387) ger möjlighet till inte torde vara konventionsenliga. Det kan också nämnas att Europadomstolen i en dom den 25 november 1993 (målet Holm ./ Sverige) funnit att opartiskheten och oberoendet hos Stockholms tingsrätt

i ett tryckfrihetsmål kunnat dras i tvivelsmål (*the independence and impartiality of the District Court were open to doubt*). Även om avgörandet endast avsåg juryns sammansättning i ett enskilt mål kan det inte uteslutas att det kan vara av betydelse för den svenska lagstiftningen på området.

Regeringen kan, med förbehåll för vad som nu har sagts, vid en översiktlig bedömning ansluta sig till kommitténs ståndpunkt att svensk rätt i allmänhet torde stå i överensstämmelse med Europakonventionens krav.

13 Bör den svenska reservationen återkallas?

Regeringens förslag: Den svenska reservationen mot andra meningen i artikel 2 i tilläggsprotokollet av den 20 mars 1952 återkallas.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Svea hovrätt, Kammarrätten i Göteborg, Socialstyrelsen och Katolska biskopsämbetet har förordat kommitténs förslag. Däremot har Statens skolverk, Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet, ärkebiskopen liksom Sveriges kristna råd och Sveriges frikyrkosamråd avstyrkt ett återkallande av reservationen.

Skälen för regeringens förslag: I artikel 2 i första tilläggsprotokollet av den 20 mars 1952 till Europakonventionen stadgas följande:

"Ingen må förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet staten kan påtaga sig i fråga om uppfostran och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse."

Vid antagandet av tilläggsprotokollet förklarade Sverige sig göra ett förbehåll av innebörd *dels* att Sverige inte kan medge föräldrar rätt att under hänvisning till sin filosofiska övertygelse för sina barn erhålla befrielse från skyldigheten att delta i delar av de allmänna skolornas undervisning, *dels* att befrielse från skyldigheten att delta i de allmänna skolornas kristendomsundervisning endast kan medges för barn med annan trosbekännelse än Svenska kyrkans, för vilka tillfredsställande religionsundervisning är anordnad (se prop. 1953:32 s. 11).

Fri- och rättighetskommittén har (betänkandet del A s. 186 f och del B s. 129 f) hänvisat till att Europadomstolen i det danska målet Kjeldsen, Busk Madsen och Pedersen (dom 1976-12-07, ser. A Nr 23) uttalat att artikeln inte hindrar att information eller kunskap om religiösa och filosofiska frågor förmedlas i den obligatoriska undervisningen under förutsättning att det sker på ett objektivt, kritiskt och pluralistiskt sätt. Domstolen fäste i sammanhanget också vikt vid att det som alternativ fanns möjlighet till undervisning i privata skolor eller till hemundervisning. Under hänvisning till att dagens skolundervisning skall vara

objektiv och eleverna således inte tvingas bevista en undervisning som strider mot föräldrarnas övertygelse samt till att gällande skollag ger möjlighet att fullgöra skolplikten genom fristående skolor eller genom hemundervisning, föreslår kommittén att den svenska reservationen återkallas.

Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet har pekat på att artikel 2 i Europakonventionen endast avser föräldrarnas rätt medan t.ex. FN:s barnkonvention - och reglerna i 6 kap. föräldrabalken - utgår från att barnet är en självständig individ med egna behov och rättigheter. Statens skolverk har för sin del framhållit att även om undervisningen i de svenska offentliga skolorna skall vara objektiv när det gäller t.ex. religions- och sexualundervisning, så gäller objektivitetskravet inte i allt. Tvärtom, anför verket, finns det områden där skolan och undervisningen inte får vara objektiv och neutral. Som exempel nämner verket att gällande skolförfattningar ålägger skolan och dess personal att aktivt och medvetet påverka och stimulera barn och ungdomar att vilja omfatta vår demokratis grundläggande värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk, vardaglig handling. En sådan värdering är alla människors lika värde oberoende av t.ex. ras eller kön. Verket påpekar vidare att en fristående skola som inte ansluter sig till dessa värderingar saknar förutsättningar att bli godkänd för fullgörande av skolplikten och att detsamma gäller även för s.k. hemundervisning.

Ärkebiskopen, liksom Sveriges kristna råd och Sveriges frikyrkosamråd, har hänvisat till FN:s barnkonvention i vars artiklar 28-30 sägs bl.a. att barn har rätt till en undervisning som utvecklar respekt för mänskliga rättigheter och fostrar i en anda av förståelse, fred och tolerans. Dessa remissinstanser betonar bl.a. följande:

"den obligatoriska skolans uppgift, vare sig den utförs inom en kommunal ram eller i en fristående skola, bör vara att ge en god grund för den egna livsåskådningen och utveckla respekt för att olika religioner och livsåskådningar finns sida vid sida och har rätt till ömsesidig respekt... Vi ser det angeläget att denna för demokratin och religionsfriheten viktiga tradition kan bevaras som alternativ till särlösningar som riskerar att öka segregeringen och reducera förutsättningarna för tvärkulturell och tvärreligiös förståelse i det svenska samhället."

Justitierådet Danelius har i en promemoria som fogats till det yttrande som avgetts av Högsta domstolens ledamöter ifrågasatt om den svenska reservationen förlorat sin betydelse av de skäl som kommittén anger. Han redovisar därvid bl.a. att kommissionen så sent som år 1986 åberopat reservationen som grund för att avvisa ett klagomål över att en förälders ateistiska övertygelse inte föranlett befrielse för ett barn från skyldigheten att delta i undervisningen i religionskunskap.

Enligt regeringens uppfattning finns det naturligtvis fog för Fri- och rättighetskommitténs synpunkt att dagens skolundervisning skall vara objektiv varför elever inte kan sägas vara tvingade att bevista en undervisning som kan anses strida mot föräldrarnas övertygelse. Detta gäller i allmänhet och även i många fall då elevers föräldrar hyser en filosofisk eller religiös övertygelse som inte delas av flertalet. Men som Skolverket

har påpekat finns det frågor i vilka skolan varken får eller bör vara objektiv eller neutral, nämligen då det gäller grundläggande demokratiska värderingar. Till dessa grundläggande värderingar hör vad bl.a. ärkebiskopen framhållit, nämligen respekten för olika religioner och livsåskådningar. Samma krav bör, som Skolverket också anfört, ställas på fristående skolor.

Det kan inte uteslutas att denna skolans hållning i något fåtal fall kan strida mot den övertygelse som en förälder hyser. På ett principiellt plan är det också viktigt att de fri- och rättigheter som Sverige åtar sig att respektera verkligen kan garanteras i förhållande till alla medborgare.

Regeringen vill emellertid särskilt framhålla att i denna fråga bryts två delvis skilda synsätt mot varandra. Bestämmelsen i tilläggsprotokollet speglar, enligt dess ordalag, ett synsätt som utgår från föräldrarnas ansvar som fostrare och samhällets plikt att respektera de val som föräldrarna träffar. Ett annat synsätt är det som bl.a. kommer till uttryck i barnkonventionen och som fäster avgörande vikt vid barnets rätt bl.a. till en utbildning som utvecklar respekt för demokratiska värderingar. Dessa båda synsätt behöver emellertid inte vara oförenliga, vilket också framgår av bl.a. ett nyligen avkunnat enhälligt beslut av Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter.

I ett klagomål av två svenska föräldrar (ansökan nr 17678/91) hade dessa bl.a. anfört att svenska myndigheter, genom att vägra deras barn rätten till hemundervisning på högstadienivå, hade kränkt deras rätt att tillförsäkra barnen en undervisning som stod i överensstämmelse med deras religiösa och filosofiska övertygelse. Klagandena gjorde gällande bl.a. att den allmänna skolans sociala träning syftade till att förstöra barnens kristna tro.

Kommissionen noterade den svenska reservationen men avvisade klagomålet på den grunden att det var uppenbart ogrundat. Kommissionen uttalade därvid att föreskriften om respekt för föräldrars religiösa och filosofiska övertygelse måste läsas tillsammans med artikelns första mening som föreskriver att "ingen må förvägras rätten till undervisning". Eftersom den nu nämnda meningen inleder och dominerar artikeln måste, fann kommissionen, slutsatsen dras att föräldrars övertygelse endast kan respekteras i den mån den inte står i konflikt med barnets grundläggande rätt till utbildning. Det innebär att föräldrar inte på grund av sin övertygelse kan vägra barnet rätten till utbildning.

Kommissionen fann vidare att de svenska myndigheterna handlat inom ramen för sitt fria skön (*margin of appreciation*) att i det förevarande fallet själva bedöma klagandenas möjligheter att på egen hand anordna en godtagbar undervisning för sina barn.

Det refererade avgörandet avser visserligen det fallet att föräldrarna inte över huvud taget ville låta sina barn delta i den allmänna skolundervisningen. Det kan därför inte med fullständig säkerhet sägas att bedömningen skulle bli densamma beträffande varje enskilda inslag i utbildningen. Därvidlag har emellertid domstolen, i det ovan nämnda danska målet, uttalat att varje stat i princip har rätt att själv bestämma läroplanens innehåll och utformning samt, som redan nämnts, att intet hindrar en stat från att inom ramen för den allmänna skolan bedriva

undervisning även i frågor som kan vara kontroversiella från religiösa eller filosofiska utgångspunkter, så länge som undervisningen förmedlas på ett objektivt, kritiskt och pluralistiskt sätt. Vi fäster avgörande vikt vid det allmänna synsätt som kommissionen anlagt, nämligen att det grundläggande är barnets rätt till undervisning och att föräldrars rätt till respekt för sin övertygelse måste ses i ljuset härav. Mot den bakgrunden måste det saknas anledning befara att ett återkallande av den svenska reservationen skulle kunna medföra att utrymme ges för, med Ärkebiskopens ord, särlösningar som riskerar att öka segregeringen och reducera förutsättningarna för tvärkulturell och tvärreligiös förståelse i det svenska samhället. Det svenska förbehållet bör därför nu återtas.

14 Erkännande av Europadomstolens jurisdiktion utan tidsbegränsning

Regeringens förslag: Riksdagen bör som sin mening uttala att Sverige skall utan begränsning i tiden erkänna Europadomstolens jurisdiktion, när det nu gällande tidsbegränsade erkännandet av domstolens domsrätt löper ut.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har haft någon invändning att rikta mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I samband med ratifikationen av Europakonventionen erkände Sverige, som redan tidigare berörts, utan tidsbegränsning den individuella klagorätten till kommissionen. Därvid anförde departementschefen att "innan erfarenheten visat, att det vid sidan av kommissionen finnes ett praktiskt behov av domstolen, finner jag icke, att Sverige bör avgiva någon förklaring" om erkännande av domstolens jurisdiktion (prop. 1951:165 s. 14). När Sverige slutligen, år 1966, avgav en förklaring om erkännande av domstolens jurisdiktion hade endast Irland avgett en sådan förklaring för obegränsad tid medan nio andra stater avgett förklaring för viss tid. Vid denna tidpunkt hade domstolen också ännu endast avdömt två mål. Giltighetstiden för den svenska förklaringen bestämdes då till fem år, motsvarande vad som gällde enligt Danmarks och Islands förklaringar. Liksom de danska och norska förklaringarna borde det svenska godkännandet ske under förutsättning av ömsesidighet (prop. 1966:33 s. 3 ff). När Sverige senast förlängde sitt erkännande av domstolens jurisdiktion hänvisade fördraganden (prop. 1990/91:79 s. 3) i fråga om bakgrunden endast till vad som anförts i 1966 års proposition. Därutöver angavs att - utöver Irland - då också Finland, Nederländerna och Schweiz hade erkänt domstolens behörighet för obegränsad tid.

Sverige kommer, när den senast beslutade förklaringen om att erkänna domstolens behörighet löper ut, att under 30 år ha varit underkastad

domstolens jurisdiktion. Vi har redan ovan, som ett av skälen för en inkorporering, konstaterat att konventionen över tiden kommit att öka i betydelse, inte minst här i landet. Övervakningsorganens verksamhet har på samma sätt över tiden kommit att vinna stadga och allmänt erkännande. Det är därför regeringens uppfattning att tiden nu är mogen för att utan någon begränsning i tiden och utan något förbehåll om ömsesidighet avge en förklaring om erkännande av domstolens jurisdiktion såsom tvingande för Sverige i och för sig och utan särskild överenskommelse.

Det framstår dock som rimligt att så bör ske i samband med att den nu avgivna förklaringens giltighetstid löper ut år 1996. Det kan då också bli möjligt att beakta om de nya regler som kan komma att ingå i ett blivande protokoll om en enda domstol för mänskliga rättigheter föranleder att en sådan förklaring bör utformas på annat sätt än för närvarande.

15 Vissa övriga frågor

Regeringens bedömning: Europakonventionen, med den lydelse som den fått genom vissa av tilläggsprotokollen, liksom tilläggsprotokollen i övrigt, bör nyöversättas till svenska. - Efter en inkorporering av konventionen bör särskild uppmärksamhet ägnas åt behovet av information om dess innehåll till domstolar, myndigheter och allmänhet. Särskilt angeläget bör det vara att domstolar och andra myndigheter ges möjligheter att fortlöpande följa den rättspraxis som utvecklas genom konventionsorganens arbete.

Kommitténs bedömning: Kommittén har inte uttalat sig särskilt om de frågor som här behandlas.

Remissinstanserna: Justitierådet Danelius har i ett särskilt yttrande påpekat de problem som är förknippade med att till inkorporeringslagen foga i äldre lagstiftningsärenden publicerade översättningar till svenska. Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet har satt i fråga om inte en inkorporering borde föregås av en nyöversättning till svenska av konventionen. - De juridiska fakulteterna vid Uppsala och Stockholms universitet har uppmärksammat det informationsbehov som en inkorporering medför.

Skälen för regeringens bedömning: Som justitierådet Danelius utvecklat är den svenska översättning av konventionen som gjordes i samband med att Sverige ratificerade konventionen i vissa hänseenden bristfällig. Någon senare officiell översättning har inte gjorts. Bristerna gäller för det första att de ändringar av konventionen som skett genom vissa av tilläggsprotokollen inte kommit att inarbetas i texten. Konventionens gällande lydelse är därför inte helt lättöverskådlig. För det andra finns det skäl att överväga om vissa valda svenska uttryck på det mest adekvata sättet motsvarar originaltexterna. Ett aktuellt sådant exempel

utgör det svenska uttrycket "civila" rättigheter och skyldigheter (artikel 6). Motsvarande lokution i originaltexterna är *civil rights and obligations* och *droits et obligations de caractère civil*. Europadomstolen har uttalat att det avgörande inte är hur en rättighet karakteriseras i den nationella rätten. Begreppet civila rättigheter bör i stället ges en självständig innebörd. I begreppet ryms, enligt domstolen, varje förfarande vars utgång är avgörande för rättigheter och skyldigheter av privat natur. Det kan därför gälla frågor som här i landet avser förhållandet mellan den enskilde och det allmänna. Som exempel på frågor som ansetts falla inom artikelns tillämpningsområde kan - bland de svenska målen - nämnas tillstånd till förvärv av fast egendom, expropriationstillstånd, byggnadstillstånd, trafikstillstånd och utskänkningstillstånd (se vidare Danelius, *Mänskliga rättigheter* s. 142 ff). Ett ytterligare exempel är det svenska uttrycket "opartisk rättegång" (även det i artikel 6) som torde ha en snävare innebörd än det motsvarande engelska *fair hearing*. Konventionstexten kan också behöva bli föremål för en språklig modernisering.

I regeringskansliet har arbetet med en nyöversättning av konventionen initierats. Det sker med ambitionen att den nya översättningen skall kunna föreläggas riksdagen innan den har att fatta beslut om en inkorporeringslag och därigenom beaktas i lagstiftningsärendet och ersätta den nu bifogade översättningen som bilaga till den nya lagen.

Regeringen delar också bedömningen att en inkorporering bör följas av information om såväl konventionens materiella innehåll som om dess övervakningssystem. Av särskild vikt är givetvis att domstolar och myndigheter har möjlighet att fortlöpande följa konventionsorganens rättspraxis. Domstolsverket har, och uppfyller redan, en viktig uppgift härvidlag. Vilka ytterligare insatser som är nödvändiga och hur de skall organiseras får bli föremål för vidare överväganden.

16.1 Förslaget till lag om ändring i regeringsformen

2 kap.

18 §

Utvidgningen av egendomsskyddet motiveras i avsnitt 5. Paragrafen inleds med att varje medborgares egendom är tryggad. Denna formulering har inte någon självständig rättslig betydelse utan anger endast det övergripande syftet med bestämmelsen såsom det kommer till uttryck i dess fortsatta lydelse. Syftet är alltså inte att genom denna bestämmelse ge ett heltäckande skydd för all egendom utan i stället att slå fast att hela vår rättsordning, liksom hittills, skall ge ett betryggande skydd för den enskildes egendom. Med uttrycket varje medborgare kan, liksom med paragrafens nuvarande lydelse, avses såväl fysiska som juridiska personer.

Den enskildes egendom kan av det allmänna inte ovillkorligt tryggas. Samhällets behov av mark för naturvårds- och miljöintressen, totalförvarsändamål och för bostadsbyggande, trafikleder, rekreation och andra liknande ändamål måste självfallet kunna tillgodoses. För sådana särskilt angelägna ändamål måste som en sista utväg finnas möjlighet att tvångsvis ta i anspråk annans egendom eller begränsa ägarens möjligheter att fritt använda sin egendom. Det måste även vara möjligt att kunna vidta sådana åtgärder till förmån för enskild för att t.ex. anordna lämplig utfartsväg eller förhindra olämplig eller störande bebyggelse i grannskapet. Sådana ingrepp i annans egendom får emellertid ske endast när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen, vilket framgår av sista meningens av första stycket. Detta kriterium skall vara uppfyllt för att ingrepp genom lagstiftning eller myndighetsbeslut i enskilds egendom över huvud taget skall få ske. Den närmare innebörden av uttrycket angelägna allmänna intressen är det inte möjligt att i detalj beskriva. Det är emellertid sådana ingrepp som är motiverade med hänsyn till intresset av att kunna tillgodose allmänhetens berättigade krav på en god miljö och möjligheterna att kunna bevara och skydda områden som är av särskild betydelse från naturvårdssynpunkt som i första hand åsyftas, liksom intresset av att kunna ge allmänheten tillgång till naturen för rekreation och friluftsliv. Även samhällets behov av mark för anläggande av vägar och andra kommunikationsleder m.m. måste givetvis kunna tillgodoses. Vad som är ett angeläget allmänt intresse måste till slut i viss mån bli föremål för en politisk värdering där hänsyn då även måste tas till vad som är godtagbart från rättssäkerhetssynpunkt i ett modernt och demokratiskt samhälle. Det skall även framhållas att uttrycket anknyter till vad som gäller i fråga om egendomsskyddet enligt Europakonventionen.

De ingrepp som kan komma i fråga i annans egendom har i paragrafen

till en början angivits som avstående genom expropriation eller annat sådant förfogande. Detta uttryck är identiskt med det som återfinns i den nu gällande lydelsen av 2 kap. 18 § RF. Någon ändring av tillämpningsområdet i förhållande till vad som nu gäller är inte avsedd. Med uttrycket expropriation eller annat sådant förfogande avses således olika former av tvångsövertagande av förmögenhetsrätt som innebär ett överförande eller ianspråktagande av rätten. Bestämmelsen bör liksom tidigare inte hindra sådana tvångsvisa överföringar av fast egendom vid fastighetsreglering också till förmån för enskilda intressen som Statens lantmäteriverk och Lantbrukarnas Riksförbund berört, under förutsättning att det samtidigt kan sägas finnas ett angeläget allmänt intresse därav. Däremot tar regeln inte sikte på faktiska åtgärder av enskilda.

Grundlagsskyddet kommer även att omfatta sådan lagstiftning som innebär begränsningar i innehavarens rätt att använda mark och byggnader. Detta uttrycks så att ingen kan tvingas att tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Härmed avses allehanda inskränkningar i form av byggnadsförbud, användningsförbud, åtgärder enligt skogsvårdslagen, strandskyddsförordnande, beslut om naturreservat och andra beslut enligt naturvårdslagen m.m. Det är således inskränkningar genom byggnadsreglerande och markreglerande bestämmelser som skall omfattas av grundlagsskyddet. Inte bara den som innehar mark eller byggnad med äganderätt skall komma i åtnjutande av grundlagsskyddet utan detta omfattar även den som innehar sådan egendom med någon form av nyttjanderätt. För att markera att det här endast är fråga om ett skydd mot sådana tvångsvisa inskränkningar genom lagstiftning eller myndighetsbeslut har paragrafens lydelse i detta hänseende förtydligats i jämförelse med kommitténs förslag. Sådana inskränkningar i egendomens faktiska användning som följer på grund av avtal eller annars genom åtgärder av enskilda omfattas däremot inte av grundlagsskyddet. Ett motsvarande förtydligande har även ansetts behövligt i andra stycket. Det skall, mot bakgrund av vad som anförts i avsnitt 5, i klarhetens intresse även påpekas att sådana inskränkningar i rätten att använda främst lös egendom som följer av andra bestämmelser än de nu åsyftade markreglerande och byggnadsreglerande bestämmelserna faller utanför tillämpningsområdet.

I paragrafens andra stycke slås rätten till ersättning fast. Rätt till ersättning föreskrivs till en början vid tvångsavhändelse genom expropriation eller annat sådant förfogande. Denna ersättningsrätt motsvarar det skydd som bestämmelsens nuvarande lydelse garanterar.

Enligt den lagstiftning som reglerar möjligheterna till olika former av rådighetsinskränkningar finns det även rätt till ersättning i vissa sådana fall. Enligt de huvudprinciper som gäller i svensk rätt utgår således ersättning vid sådana rådighetsinskränkningar som medför att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras. I fråga om byggnadsreglerande bestämmelser finns det rätt till ersättning om skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på berörd del av fastigheten. Ersättning utgår däremot inte för vissa mindre ingripande inskränkningar i rätten att fritt nyttja sin egendom eller för

uteblivet tillstånd till viss åtgärd. Så kallade förväntningsvärden under de senaste tio åren ersätts inte enligt gällande lagstiftning. Som en konsekvens av att även rådighetsinskränkningar avseende mark och byggnader skall omfattas av bestämmelsen om egendomsskyddet har även rätten till ersättning i dessa fall givits ett grundlagsskydd. I andra stycket anges därför huvudprinciperna för ersättningsrätten såsom de framgår av gällande rätt. Bestämmelserna om detta är utformade i enlighet med vad som redan nu gäller enligt lag. Någon utvidgning av rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar är däremot inte avsedd. Efter ett påpekande under remissbehandlingen har lagtexten förtydligats på det sätt att uttrycket "berörd del av" i enlighet med kommitténs syfte närmare anknytits till rekvisitet "avsevärt försvårande av pågående markanvändning". Liksom hittills skall de närmare grunderna för bestämmandet av ersättningen anges i lag.

Som också har framgått av avsnitt 5 är det motiverat att i grundlagsbestämmelsen om egendomsskyddet göra ett uttryckligt förbehåll för den på sedvanerätt grundade allemansrätten. Detta kommer till uttryck i paragrafens sista stycke. Härigenom erinras om att egendomsskyddet som det kommer till uttryck i första och andra styckena inte gäller oberoende av allemansrätten. Sista stycket innebär att oberoende av vad som i övrigt föreskrivs i paragrafen en fastighetsägare även fortsättningsvis måste acceptera att det är tillåtet för var och en att nyttja naturen enligt vad som för varje tid följer av allemansrätten. Grundlagen förutsätter alltså att denna existerar även om den med tiden kan få ett i förhållande till i dag förändrat innehåll genom t.ex. ändringar i strafflagstiftning.

I kommitténs förslag till lydelse har utöver vad som tidigare nämnts några mindre språkliga justeringar skett.

20 §

Genom stadgandet i första stycket slås skyddet för närings- och yrkesfriheten fast. Med att driva näring avses här enskilda som yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk art. Avsikten med att bestämmelsen även avser dem som utövar yrke är att begreppen närings- och yrkesfrihet inte helt stämmer överens med varandra. Att båda begreppen förekommer i paragrafen kan inte gärna leda till oklarhet.

Som framgår av avsnitt 6 har skyddet utformats så att det tar sikte på ett särskilt moment i närings- och yrkesfriheten, nämligen den ekonomiska sidan av den s.k. likhetsprincipen. Denna princip kan kortfattat sägas innebära att alla regleringar på närings- och yrkesfrihetens område måste vara generella på så sätt att alla skall ha möjlighet att konkurrera på lika villkor under förutsättning att de i övrigt uppfyller de krav som kan ställas upp för just det yrket eller den näringsgrenen. Under dessa förutsättningar skall bestämmelsen förhindra att någon enskild ekonomiskt skall få gynnas på någon annans bekostnad.

Av avsnitt 6 framgår att det i dag finns en relativt omfattande reglering på närings- och yrkesfrihetens område. Till de av kommittén redovisade författningsgarna kan såsom Konkurrensverket påpekar även

räknas senare beslutade lagar samt regeringsförfordningar och föreskrifter som meddelats av myndigheter och kommuner med stöd av lag i den utsträckning de kan sägas innebära begränsningar i närings- och yrkesfriheten. Enligt advokatsamfundets mening är det felaktigt att som kommittén gjort, bland författningsbestämmelser som berör närings- och yrkesfriheten ta upp skyddet för advokattiteln bland övrig lagstiftning, där samtliga övriga lagar inriktar sig på reglering av verksamheten som sådan. Reglerna i 8 kap. RB ger visserligen ett skydd för advokattiteln men innebär också att medlemmarna i advokatsamfundet är privilegierade t.ex. på det sättet att i princip endast advokater förordnas som offentliga försvarare. Bestämmelserna kan dock sägas ha att göra med rätten att utöva ett visst yrke även om juridisk rådgivning eller verksamhet som innebär juridiskt biträde till någon också kan utövas av andra.

Enligt kommittén har inskränkande föreskrifter på näringsområdet tillkommit för att tillgodose främst säkerhets-, hälsovårds- och arbetarskyddsintressen. Kommittén anger även att det finns bestämmelser om kompetens eller vissa krav för att en person skall få utöva ett visst yrke samt att i vissa fall också näringsidkarens ekonomiska förhållanden bedöms för att utrona viljan och förmågan att fullgöra kommande skyldigheter gentemot det allmänna.

Sådana begränsningar i närings- och yrkesfriheten som tillgodoser angelägna allmänna intressen måste även i fortsättningen kunna införas. I paragrafens första stycke slås därför inledningsvis den principen fast att inga andra inskränkningar får göras i rätten att driva näring eller utöva yrke än sådana som är nödvändiga för att skydda angelägna allmänna intressen. Konkurrensverket har uttryckt farhågor för att grundlagsskyddet kan urholkas och grundlagsenligheten blir svårbedömd om inte begreppet angelägna allmänna intressen preciseras närmare. Som kommentar till detta kan sägas att tillåtna inskränkningar i vart fall måste röra något som tar sikte på sådana intressen som kommittén i detta sammanhang nämnt. I övrigt får, i likhet med vad som anförts i avsnitt 5 om egendomsskyddet, det slutliga ställningstagandet till vad som är ett angeläget allmänt intresse göras från fall till fall i enlighet med vad som kan anses vara acceptabelt i ett demokratiskt samhälle.

Genom andra ledet i paragrafens första stycke slås vidare fast att sådana inskränkningar aldrig får införas i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag. Under remissbehandlingen har ifrågasatts om det andra ledet tjänar något syfte. Vidare har föreslagits att ordet "enbart" kan utgå samt att till ordet "gynna" bör läggas "eller missgynnas". Som har framgått av avsnitt 6 är emellertid avsikten att den ekonomiska sidan av likhetsprincipen skall vara överordnad den princip som läggs fast i det första ledet. En inskränkning som införs för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse måste vara generell och får inte leda till att likhetsprincipen åsidosätts. Om en sådan inskränkning införs, kan inte uteslutas att detta kan komma att leda till att vissa näringsidkare gynnas. Att sådana gynnsamma ekonomiska konsekvenser aldrig får vara det egentliga syftet med inskränkningen har därför på det sätt kommittén föreslagit kommit till uttryck i paragrafen. Likhetsprincipen skall här förhindra att någon näringsidkare eller annan yrkesutövare gynnas på

annans bekostnad. Motsatsvis följer att någon annan härvid också kan komma att missgynnas. Det skall såsom kommittén påpekat därmed i princip inte vara tillåtet att införa regler som innebär att nyetableringar inom viss näring eller visst yrke förhindras eftersom detta innebär ett skydd för dem som redan är etablerade, såvida det inte samtidigt finns något angeläget allmänt intresse av regleringen. Avsikten med den föreslagna lydelsen är emellertid inte att hindra ett offentligt monopol som drabbar alla presumtiva konkurrenter lika, under förutsättning att det införts för att skydda något angeläget allmänt intresse. Det bör för tydlighetens skull även anmärkas att med uttrycket företag avses både juridiska och fysiska personer som driver näring till skillnad från enskilda personer som utövar ett yrke hos något offentligt organ.

På de skäl som redovisats i avsnitt 6 har det ansetts motiverat att i bestämmelsens andra stycke tydliggöra att den näringsrättsliga sidan av samernas rätt att bedriva rensköttsel som den framgår av lag är förenlig med det föreslagna skyddet för närings- och yrkesfriheten. Detta kommer till uttryck genom en hänvisning till att samernas rätt att bedriva rensköttsel regleras i lag.

21 §

I den nya paragrafens första mening slås fast att alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. Vilken personkrets som omfattas av den allmänna skolplikten framgår för närvarande av 3 kap. skollagen. Undantagna från skolplikten och den där angivna motsvarande rätten till utbildning är barn, som varaktigt vistas utomlands eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet skall gå i skolan. I grundlagsbestämmelsen anges den berörda personkretsen på ett klart och kortfattat sätt. Härav följer att det endast är personer som befinner sig inom skolpliktig ålder som skall garanteras rätt till fri grundläggande utbildning. Den utbildning som det allmänna genom bestämmelsen åläggs att svara för kostnadsfritt omfattar utbildning som sker i allmänna skolor. Härmed kommer stadgandet även att omfatta rätt till grundläggande undervisning i särskola eller specialskola för de barn som har behov av det. För klarhetens skull skall anmärkas att det endast är rätten till själva undervisningen som garanteras. Som framgått av avsnitt 7 faller utanför tillämpningsområdet rätten att kostnadsfritt erhålla undervisningsmaterial, skolmåltider och skolskjuts eller andra liknande förmåner, liksom även sådana enstaka inslag i utbildningen som kan föranleda kostnader för eleverna.

I bestämmelsen anges även att det allmänna skall svara också för att högre utbildning finns. Med denna skyldighet för det allmänna följer ingen ovillkorlig rätt för den enskilde till högre utbildning som meddelas i t.ex. gymnasium eller vid ett universitet eller i en högskola utan det skall för sådan utbildning även fortsättningsvis kunna ställas villkor i form av t.ex. krav på behörighet eller lämplighet för tillträde till högre utbildning.

Rätten för den som omfattas av den allmänna skolplikten att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola är absolut och kan således inte inskränkas genom lag. Bestämmelsen hindrar däremot inte att omfattningen av skolplikten förändras. Grundlagen förutsätter dock att denna skyldighet finns och är allmän utan att för den skull beröra vartenda barn i landet. För tydlighetens skull bör även påpekas att regleringen inte innebär att fördelningen mellan stat och kommun såvitt gäller ansvaret för utbildningen påverkas.

22 §

Bestämmelsen har sin motsvarighet i den nu gällande lydelsen av 2 kap. 20 § RF. I bestämmelsen har endast gjorts några mindre justeringar till följd av övriga förslag.

Följdändringen i första stycket 9 innebär att utlänning här i riket är likställd med svensk medborgare i fråga om det skydd som anges i den föreslagna lydelsen av 2 kap. 18 § RF. För tydlighetens skull bör dock anmärkas att följdändringen innebär en sådan likställdhet också i fråga om rätten till ersättning vilken utgör en del av skyddet mot tvångsöverföringar samt mot rådighetsinskränkningar beträffande mark eller byggnader. Däremot kan utländska medborgare förbjudas tillträde till militära skyddsområden även om de äger mark på området. Ett sådant tillträdesförbud tar nämligen inte sikte på användningen av marken utan syftar till att säkerställa att vissa personer inte uppehåller sig på området. En sådan åtgärd faller därför utanför tillämpningsområdet för 18 §. I samma punkt har i förhållande till kommitténs förslag en mindre språklig justering skett.

Den i andra stycket 9 föreslagna följdändringen om utlänningars likställdhet med svenska medborgare omfattar även den näringsrättsliga sidan av samernas rätt att bedriva renskötsel som den är reglerad i lag. Här bör för tydlighetens skull påpekas att denna bestämmelse inte innebär en rätt för utlänning att få viss tjänst eller visst uppdrag. För den språkliga enhetlighetens skull har i denna punkt använts samma uttrycksätt som i förslaget till 20 §.

23 §

I detta stadgande slås fast att lag eller annan föreskrift ej får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen. Genom uttrycket "på grund av" markeras att bestämmelsen även omfattar Sveriges åtaganden enligt de tilläggsprotokoll som vi har ratificerat och som trätt i kraft. Bestämmelsen innebär en markering av att Europakonventionen, som samtidigt genom en särskild lag föreslås bli inkommerad i svensk rätt, får en särskild betydelse utan att konventionen för den skull ges status som grundlag.

Avsikten med bestämmelsen är att skapa en garanti för att Europakonventionens regler inte sätts åt sidan genom inhemska föreskrifter. Bestämmelsen riktar sig i första hand till lagstiftaren som skall ha det primära ansvaret för att vår inhemska lagstiftning inte strider mot

konventionen. Detta hindrar emellertid inte att domstolar och andra rättstillämpande myndigheter med stöd av denna bestämmelse får möjlighet att med tillämpning av lagprövningsregeln i 11 kap. 14 § regeringsformen underlåta att tillämpa en inhemsk föreskrift om denna skulle finnas oförenlig med Europakonventionen.

Lagrådet har föreslagit att det i lagrummet valda uttrycket att lag eller annan föreskrift "inte får meddelas i strid med" konventionen ändras till att en föreskrift "inte får strida mot" konventionen. Någon sådan har inte ansetts erforderlig.

Bestämmelsen behandlas i den allmänna motiveringen under avsnitt 7.

16.2 Förslaget till lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

I det första stycket av bestämmelsen anges att Europakonventionen av den 4 november 1950 med de ändringar som gjorts i tilläggsprotokollen nr 3, 5 och 8 till konventionen samt med de tillägg som gjorts i tilläggsprotokollen nr 1, 2, 4, 6 och 7 till konventionen skall gälla som lag här i landet. I förhållande till det remitterade förslaget har uttryckligen angetts att de sist nämnda protokollen utgör tillägg till konventionen. Konventionskomplexet får således ställning som vanlig lag. Genom den föreslagna nya bestämmelsen i 2 kap. 23 § regeringsformen ges det emellertid en särskild betydelse utan att för den skall erhålla grundlagsstatus.

Endast de protokoll som är ratificerade av Sverige omfattas av lagen. Inom Europarådet pågår fortlöpande en genomgång av konventionskomplexet och konventionen kan komma att bli försedd med ytterligare tilläggsprotokoll i framtiden.

Konventionen och tilläggsprotokollen införlivas genom den föreslagna lagen i svensk rätt genom inkorporering. Detta innebär att konventionskomplexet skall gälla som svensk lag i den lydelse konventionen och tilläggsprotokollen har enligt originaltexterna. Konventionskomplexets originalspråk är engelska och franska. Konventionstexterna på dessa språk äger, enligt vad som sägs i konventionen, lika vitsord. Det innebär att inget av språken skall ha företräde framför det andra.

De engelska och franska originaltexterna föreslås tillsammans med en svensk översättning bli intagna som en bilaga till inkorporeringslagen. En erinran härom har tagits in i bestämmelsens andra stycke. Den svenska översättningen är avsedd endast som ett hjälpmedel vid tolkningen av originaltexterna. Översättningen har gjorts i samband med att Sverige har ratificerat konventionen respektive tilläggsprotokoll. Arbetet med en nyöversättning har dock initierats.

Vi presenterar i detta betänkande våra överväganden och förslag i fråga om skyddet för de medborgerliga fri- och rättigheterna och i fråga om lagprövningsrätten (Del A) samt vårt ställningstagande till frågan om inkorporering av Europakonventionen i svensk rätt (Del B).

I våra direktiv uttalades att vi borde ha stor frihet att ta upp olika frågor på de områden som uppdraget avsåg. I direktiven anges emellertid vissa särskilda frågor som vi borde gå in på i syfte att förstärka den enskildes rättssäkerhet. Först nämndes därvid *rätten till enskilt ägande* som anges vara av grundläggande betydelse för vårt samhällssystem. Trots det har äganderätten ännu inte fått något starkare skydd i regeringsformen. Det ansågs därför som angeläget att skyddet för äganderätten skrivs in i grundlagen på ett mer uttryckligt sätt än för närvarande. Det framhölls emellertid att det är ofrånkomligt att vissa inskränkningar måste få göras i äganderätten. Vi skulle försöka utforma en regel som på ett så distinkt och precist sätt som möjligt anger vilka inskränkningar som skall vara tillåtna. Vidare konstaterades att skyldigheten att erlägga skatter och avgifter till stat och kommun har beröringspunkter med frågan om vilka inskränkningar i äganderätten som kan accepteras. Vi borde därför försöka klarlägga *beskattningsmaktens gränser*. I direktiven uttalades vidare att rätten att driva näring och utöva yrke är så grundläggande i ett fritt samhälle att vi även borde överväga om inte *närings- och yrkesfriheten* borde ges ett grundlagsskydd. Enligt direktiven har den s.k. *negativa föreningsrätten* också betydelse för närings- och yrkesfriheten. Vi borde därför överväga om även denna rätt skulle ges ett ökat grundlagsskydd men detta måste vägas mot bl.a. värdet av att upprätthålla principen om avtalsfrihet. Vi borde också ta ställning till frågan om *Europakonventionen* bör införlivas med svensk rätt. *Lagprövningsrätten* har ett nära samband med fri- och rättighetsskyddet. Vi borde således även överväga om utrymmet för lagprövningsrätten skall vidgas. Vad som i första hand skulle övervägas var om kravet på uppenbar motstridighet med en överordnad författning som enligt 11 kap. 14 § RF gäller i fråga om lagar och förordningar skall tas bort eller mildras. En annan möjlighet som kunde övervägas var att ge någon av de högsta domstolsinstanserna en exklusiv behörighet att utöva lagprövningsrätten. Ett ytterligare alternativ som kunde övervägas var att tillskapa någon form av författningsdomstol med denna uppgift.

Utöver dessa frågor som uttryckligen nämndes i direktiven har vi också prövat om det i fri- och rättighetsregleringen i regeringsformen bör införas *grundlagsskydd för rätten till liv, rätten till utbildning, rätten till arbete och fackliga rättigheter samt för allemansrätten*. Vi har också prövat om *förfarandet vid rättighetsbegränsande lagstiftning* behöver förändras.

Vi har gjort en genomgång av den lagstiftning som på något sätt kan sägas beröra egendomsrätten. Vi har därvid funnit att den lagstiftning som gäller i Sverige i dag ger ett starkt skydd för den enskildes egendom. Grundlagsskyddet för egendomsrätten är däremot inte lika starkt utvecklat i vårt land.

De rättsregler vi har till skydd för egendomsrätten har vuxit fram utan stöd av en grundlagsregel. En sådan aktualiserades först på 1940-talet. Det har i och för sig alltsedan den nuvarande regeringsformens tillkomst rätt bred enighet om att det är värdefullt att regeringsformen i fri- och rättighetskapitlet innehåller en regel om skydd för den enskildes rätt till sin egendom. Frågan om hur omfattande detta grundlagsskydd bör vara har dock varit en omdiskuterad fråga under lång tid.

Den nuvarande bestämmelsen om egendomsskyddet i regeringsformen tar endast sikte på ingrepp genom expropriation eller annat sådant förfogande, dvs. tvångsvisa överföringar av egendom från den enskilde. Stadgandet omfattar däremot inte sådana begränsningar i den enskildes möjligheter att utnyttja främst sin fasta egendom som följer av bestämmelser i t.ex. planlagstiftning, naturvårdslagen eller miljöskyddslagstiftning.

I den offentliga diskussionen har hävdats att regeringsformen borde innehålla en principiell regel om att den enskildes egendom skall lämnas okränkta men att det allmänna i vissa fall måste äga möjlighet att ta i anspråk egendom eller reglera användningen av viss egendom. Det har vidare hävdats att ersättningsprinciperna vid ingrepp i annans egendom på ett klarare sätt än vad som nu är fallet borde skrivas in i grundlagen. Slutligen har också hävdats att den svenska allemansrätten som är av stor betydelse för allmänhetens möjligheter att få tillgång till naturen för rekreation också borde ges ett grundlagsskydd.

Vi är inom kommittén eniga om att bestämmelserna i Europakonventionen skall betraktas som ett grundläggande åtagande och normsystem också för Sverige. Genom att Europakonventionen nu föreslås bli inkorporerad i svensk rätt tillgodoses i princip de ovan angivna kraven på hur en grundlagsbestämmelse om egendomsskyddet bör utformas.

Europakonventionens ofta allmänt hållna principer tolkas i första hand av konventionsorganen, dvs. Europakommissionen och Europadomstolen. Av flera avgöranden från dessa tolkningsinstanser kan den slutsatsen dras att innehållet i den nationella rätten är en av de omständigheter som ligger till grund för tolkningen av konventionsbestämmelsen. Om det således införs en regel i vår regeringsform beträffande egendomsskyddet som slår fast de principer som konventionsbestämmelsen vill skydda kan man utgå ifrån att denna regel kommer att beaktas av konventionsorganen vid prövningen av eventuella mål mot Sverige i framtiden.

Vi har mot denna bakgrund funnit att det är önskvärt att i regeringsformen ge en närmare precisering av det egendomsskydd som Europakonventionen anger. Vi anser därför att det finns skäl att även låta rådighetsinskränkningar avseende mark och byggnader omfattas av grundlagsskyddet. Det gäller vidare att i regeringsformen slå fast att envar skall ha tillgång till naturen enligt allemansrätten. En sådan regel är en inskränkning i de normalprinciper om äganderätten som eljest gäller i vårt samhälle, dvs. bl.a. att medborgarnas egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller att inskränka användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

I regeringsformen bör således föreskrivas att ingrepp i annans egendom genom expropriation eller annat sådant förfogande eller genom inskränkningar i rätten att använda mark eller byggnader endast får ske för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Den närmare innebörden av begreppet angelägna allmänna intressen är inte möjlig att precisera. Det slutliga ställningstagandet till vad som är ett angeläget allmänt intresse får göras från fall till fall i den politiska beslutsprocessen. Vi vill här framhålla att den genomgång som vi har gjort av gällande författningar som tillåter ingrepp i annans egendom inte har givit oss anledning att på något sätt sätta i fråga denna lagstiftning utan denna är enligt vår uppfattning väl anpassad till de allmänna intressen som gör sig gällande i dessa sammanhang.

Rättsläget i förhållande till befintlig lagstiftning kommer således ej att förskjutats. Liksom hittills bör rätt till ersättning föreskrivas vid ingrepp genom expropriation eller annat sådant förfogande. Som tidigare har redovisats är det vår uppfattning att även rådighetsinskränkningar avseende mark och byggnader bör omfattas av grundlagsbestämmelsen om egendomsskydd. I konsekvens härmed bör även rätten till ersättning vid sådana rådighetsinskränkningar ges ett grundlagsskydd. Enligt vår uppfattning bör grundlagsbestämmelsen om rätt till ersättning i dessa fall utformas i enlighet med de huvudprinciper som gäller i fråga om ersättning vid rådighetsinskränkningar i svensk rätt. Att rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar nu ges ett grundlagsskydd innebär således i sig inte att rätten till ersättning i dessa fall utvidgas i förhållande till vad som redan nu gäller.

En annan fråga som länge har varit omdiskuterad är hur ersättningen vid t.ex. expropriativa ingrepp skall bestämmas. Den nuvarande bestämmelsen i regeringsformen ger ingen anvisning härom utan hänvisar till vanlig lag. Vi delar den uppfattning som tidigare ofta har framförts i dessa sammanhang att det varken är lämpligt eller önskvärt att i grundlag precisera efter vilka normer ersättning skall bestämmas. Den närmare utformningen av ersättningsbestämmelserna bör således enligt

vår mening alltjämt ske i vanlig lag. Enligt vår mening finns det heller inte några skäl att nu föreslå ändringar i de lagar som reglerar rätten till ersättning i de situationer som omfattas av den föreslagna grundlagsbestämmelsen.

Vad gäller grundlagsskyddet för allemansrätten kan det synas vara ett problem att denna inte är klart definierad i svensk rätt utan allemansrätten får sitt innehåll främst genom motsatsvisa tolkningar av vissa straffstadganden. Enligt vår mening är dock innebörden av allemansrätten så väl känd och är allemansrätten ett så väl inrotat begrepp hos det svenska folket att något hinder mot att skriva in denna rätt i regeringsformen inte kan anses föreligga. En lämplig lösning har vi funnit vara att i grundlagsbestämmelsen om egendomsskydd särskilt ange att den rätt som den enskilde tillförsäkras sin egendom inte utgör något hinder mot att allmänheten nyttjar naturen enligt vad som följer av allemansrätten.

Beskattningsmaktens gränser

Vi erinrar här till en början om att det sedan länge har rått enighet om att rättighetsskyddet i regeringsformen måste utformas på ett sådant sätt att det inte ger upphov till några förskjutningar i det vanliga politiska maktsystemet. Detta blir enligt vår uppfattning särskilt aktuellt när man börjar diskutera en grundlagsreglering av gränserna för beskattningsmakten. Det torde vara få instrument som är så viktiga för genomförandet av den politiska viljan som just beskattningsrätten.

Vi har ändå övervägt om det finns något behov av att i grundlagen införa ett skydd mot sådan skattelagstiftning som skulle kunna sättas i fråga från konstitutionell synpunkt och då främst med hänsyn till skyddet för den enskildes egendom. Vi har emellertid stannat för att inte föreslå någon sådan bestämmelse.

Vi har även övervägt om bestämmelsen i 2 kap. 10 § andra stycket RF om förbud mot retroaktiv skattelagstiftning är tillräckligt effektiv eller om reglerna härom borde förändras. Enligt vår uppfattning är de argument som åberopades till stöd för den nuvarande regleringen alltjämnt hållbara. Den utformning som bestämmelsen har erhållit synes också vara lämpligt avvägd.

Vi har slutligen också övervägt att i grundlagen föra in en definition av begreppen skatter och avgifter. Det har emellertid visat sig att det är mycket svårt att utforma en definition av skattebegreppet som täcker alla de olika existerande skatteformerna samtidigt som en sådan definition måste vara någorlunda enkel och klar för att systematiskt passa in i regeringsformens regelsystem. Att finna en lämplig definition för avgiftsbegreppet har visat sig än svårare eftersom gränserna är flytande inte bara mot skattebegreppet utan även mot ren prissättning för en vara eller en tjänst. Vi har sammantaget funnit att skälen mot en sådan

grundlagsregel är betydligt starkare än de skäl som kan tala för en sådan. Vi avstår därför från att lägga fram något förslag i denna del.

Prop. 1993/94:117
Bilaga 1

Närings- och yrkesfriheten

Gällande lagstiftning på näringsområdet utgår från att det i princip råder full frihet för svenska medborgare att här i landet driva näring och utöva yrke. Inte desto mindre har det vuxit fram en omfattande reglering på detta område. Denna reglering har dock inte tillkommit för att hindra konkurrens eller för att skydda de redan etablerade näringsidkarna utan denna har framför allt tillkommit för att tillgodose säkerhets-, hälsovårds- och arbetarskyddsintressen.

Närings- och yrkesfriheten är enligt vår mening av så grundläggande betydelse för det moderna samhället att detta bör föranleda att närings- och yrkesfriheten nu ges ett skydd i fri- och rättighetskapitlet i regeringsformen. Tidigare försök till grundlagsstiftning på detta område har misslyckats främst beroende på att de föreslagna bestämmelserna har varit alltför allmänt hållna. Detta problem kvarstår. Vi anser emellertid att det finns särskilt ett moment i närings- och yrkesfriheten som bör lyftas fram som en lämplig utgångspunkt för en grundlagsbestämmelse. Det är den s.k. likhetsprincipen, som kan sägas innebära att alla skall ha möjlighet att konkurrera på lika villkor under förutsättning att de i övrigt uppfyller de krav som kan ställas på t.ex. kompetens. Det måste emellertid även i fortsättningen finnas möjligheter att föreskriva de inskränkningar i närings- och yrkesfriheten som från allmänna utgångspunkter bedöms som angelägna av hänsyn till miljö, säkerhet, utbildning och andra liknande intressen. Vi föreslår därför en grundlagsbestämmelse av innehåll att begränsningar i rätten att driva näring och utöva yrke endast får införas för att skydda angelägna allmänna eller enskilda intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Den genomgång som vi har gjort av de författningsbestämmelser som på något sätt kan sägas innebära en inskränkning i närings- och yrkesfriheten har inte föranlett något annat förslag från vår sida än att vi förelår att det i grundlagsbestämmelsen införs ett uttryckligt grundlagsstöd för den lagreglering som gäller i fråga om samernas renskötselrätt.

Rätten till arbete

Vi har ställt oss frågan om det skulle gå att skapa ett stadgande om rätten till arbete som har karaktären av en rättsligt bindande föreskrift till skillnad från det målsättningsstadgande som i dag finns i 1 kap. 2 § RF.

Vi har emellertid kommit fram till att det inte är möjligt att i grundlagen föra in en regel som garanterar alla medborgare en rätt till arbete. Vi har inte heller funnit det möjligt att i regeringsformen slå fast någon undre gräns för det allmännas skyldighet att skapa sysselsättning eller utge bidrag vid arbetslöshet. Vi avstår därför från att lägga fram något förslag i denna del.

Skydd för de fackliga rättigheterna

Vi framhåller att de fackliga fri- och rättigheterna - främst strejkrätten - utgör en väsentlig del av de medborgerliga fri- och rättigheterna. De fackliga fri- och rättigheterna har emellertid, med undantag för strejkrätten, skyddats genom vanlig lag och inte uttryckligen i grundlagen eftersom det rör förhållanden mellan enskilda parter. Naturligtvis har de traditionella fri- och rättigheterna i grundlagen - föreningsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten m.m. - stor betydelse även för skyddet av fackliga fri- och rättigheter. Vi har nu diskuterat om ett uttryckligt skydd för de fackliga fri- och rättigheterna, utöver det som redan finns för strejkrätten, bör införas i grundlagen. Då det för närvarande pågår en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen, vilken översyn omfattar även frågor om skydd för de fackliga fri- och rättigheterna, har vi emellertid funnit att man bör avvakta med ett ställningsstagande till ett eventuellt grundlagsskydd för dessa rättigheter.

Den negativa föreningsfriheten

Det område där behovet av en reglering av den negativa föreningsfriheten främst diskuterats är förhållandena på arbetsmarknaden, dvs. förhållanden mellan enskilda. Sådana regler saknas emellertid även på områden utanför arbetsmarknaden.

Vi har kommit fram till att det inte är praktiskt möjligt att i grundlagen ta in en generell reglering av skyddet för den negativa föreningsfriheten med tanke på de konsekvenser en sådan reglering skulle få såvitt avser förhållandet mellan enskilda. Man skulle i så fall - utan att ändå helt kunna överblicka verkningarna av regelsystemet - tvingas till en reglering som så detaljerat angav vilka beteenden som var förbjudna och vilka påföljder som skulle knytas till de uppställda förbuden att den till följd av sin omfattning svårligen kunde rymmas inom en rimligt tilltagen ram.

Ett ytterligare problem som skulle uppstå om den negativa föreningsfriheten skrivs in i grundlagen är hur denna skall förhålla sig till principen om avtalsfrihet. En grundlagsreglering av den negativa föreningsfriheten ger nämligen upphov till frågan om denna skall anses innefatta förbud mot vissa typer av avtalsklausuler, exempelvis s.k. or-

ganisationsklausuler. Vi anser att principen om avtalsfriheten är så viktig att denna inte bör inskränkas annat än i de fall då avtalsfriheten klart missbrukas. Det är enligt vår mening inte möjligt att på ett lämpligt sätt göra denna avgränsning i en grundlagsregel.

Vi avstår således från att lägga fram några förslag till reglering av den negativa föreningsfriheten i grundlagen.

Rätten till utbildning

Rätten till utbildning är för närvarande inskriven i 1 kap. 2 § RF som ett målsättningsstadgande. Något krav på en viss utbildning kan den enskilde dock inte framställa med stöd av detta stadgande. Vi har emellertid nu funnit att rätten till utbildning bör ges ett starkare skydd i grundlagen i form av ett rättsligt bindande garanti. Vi föreslår således att det i regeringsformen förs in ett stadgandet om rätten till utbildning som ger rätt för varje barn att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. Rättigheten motsvaras av den rätt till grundskoleutbildning som följer av den nuvarande skollagen.

Det är givetvis av stor vikt för den enskilde att han kan erbjudas även annan utbildning än den som ges i grundskolan. Det allmänna strävar således efter att medborgarna skall ha tillgång också till högre utbildning, framför allt att alla sökande till gymnasieskolan skall beredas sådan undervisningsplats. Någon ovillkorlig rätt till en viss gymnasieutbildning kan den enskilde eleven dock inte sägas ha i dag, då skollagen medger urval mellan behöriga sökande till de olika gymnasielinjerna. Vad gäller högskoleutbildning så uppställs för tillträde till sådan utbildning krav på allmän behörighet och i de flesta fall även på särskild behörighet. Det skulle därför leda för långt att i grundlagen föra in ett rättsligt bindande stadgande om rätt även till högre utbildning. Vi har emellertid funnit det lämpligt att i grundlagen ge uttryck för den skyldighet som ligger på det allmänna att även se till att det finns möjlighet att erhålla högre utbildning än grundskoleutbildning i landet.

Vad gäller föräldrarätten har vi kommit till den slutsatsen att den inte finns skäl att särskilt grundlagsfästa denna. Vi erinrar om att föräldrarätten kommer till positivt uttryck i svensk rätt genom våra förslag till inkorporering av Europakonventionen.

Rätten till liv

Den mest grundläggande av de mänskliga rättigheterna är rätten till liv. Vi har därför tagit upp frågan om rätten till liv skall erhålla ett särskilt skydd i fri- och rättighetskapitlet i regeringsformen. Vi har emellertid

funnit att befintlig lagstiftning väl motsvarar de krav som kan ställas i en rättsstat. Vi lägger därför inte fram några förslag i denna del.

Prop. 1993/94:117
Bilaga 1

Formerna för rättighetsbegränsande lagstiftning

Vi har även övervägt om formerna för rättighetsbegränsande lagstiftning behöver förändras på något sätt. Vad vi närmast har funderat på är om det skall införas ett krav på kvalificerad majoritet för sådana lagstiftningsåtgärder.

Vi har emellertid funnit att ett förfarande med kvalificerad majoritet rent lagtekniskt vållar stora problem. Ett sådant problem är hur man i grundlagen på ett lämpligt sätt skall kunna avgränsa de frågor som skall omfattas av kravet på kvalificerad majoritet. Det är nämligen inte rimligt att varje begränsning av fri- och rättigheterna skall omfattas av ett sådant krav. Vi har därför övervägt om kravet på kvalificerad majoritet endast skulle gälla vid inskränkningar av större betydelse eller vid lagförslag som inskränker i fri- och rättigheternas väsentliga innehåll. Vi har dock funnit att en sådan avgränsning blir så oklar att den i praktiken inte kan fås att fungera.

Tveksamhet kan också uppstå huruvida ett lagförslag innebär en begränsning av en rättighet, om det innebär att man minskar en rådande begränsning eller om det endast innebär neutrala ändringar. För att undvika detta tolkningsproblem kan man naturligtvis låta alla lagförslag med ändringar falla in under det kvalificerade förfarandet. Följden härav blir emellertid att en mängd lagförslag skulle komma att drabbas av detta förfarande, vilket kan medföra att riksdagen många gånger blir handlingsförlamad.

Vi anser att det även rent principiellt finns skäl mot att införa ett krav på kvalificerad majoritet vid rättighetsinskränkande lagstiftning. Ett sådant förfarande skulle nämligen utgöra ett avsteg från majoritetsprincipen, som är ett grundläggande inslag i den politiska demokratin. Vi lägger därför inte fram något förslag till lagändring i denna del.

Lagprövningsrätten

Vår utgångspunkt när det gäller frågor om medborgerliga fri- och rättigheter är att inskränkningar i dessa rättigheter endast får göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den. Ett sådant synsätt medför med nödvändighet att möjligheterna till en effektiv och verksam lagprövning måste garanteras. Vi är klara över att detta kan ske på olika sätt.

Vi har i enlighet med direktiven övervägt alternativet att inrätta en

särskild författningsdomstol med exklusiv behörighet att pröva grundlagsenligheten av beslut som är av intresse från konstitutionell synpunkt. Vi har emellertid funnit att ett system med en särskild författningsdomstol är svårt att förena med kravet att en rättighetsreglering inte får innebära att politisk makt förs över till icke politiska organ. Redan den centralisering av normkontrollen som systemet skulle innebära gör att det blir mera aktuellt med en politisk "styrning" av den dömande verksamheten. Det skulle i sin tur kunna leda till onödiga spänningar mellan den politiska och den dömande makten. Det är svårt att komma till rätta med en befärad politisering av en sådan domstol genom att konstruera ett lämpligt system för tillsättning av dess ledamöter. Man kan inte komma ifrån att resultatet lätt kan bli någon form av blandad politisk-juridisk prövning av ett slag som vi inte eftersträvar. Det nu anförda utgör enligt vår mening ett tungt skäl mot införandet av en författningsdomstol i vårt land.

En annan invändning som har framförts mot en särskild författningsdomstol är att det skulle bli svårt att förse den med tillräckliga arbetsuppgifter.

En annan komplikation med en ordning där domstolar och förvaltningsmyndigheter skulle vara tvingade att hänskjuta alla frågor om normkontroll till en författningsdomstol skulle vara att detta sannolikt skulle medföra en avsevärd fördröjning med avseende på avgörandet av de mål eller ärenden där en sådan fråga uppkommit. Slutligen tillkommer det tidigare i dessa sammanhang ofta återopade argumentet att en författningsdomstol skulle innebära ett helt främmande inslag i vår rättskultur. Vi anser att man inte kan bortse från detta argument. Enligt vår mening är det heller inte av någon avgörande betydelse vilken instans eller typ av domstol som utför lagprövningsuppgiften utan det viktiga är vilket utrymme som lämnas åt dessa instanser att agera inom. Vi har därför slutligen stannat för att inte lägga fram något förslag om att inrätta en särskild författningsdomstol.

Som tidigare anförts föreslår vi i detta betänkande att Europakonventionen inkorporeras i svensk rätt genom vanlig lag. Emellertid ger vi också konventionen en särskild betydelse då vi föreslår ett nytt stadgande i regeringsformen om att föreskrifter inte får meddelas i strid med konventionen. Därigenom blir det klart markerat att konventionens regler inte skall kunna åsidosättas genom senare stiftad lag. Vi anser att det bör ankomma på lagstiftaren att löpande se till att den inhemska rätten överensstämmer med konventionen även sedan denna inkorporerats i svensk rätt. De svenska domstolarnas och myndigheternas tolkning av konventionen bör därför göras med försiktighet och lagstiftaren skall även i fortsättningen ha det primära ansvaret för att rättsreglerna inte kommer i konflikt med konventionen. Således bör även efter en inkorporering av Europakonventionen den nuvarande balansen mellan den

lagstiftande och den dömande makten upprätthållas. Vi vill emellertid framhålla att lagprövningen i fortsättningen även måste innefatta en prövning gentemot Europakonventionen.

Vi har vidare övervägt om lagprövningen skall bestå i sin nuvarande utformning eller om det finns skäl för att utvidga de rättstillämpande organens lagprövningsrätt genom borttagande av det s.k. uppenbarhetsrekvisitet, vilket ibland har kritiserats.

Det har således hävdats att det är otillfredsställande att de två högsta statsorganen skall åtnjuta en större felmarginal än andra normgivande organ när det gäller en föreskrifts förenlighet med överordnad författning. Riksdagen lika väl som alla andra offentliga organ är bunden av gällande rätt. Emellertid är enligt grundlagen riksdagen den främste lagstiftaren. Endast riksdagen kan stifta grundlag och vanlig lag. Detta talar för att det är riksdagen som är den instans som är bäst ägnad att pröva om en viss lagföreskrift är grundlagsenlig eller ej. Normalt kan man givetvis utgå från att statsmakterna utan vidare följer grundlagens bestämmelser. Lagprövningen som kontrollmedel är därför endast tänkt att verka som en säkerhetsanordning som utlöses i sällsynta fall då lagstiftningen inte utgjort ett tillräckligt skydd för de medborgerliga fri- och rättigheterna.

Genom den nuvarande ordningen har domstolarna och myndigheterna inte fått någon ställning som politiska maktfaktorer. De har härigenom möjligheter att utnyttja ett oförbrukat förtroendekapital, när ett ingripande till fri- och rättigheternas skydd undantagsvis måste ske. Vi finner således att den nuvarande ordningen med krav på uppenbar motstridighet mellan föreskrift i lag eller förordning och överordnad författning för att ett åsidosättande av lagen eller förordningen skall få ske är motiverad. Vi föreslår därför inga ändringar vad gäller den materiella regleringen av lagprövningsrätten.

Inkorporering av Europakonventionen

Europakonventionen är i dag inte direkt tillämplig i svensk rätt. Detta är en ovanlig ordning i Europa. Vi anser det därför naturligt att Sverige nu införlivar konventionen med svensk rätt. En sådan åtgärd markerar konventionens betydelse för svensk rätt och klargör dess status. Därigenom skapas också ett uttryckligt underlag att direkt tillämpa konventionen vid våra domstolar och andra rättstillämpande myndigheter.

Ett viktigt argument för ett införlivande av Europakonventionen är också att denna ingår i den s.k. EG-rätten. Genom ett antal avgöranden av EG-domstolen har fri- och rättigheterna i Europakonventionen sålunda gradvis kommit att erkännas som grundläggande rättsprinciper inom EG-rätten. Genom ett EES-samarbete skall Sverige på de områden samarbetet gäller införliva EES-avtalet och därmed EG-rätt med svensk rätt. Genom

EES-avtalet har Sverige förbundit sig att tolka de bestämmelser i avtalet som motsvaras av EG-rätt på samma sätt som EG-domstolen tolkar dessa. Redan till följd av EES-avtalet får således Europakonventionen anses tillämplig på de områden som motsvaras av EG-rätt. Detta förhållande befästs ytterligare vid ett eventuellt medlemskap i EG då EG-rätten kommer att gälla direkt i Sverige. En sådan ordning där Europakonventionen får en annan status inom de områden som motsvaras av EG-rätt än inom andra områden finner vi olämplig.

Man kan naturligtvis fråga sig varför just Europakonventionen bör införlivas i svensk rätt medan så inte är fallet med andra konventioner om mänskliga rättigheter. Europakonventionen skiljer sig emellertid från övriga internationella konventioner genom att dess rättigheter kan göras gällande vid domstol då de grundar en materiell rätt för den enskilde och genom att konventionens tillämpning och verkställande bygger på en strikt juridisk grund. Dessa förhållanden har också medfört att Europakonventionen är den absolut effektivaste konventionen när det gäller att skydda mänskliga rättigheter.

I konventionen finns inga bestämmelser om hur åtagandena i denna skall uppfyllas i nationell rätt. På grund av vårt dualistiska system krävs det dock en lagstiftningsakt för införlivandet. Vi anser att ett införlivande av Europakonventionen bör ske genom inkorporering av konventionen i lag.

Europakonventionen har haft stor betydelse för utformningen av den svenska lagstiftningen. Vid ratificering av konventionen och senare dess tilläggsprotokoll har man företagit genomgångar av den svenska lagstiftningen för att förvissa sig om att denna står i överensstämmelse med konventionen. Sverige har därefter löpande anpassat sin lagstiftning till konventionens regler i samband med nya lagförslag eller till följd av avgöranden från de europeiska konventionsorganen. Inom ramen för denna utredning har även vi gjort en översiktlig genomgång av svensk lagstiftnings överensstämmelse med konventionens regler och praxis. Vi har funnit att svensk lagstiftning står i överensstämmelse med Europakonventionen. Några svårigheter att inkorporera konventionen ser vi därför inte föreligga.

Vi har också tagit ställning till frågan vilken status Europakonventionen skall få i svensk rätt vid en inkorporering. Regler om de mänskliga fri- och rättigheterna är av sådan vikt att de normalt har sin plats i en grundlag. I Sverige har vi dock redan en omfattande reglering av fri- och rättigheterna i andra kapitlet i regeringsformen, vari också stadgas under vilka förutsättningar fri- och rättigheterna får begränsas. Denna reglering är till stor del utformad med Europakonventionen som inspirationskälla. En inkorporering av konventionen med status av grundlag skulle leda till en dubbelreglering på grundlagsnivå av vissa rättigheter och hur dessa får inskränkas. Vi anser emellertid att det bör

införas någon form av garanti mot lagstiftning i strid med Europakonventionen. Detta bör enligt vår mening ske genom att det i fri- och rättighetskapitlet i regeringsformen förs in ett nytt stadgande om att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Europakonventionen. Härigenom markeras att konventionen får en särskild betydelse i svensk rätt. Denna bestämmelse riktar sig i första hand till lagstiftaren som har det primära ansvaret för att den inhemska rätten står i överensstämmelse med konventionen. Detta hindrar emellertid inte att domstolar och myndigheter med stöd av en sådan bestämmelse får möjlighet att med tillämpning av reglerna om lagprövning i 11 kap. 14 § RF underlåta att tillämpa en föreskrift på den grunden att föreskriften inte är förenlig med Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen.

Sverige har reserverat sig mot andra meningen i artikel 2 i tilläggsprotokollet av den 20 mars 1952. Sverige har därigenom förklarat att staten inte kan medge föräldrar rätt att, under hänvisning till sin filosofiska övertygelse, för sina barn erhålla befrielse från skyldigheten att delta i delar av de allmänna skolornas undervisning, dels att befrielse från skyldigheten att delta i de allmänna skolornas religionsundervisning endast kan medges för barn med annan trosbekännelse än svenska kyrkans, för vilka tillfredsställande religionsundervisning är anordnad. Vi har nu kommit fram till att den svenska skollagens regler om obligatorisk undervisning inte kan anses strida mot artikel 2. Enligt vår mening bör därför reservationen återkallas innan konventionen inkorporeras.

Sveriges erkännande av den europeiska domstolens jurisdiktion har alltsedan den 13 maj 1966 endast avgivits för fem år i taget. För närvarande löper det svenska erkännandet ut den 13 maj 1996. Vi föreslår nu att det svenska erkännandet av den europeiska domstolens jurisdiktion i framtiden inte görs tidsbegränsat.

1. Förslag till
Lag om ändring av regeringsformen

Härigenom föreskrivs följande i fråga om regeringsformen
dels att nuvarande 2 kap. 20 § skall betecknas 2 kap. 22 §,
dels att 2 kap. 18 och 22 §§ skall ha följande lydelse,
dels att i regeringsformen skall införas tre nya paragrafer, 2 kap. 20,
21 och 23 §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.
18 §

Varje medborgare vilkens egendom tages i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestämmes i lag.

Varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas att avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller att inskränka användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom skall vara berättigad till ersättning för förlusten. Sådan ersättning skall också vara tillförsäkrad den som tvingas till sådana inskränkningar i rätten att använda mark eller byggnad att pågående markanvändning avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på berörd del av fastigheten. Ersättningen skall bestämmas enligt grunder som anges i lag.

Envar skall ha tillgång till naturen enligt allemansrätten

oberoende av vad som föreskrivits ovan.

20 §

Begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Samernas rätt att bedriva renskötsel regleras i lag.

21 §

Alla barn har rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. Det allmänna skall svara också för att högre utbildning finns.

20 §

Utlänning här i riket är likställd med svensk medborgare i fråga om

1. skydd mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra trossamfund eller annan sammanslutning (2 § andra meningen),

2. skydd för personlig integritet vid automatisk databehandling (3 § andra stycket),

3. skydd mot dödsstraff, kroppsstraff och tortyr samt mot medicinsk påverkan i syfte att framtvunga eller hindra yttranden (4 och 5 §§),

4. rätt till domstolsprövning av frihetsberövande med anledning av brott eller misstanke om brott (9 § första och tredje styckena),

5. skydd mot retroaktiv brottspåföljd och annan retroaktiv rättsverkan av brott samt mot retroaktiv skatt eller statlig avgift

22 §

Utlänning här i riket är likställd med svensk medborgare i fråga om

1. skydd mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra trossamfund eller annan sammanslutning (2 § andra meningen),

2. skydd för personlig integritet vid automatisk databehandling (3 § andra stycket),

3. skydd mot dödsstraff, kroppsstraff och tortyr samt mot medicinsk påverkan i syfte att framtvunga eller hindra yttranden (4 och 5 §§),

4. rätt till domstolsprövning av frihetsberövande med anledning av brott eller misstanke om brott (9 § första och tredje styckena),

5. skydd mot retroaktiv brottspåföljd och annan retroaktiv rättsverkan av brott samt mot retroaktiv skatt eller statlig avgift

(10 §),

6. skydd mot inrättande av domstol i vissa fall (11 § första stycket),

7. skydd mot missgynnande på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung eller på grund av kön (15 och 16 §§),

8. rätt till fackliga stridsåtgärder (17 §),

9. rätt till ersättning vid expropriation eller annat sådant förfogande (18 §).

Om annat icke följer av särskilda föreskrifter i lag, är utlänning här i riket likställd med svensk medborgare även i fråga om

1. yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet och religionsfrihet (1 §),

2. skydd mot tvång att giva till känna åskådning (2 § första meningen),

3. skydd mot kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtrolig meddelelse (6 §),

4. skydd mot frihetsberövande (8 § första meningen),

5. rätt till domstolsprövning av frihetsberövande av annan anledning än brott eller misstanke om brott (9 § andra och tredje styckena),

6. offentlighet vid domstolsförhandling (11 § andra stycket),

7. skydd mot ingrepp på grund av åskådning (12 § andra stycket tredje meningen),

8. författares, konstnärers och

(10 §),

6. skydd mot inrättande av domstol i vissa fall (11 § första stycket),

7. skydd mot missgynnande på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung eller på grund av kön (15 och 16 §§),

8. rätt till fackliga stridsåtgärder (17 §),

9. skydd mot expropriation eller annat sådant förfogande samt mot inskränkningar i rätten att använda mark eller byggnader (18 §),

10. rätt till utbildning (21 §).

Om annat icke följer av särskilda föreskrifter i lag, är utlänning här i riket likställd med svensk medborgare även i fråga om

1. yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet och religionsfrihet (1 §),

2. skydd mot tvång att giva till känna åskådning (2 § första meningen),

3. skydd mot kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtrolig meddelelse (6 §),

4. skydd mot frihetsberövande (8 § första meningen),

5. rätt till domstolsprövning av frihetsberövande av annan anledning än brott eller misstanke om brott (9 § andra och tredje styckena),

6. offentlighet vid domstolsförhandling (11 § andra stycket),

7. skydd mot ingrepp på grund av åskådning (12 § andra stycket tredje meningen),

8. författares, konstnärers och

fotografers rätt till sina verk (19 §). På sådana särskilda föreskrifter som avses i andra stycket tillämpas 12 § tredje stycket, fjärde stycket första meningen samt femte stycket.

fotografers rätt till sina verk (19 §),

9. närings- och yrkesfrihet (20 §).

På sådana särskilda föreskrifter som avses i andra stycket tillämpas 12 § tredje stycket, fjärde stycket första meningen samt femte stycket.

23 §

Lag eller annan föreskrift får ej meddelas i strid med Sveriges åtaganden enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Övergångsbestämmelser till lagen (1994:00)

Ändringarna i regeringsformen träder i kraft den 1 januari 1995.

2. Förslag till

Lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Härigenom föreskrivs följande.

Den europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt tilläggsprotokollen nr 1-8 till konventionen skall gälla som lag här i landet.

Konventionens och tilläggsprotokollens engelska och franska originaltexter finns tillsammans med en svensk översättning intagna som en bilaga till denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Yttranden över Fri- och rättighetskommitténs delbetänkande (SOU 1993:40) har till Justitiedepartementet avgetts av Riksdagens ombudsmän, Högsta domstolens ledamöter, Regeringsrättens ledamöter, Justiekanslern, Svea hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Jönköping, Malmö tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Länsrätten i Stockholms län, Socialstyrelsen, Boverket, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Statens skolverk, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet, Statens jordbruksverk, Skogsstyrelsen, Arbetsmarknadsstyrelsen, Konkurrensverket, Statens lantmäteriverk, Statens naturvårdsverk, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska Samernas Riksförbund, Sametinget, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Företagarnas Riksorganisation, Lantbrukarnas Riksförbund, Landsorganisationen i Sverige LO, Tjänstemännens Centralorganisation TCO, Sveriges Akademikers Centralorganisation SACO, Svenska arbetsgivareföreningen SAF, Sveriges Industriförbund, Svenska Naturskyddsföreningen, Svenska Turistföreningen, Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen, Medborgarrättsrörelsen Friheten i Sverige, Ägarfrämjandet, Föreningen Den Nya Välfärden, Gryts Skärvårdsförening, adjungerade professorn Bertil Bengtsson, Sveriges Fastighetsägareförbund, Bertil Jonsén, Sveriges Jordägareförbund, Sveriges Bostadsrättsföreningars Centralorganisation ek. för. SBC, Skogsägarnas Riksförbund, Sveriges Försäkringsförbund, Ärkebiskopen, Justitia et Pax, Katolska Biskopsämbetet, Sveriges Kristna Råd, Sveriges frikyrkosamråd och Katolska Biskopsämbetet.

Svenska arbetsgivareföreningen SAF och Sveriges Industriförbund har avgett ett gemensamt yttrande. Detsamma gäller Sveriges Kristna Råd och Sveriges frikyrkosamråd.

Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs att det i regeringsformen skall införas en ny paragraf, 2 kap. 23 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

*2 kap.
23 §*

Lag eller annan föreskrift får ej meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Förslag till lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Härigenom föreskrivs följande.

Europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna med de ändringar som gjorts genom tilläggsprotokollen nr 3, 5 och 8 till konventionen samt tilläggsprotokollen nr 1, 2, 4, 6 och 7 till konventionen skall gälla som lag här i landet.

Konventionens och tilläggsprotokollens engelska och franska originaltexter finns tillsammans med en svensk översättning intagna som en bilaga till denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-12-08

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Bo Svensson, regeringsrådet Arne Bækkevold.

Enligt en lagrådsremiss den 6 december 1993 (justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i regeringsformen och lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Mats Melin.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I remissen föreslås att den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna inkorporeras i svensk rätt genom en särskild lag. Dessutom föreslås en ny bestämmelse i regeringsformen (RF) som föreskriver att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen.

Europakonventionen har redan idag en ställning som en i viss mån grundläggande rättsakt för den svenska rättsordningen när det gäller skyddet för de mänskliga fri- och rättigheterna. Vår interna rätt har också fortlöpande anpassats till de krav som konventionen ställer enligt de avgöranden som meddelats av Europadomstolen i Strasbourg. Konventionens fri- och rättighetskydd utgör också en del av de allmänna rättsprinciper som ingår i EG-rätten och kommer därigenom att få särskild betydelse för svensk rätt genom EES-avtalet. Det stora flertalet konventionsländer har inkorporerat - eller är i färd med att inkorporera - konventionen som en del av den interna rätten. Mot denna bakgrund är det naturligt att konventionen inkorporeras också i svensk rätt. Visserligen har konventioner hittills i regel införlivats med svensk rätt genom transformering och en inkorporering i detta fall medför vissa problem av praktisk och lagteknisk natur. Bl.a. uppkommer problem genom att konventionens text skiljer sig från traditionell svensk lagstiftning genom att den i de centrala delarna är mycket allmänt hållen och delvis skriven närmast som folkrättsliga förpliktelser. Samtidigt får konventionen ett mycket konkret innehåll på de områden där Europadomstolen meddelat ett avgörande. Vidare uppkommer problem när det gäller att fastställa vilken ställning konventionens bestämmelser får i förhållande till annan intern rätt.

Om det remitterade förslaget till inkorporeringslag genomförs innebär det att nya avgöranden av Europadomstolen, som ger en ny och kanske oväntad innebörd åt någon konventionsbestämmelse, kan få omedelbar

verkan i vårt land. Ta som exempel Europadomstolens avgörande i målet Holm ./ Sverige och antag att bestämmelserna om hur juryn skall bildas återfinns i vanlig lag i stället för i tryckfrihetsförordningen. Ett underkännande på sätt som skett av ett visst inslag i det svenska jurysystemet skulle då leda till att liknande tryckfrihetsmål med jury måste ställas in i avbidan på ny lagstiftning. Något liknande kan inträffa i fråga om specialdomstolar med domare som hämtas från intresseorganisationer, t.ex. Arbetsdomstolen och Bostadsdomstolen. Som ett ytterligare exempel kan anföras att om det remitterade förslaget varit genomfört år 1986, då det var känt att de dåvarande fristerna för anhållande stred mot Europakonventionen, många anhållna hade måst försättas på fri fot utan vidare prövning eftersom det inte fanns jourdomstolar och organisation i övrigt för en tillräckligt snabb handläggning av häktningsfrågan.

Det anförda visar enligt Lagrådet att den föreslagna lagen är förenad med många svårigheter. Mycket talar för att den nuvarande ordningen, som ger Sverige tid att anpassa lagstiftningen efter nya avgöranden av Europadomstolen, är att föredra. Lagrådet vill emellertid inte avstyrka att förslaget upphöjs till lag men förutsätter att problemet med anpassningstid beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Det finns anledning att ytterligare något beröra de inledningsvis antydda problemen, särskilt med hänsyn till den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 23 § RF. Vid remissbehandlingen av utredningens förslag har flera instanser ingående diskuterat frågan hur konventionen hierarkiskt skall inordnas i vår rättsordning liksom frågan vad utredningens förslag i denna del får för effekt. Från flera håll har uttalats betänkligheter mot utredningens förslag från främst rättssystematiska utgångspunkter. Några remissinstanser, bl.a. HD:s ledamöter, avstyrker förslaget till särskild grundlagsregel. HD:s ledamöter ifrågasätter bl.a. om inte den föreslagna grundlagsregeln bara skenbart skulle öka konventionens genomslag i svensk rätt.

I lagrådsremissen redogörs - mot bakgrund av de farhågor om bl.a. tillämpningsproblem som sålunda framförts av vissa remissinstanser - för de principer som kan bli aktuella om det uppkommer en konflikt mellan konventionens bestämmelser och inhemska lagregler. Regeringen redogör därvid för tillämpningen i sådant fall av principen om fördragskonform lagtolkning samt principerna om lex posterior och lex specialis och konstaterar vidare att HD:s ledamöter pekat på att ytterligare en princip skulle kunna vägas in i en konfliktsituation. Den principen innebär "att en konvention om mänskliga rättigheter, även om den i den inhemska laghierarkin inte har högre rang än vanlig lag, ändå bör på grund av sin speciella karaktär ges en särskild vikt i fall av konflikt med inhemska lagbestämmelser".

I remissen uttalas att det synsätt som HD:s ledamöter har anlagt också kan sägas ansluta till principen om fördragskonform tolkning, även om den principen gäller i förhållande till internationella överenskommelser i allmänhet. Vidare sågs att en rättstillämpare, om han inte genom sina

tidigare överväganden kommit fram till att konventionsbestämmelsen bör tillämpas, med tillämpning av lagprövningsregeln i 11 kap. 14 § RF kan pröva den svenska lagregeln mot den föreslagna grundlagsregeln i 2 kap. 23 § RF.

Vad som anförs i remissen ger inte något egentligt belägg för att det finns ett behov av den föreslagna grundlagsregeln. Om man följer den av HD:s ledamöter angivna tolkningsprincipen, dvs. ger konventionen en särskild tyngd på grund av dess speciella karaktär, är det svårt att se att grundlagsregeln skulle öka konventionens genomslagskraft i svensk rätt.

Lagrådet vill slutligen peka på en sak som inte berörts närmare i lagrådsremissen. Den hänför sig till grundlagsregelns tillämplighet med avseende på svenska författningar som tillkommit före grundlagsregelns ikraftträdande. Enligt utredningsförslaget riktar sig regeln mot föreskrifter som tillkommer efter ikraftträdandet. Såvitt framgår av remissen är avsikten emellertid att grundlagsregeln skall tillämpas generellt. Detta bör i så fall komma till uttryck genom att det i lagrummet anges att en föreskrift "inte får strida mot" konventionen.

1952, N:o 85.

(Översättning.¹)

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

The Governments signatory hereto, being Members of the Council of Europe,

Considering the Universal Declaration of Human Rights proclaimed by the General Assembly of the United Nations on 10th December 1948;

Considering that this Declaration aims at securing the universal and effective recognition and observance of the Rights therein declared;

Considering that the aim of the Council of Europe is the achievement of greater unity between its Members and that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Reaffirming their profound belief in those Fundamental Freedoms which are the foundation of justice and peace in the world and are best maintained on the one hand by an effective political democracy and on the other by a common understanding and observance of the Human Rights upon which they depend;

Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales.

Les Gouvernements signataires, Membres du Conseil de l'Europe,

Considérant la Déclaration Universelle des Droits de l'homme, proclamée par l'Assemblée Générale des Nations Unies le 10 décembre 1948;

Considérant que cette Déclaration tend à assurer la reconnaissance et l'application universelles et effectives des droits qui y sont énoncés;

Considérant que le but du Conseil de l'Europe est de réaliser une union plus étroite entre ses Membres, et que l'un des moyens d'atteindre ce but est la sauvegarde et le développement des Droits de l'homme et des libertés fondamentales;

Réaffirmant leur profond attachement à ces libertés fondamentales qui constituent les assises mêmes de la justice et de la paix dans le monde et dont le maintien repose essentiellement sur un régime politique véritablement démocratique, d'une part, et, d'autre part, sur une conception commune et un commun respect des Droits de l'homme dont ils se réclament;

Konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Undertecknade regeringar, vilka äro medlemmar av Europarådet hava,

i betraktande av att Förenta Nationernas generalförsamling den 10 december 1948 proklamerat en universell förklaring om de mänskliga rättigheterna,

i betraktande av att denna förklaring syftar till att trygga universellt och verksamt erkännande och iakttagande av de rättigheter, som däri angivits,

i betraktande av att Europarådets syfte är att uppnå fastare enhet mellan dess medlemmar och att ett av medlen att fullfölja detta syfte är vidmakthållandet och utvecklandet av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,

i ändamål att bekräfta sin djupa tro på de grundläggande friheterna, vilka utgöra själva grundvalen för rättvisa och fred i världen och som bäst vidmakthållas å ena sidan genom verklig politisk demokrati samt, å den andra, genom samfällighet i uppfattningen och respekterandet av de mänskliga rättigheterna, till vilka de bekänna sig,

1951

¹ Översättningen i enlighet med den i K. prop. nr 165 till riksdagen 1952 intagna texten.

1952, N:o 85.

Being resolved, as the Governments of European countries which are like-minded and have a common heritage of political traditions, ideals, freedom and the rule of law, to take the first steps for the collective enforcement of certain of the Rights stated in the Universal Declaration;

Have agreed as follows:

Article 1.

The High Contracting Parties shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in Section I of this Convention.

SECTION I.

Article 2.

(1) Everyone's right to life shall be protected by law. No one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court following his conviction of a crime for which this penalty is provided by law.

(2) Deprivation of life shall not be regarded as inflicted in contravention of this Article when it results from the use of force which is no more than absolutely necessary:

(a) in defence of any person from unlawful violence;

(b) in order to effect a lawful arrest or to prevent the escape of a person lawfully detained;

Résolus, en tant que gouvernements d'Etats européens animés d'un même esprit et possédant un patrimoine commun d'idéal et de traditions politiques, de respect de la liberté et de prééminence du droit, à prendre les premières mesures propres à assurer la garantie collective de certains des droits énoncés dans la Déclaration Universelle; Sont convenus de ce qui suit:

Article 1.

Les Hautes Parties Contractantes reconnaissent à toute personne relevant de leur juridiction les droits et libertés définis au Titre I de la présente Convention.

TITRE I.

Article 2.

1. Le droit de toute personne à la vie est protégé par la loi. La mort ne peut être infligée à quiconque intentionnellement, sauf en exécution d'une sentence capitale prononcée par un tribunal au cas où le délit est puni de cette peine par la loi.

2. La mort n'est pas considérée comme infligée en violation de cet article dans les cas où elle résulterait d'un recours à la force rendu absolument nécessaire:

a) pour assurer la défense de toute personne contre la violence illégale;

b) pour effectuer une arrestation régulière ou pour empêcher l'évasion d'une personne régulièrement détenue;

samt i egenskap av regeringar i europeiska stater, vilka besjålas av samma anda och äga ett gemensamt arv i sina ideal, sina politiska traditioner, sin frihet och sin rättsordning, beslutna att vidtaga de första åtgärderna ågnade att universellt säkerställa vissa av de rättigheter, som angivits i den universella deklARATIONEN, överenskommit som följer:

Artikel 1.

De höga fördragsslutande parterna skola garantera envar, som befinner sig under deras jurisdiktion, de fri- och rättigheter, som angivits i avdelning I av denna konvention.

AVDELNING I.

Artikel 2.

1. Envars rätt till livet skall skyddas genom lag. Ingen skall avsiktligt bli berövad livet utom till verkställande av domstols dom i fall då han dömts för brott, som enligt lagen är belagt med sådant straff.

2. Berövande av livet skall icke anses hava skett i strid mot denna artikel, när det är en följd av våld, som var absolut nödvändigt

a) för att försvara någon mot olaglig våldsgärning;

b) för att verkställa laglig arrestering eller för att hindra någon som lagligen är berövad sin frihet att undkomma;

1952, N:o 35.

(c) in action lawfully taken for the purpose of quelling a riot or insurrection.

Article 3.

No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment.

Article 4.

(1) No one shall be held in slavery or servitude.

(2) No one shall be required to perform forced or compulsory labour.

(3) For the purpose of this Article the term «forced or compulsory labour» shall not include:

(a) any work required to be done in the ordinary course of detention imposed according to the provisions of Article 5 of this Convention or during conditional release from such detention;

(b) any service of a military character or, in case of conscientious objectors in countries where they are recognised, service exacted instead of compulsory military service;

(c) any service exacted in case of an emergency or calamity threatening the life or well-being of the community;

(d) any work or service which forms part of normal civic obligations.

Article 5.

(1) Everyone has the right to liberty and security of person.

c) pour réprimer, conformément à la loi, une émeute ou une insurrection.

Article 3.

Nul ne peut être soumis à la torture ni à des peines ou traitements inhumains ou dégradants.

Article 4.

1. Nul ne peut être tenu en esclavage ni en servitude.

2. Nul ne peut être astreint à accomplir un travail forcé ou obligatoire.

3. N'est pas considéré comme «travail forcé ou obligatoire» au sens du présent article:

a) tout travail requis normalement d'une personne soumise à la détention dans les conditions prévues par l'article 5 de la présente Convention, ou durant sa mise en liberté conditionnelle;

b) tout service de caractère militaire ou, dans le cas d'objecteurs de conscience dans les pays où l'objection de conscience est reconnue comme légitime, à un autre service à la place du service militaire obligatoire;

c) tout service requis dans le cas de crises ou de calamités qui menacent la vie ou le bien-être de la communauté;

d) tout travail ou service formant partie des obligations civiles normales.

Article 5.

1. Toute personne a droit à la liberté et à la sûreté. Nul ne peut être

c) vid lagligen vidtagna åtgärd till stävjande av upplopp eller uppror.

Artikel 3.

Ingen må utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Artikel 4.

1. Ingen må hållas i slaveri eller tråldom.

2. Ingen må nödgas att utföra tvångsarbete eller eljest honom påtvingat arbete.

3. Med tvångsarbete eller påtvingat arbete enligt denna artikel förstås icke:

a) arbete som regelmässigt utkräves av den som är underkastad frihetsförlust i enlighet med bestämmelserna i artikel 5 av denna konvention eller som är villkorligt frigiven;

b) tjänstgöring av militär art eller, i länder varest samvetsbetänkligheter mot sådan beaktas, tjänstgöring som i hithörande fall utkräves i stället för militär värnpliktstjänstgöring;

c) tjänstgöring som utkräves, då nödläge eller olycka hotar samhällets existens eller välfärd;

d) arbete eller tjänstgöring som ingår i de normala medborgerliga skyldigheterna.

Artikel 5.

1. Envar har rätt till frihet och personlig säkerhet.

1952, N:o 85.

No one shall be deprived of his liberty save in the following cases and in accordance with a procedure prescribed by law:

(a) the lawful detention of a person after conviction by a competent court;

(b) the lawful arrest or detention of a person for non-compliance with the lawful order of a court or in order to secure the fulfilment of any obligation prescribed by law;

(c) the lawful arrest or detention of a person effected for the purpose of bringing him before the competent legal authority on reasonable suspicion of having committed an offence or when it is reasonably considered necessary to prevent his committing an offence or fleeing after having done so;

(d) the detention of a minor by lawful order for the purpose of educational supervision or his lawful detention for the purpose of bringing him before the competent legal authority;

(e) the lawful detention of persons for the prevention of the spreading of infectious diseases, of persons of unsound mind, alcoholics or drug addicts or vagrants;

(f) the lawful arrest or detention of a person to prevent his effecting an unauthorised entry into the country or of a person

privé de sa liberté, sauf dans les cas suivants et selon les voies légales:

a) s'il est détenu régulièrement après condamnation par un tribunal compétent;

b) s'il a fait l'objet d'une arrestation ou d'une détention régulières pour insoumission à une ordonnance rendue, conformément à la loi, par un tribunal ou en vue de garantir l'exécution d'une obligation prescrite par la loi;

c) s'il a été arrêté et détenu en vue d'être conduit devant l'autorité judiciaire compétente, lorsqu'il y a des raisons plausibles de soupçonner qu'il a commis une infraction ou qu'il y a des motifs raisonnables de croire à la nécessité de l'empêcher de commettre une infraction ou de s'enfuir après l'accomplissement de celle-ci;

d) s'il s'agit de la détention régulière d'un mineur, décidée pour son éducation surveillée ou de sa détention régulière, afin de le traduire devant l'autorité compétente;

e) s'il s'agit de la détention régulière d'une personne susceptible de propager une maladie contagieuse, d'un aliéné, d'un alcoolique, d'un toxicomane ou d'un vagabond;

f) s'il s'agit de l'arrestation ou de la détention régulières d'une personne pour l'empêcher de pénétrer irrégulièrement dans

Ingen må berövas sin frihet utom i följande fall och i den ordning som lagen föreskriver:

a) då någon lagligen är berövad sin frihet efter fällande dom av vederbörlig domstol;

b) då någon lagligen är arresterad eller eljest berövad sin frihet antingen med anledning av att han underlåtit att uppfylla domstols lagligen givna föreläggande eller i ändamål att uppnå fullgörande av någon i lag föreskriven skyldighet;

c) då någon lagligen är arresterad eller eljest berövad sin frihet för att ställas inför vederbörlig rättslig myndighet såsom skäligen misstänkt för att ha förövat brott, eller när det skäligen anses nödvändigt att förhindra honom att begå ett brott eller att undkomma efter att ha gjort detta;

d) då en underårig i laga ordning är berövad sin frihet för att undergå skyddsuppföstran eller för att inställas inför vederbörlig rättslig myndighet;

e) då någon lagligen är berövad sin frihet till förhindrande av spridning av smittosam sjukdom eller emedan han är sinnessjuk, alkoholist, hemfallen åt missbruk av droger eller lösdrivare;

f) då någon lagligen är arresterad eller eljest berövad sin frihet till förhindrande av att han obehörigen inkommer i lan-

1952, N:o 35.

against whom action is being taken with a view to deportation or extradition.

(2) Everyone who is arrested shall be informed promptly, in a language which he understands, of the reasons for his arrest and of any charge against him.

(3) Everyone arrested or detained in accordance with the provisions of paragraph 1 (c) of this Article shall be brought promptly before a judge or other officer authorised by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release pending trial. Release may be conditioned by guarantees to appear for trial.

(4) Everyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings by which the lawfulness of his detention shall be decided speedily by a court and his release ordered if the detention is not lawful.

(5) Everyone who has been the victim of arrest or detention in contravention of the provisions of this Article shall have an enforceable right to compensation.

Article 6.

(1) In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing

le territoire, ou contre laquelle une procédure d'expulsion ou d'extradition est en cours.

2. Toute personne arrêtée doit être informée, dans le plus court délai et dans une langue qu'elle comprend, des raisons de son arrestation et de toute accusation portée contre elle.

3. Toute personne arrêtée ou détenue, dans les conditions prévues au paragraphe 1 c) du présent article, doit être aussitôt traduite devant un juge ou un autre magistrat habilité par la loi à exercer des fonctions judiciaires et a le droit d'être jugée dans un délai raisonnable, ou libérée pendant la procédure. La mise en liberté peut être subordonnée à une garantie assurant la comparation de l'intéressé à l'audience.

4. Toute personne privée de sa liberté par arrestation ou détention a le droit d'introduire un recours devant un tribunal, afin qu'il statue à bref délai sur la légalité de sa détention et ordonne sa libération si la détention est illégale.

5. Toute personne victime d'une arrestation ou d'une détention dans des conditions contraires aux dispositions de cet article a droit à réparation.

Article 6.

1. Toute personne a droit à ce que sa cause soit entendue équitablement, publiquement et dans un délai raisonnable, par un tribunal indépen-

det eller som ett led i förfarande för hans utvisning eller utlämnande.

2. Envar, som arresteras, skall snarast möjligt och på ett språk, som han förstår, underrättas om skälen för åtgärden och om varje anklagelse mot honom.

3. Envar, som är arresterad eller berövad sin frihet i enlighet med vad under 1. c) sagts, skall ofördröjligen ställas inför domare eller annan ämbetsman, som enligt lag beklättats med domsmakt, och skall vara berättigad till rättegång inom skälig tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. För frigivning må krävas borgen för att vederbörande inställer sig till rättegången.

4. Envar, som berövas sin frihet genom arrestering eller eljest, skall åga rätt att inför domstol påfordra, att lagligheten av frihetsberövandet snabbt må prövas samt hans frigivning beslutas, om åtgärden icke är laglig.

5. Envar, som utsatts för arrestering eller annat frihetsberövande i strid mot bestämmelserna i denna artikel, skall åga rätt till skadestånd.

Artikel 6.

1. Envar skall, när det gäller att pröva hans civila rättigheter och skyldigheter eller anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till opartisk

1952, N:o 35.

within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice.

(2) Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law.

(3) Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights:

(a) to be informed promptly, in a language which he understands and in detail, of the nature and cause of the accusation against him;

(b) to have adequate time and facilities for the preparation of his defence;

(c) to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing or, if he has not

dant et impartial, établi par la loi, qui décidera, soit des contestations sur ses droits et obligations de caractère civil, soit du bien-fondé de toute accusation en matière pénale dirigée contre elle. Le jugement doit être rendu publiquement, mais l'accès de la salle d'audience peut être interdit à la presse et au public pendant la totalité ou une partie du procès dans l'intérêt de la moralité, de l'ordre public ou de la sécurité nationale dans une société démocratique, lorsque les intérêts des mineurs ou la protection de la vie privée des parties au procès l'exigent, ou dans la mesure jugée strictement nécessaire par le tribunal, lorsque dans des circonstances spéciales la publicité serait de nature à porter atteinte aux intérêts de la justice.

2. Toute personne accusée d'une infraction est présumée innocente jusqu'à ce que sa culpabilité ait été légalement établie.

3. Tout accusé a droit notamment à:

a) être informé, dans le plus court délai, dans une langue qu'il comprend et d'une manière détaillée, de la nature et de la cause de l'accusation portée contre lui;

b) disposer du temps et des facilités nécessaires à la préparation de sa défense;

c) se défendre lui-même ou avoir l'assistance d'un défenseur de son choix et, s'il n'a pas les moyens de

och offentlig rättegång inom skäligen tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. Domen skall avkunnas offentligt, men pressen och allmänheten må utestängas från rättegången eller en del därav av hänsyn till sedligheten, den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle, eller då hänsyn till minderåriga eller till parternas privatlivs helgd så kräva eller, i den mån domstolen så finner strängt nödvändigt, i fall då på grund av särskilda omständigheter offentlighet skulle lösa till skada för rättvisans intresse.

2. Envar, som blivit anklagad för brottslig gärning, skall betraktas som oskyldig intill dess hans skuld lagligen fastställts.

3. Envar, som blivit anklagad för brottslig gärning, skall åga följande minimirättigheter:

a) att ofördröjligen på ett språk, som han förstår, och i detalj bliva underrättad om innebörden av och orsaken till anklagelsen mot honom;

b) att åtnjuta tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar;

c) att försvara sig personligen eller genom rättegångsbiträde, som han själv utsett, eller att, i fall

1952, № 85.

sufficient means to pay for legal assistance, to be given it free when the interests of justice so require;

(d) to examine or have examined witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;

(e) to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court.

Article 7.

(1) No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under national or international law at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the criminal offence was committed.

(2) This Article shall not prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles of law recognised by civilised nations.

Article 8.

(1) Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

rémunérer un défenseur, pouvoir être assisté gratuitement par un avocat d'office, lorsque les intérêts de la justice l'exigent;

d) interroger ou faire interroger les témoins à charge et obtenir la convocation et l'interrogation des témoins à décharge dans les mêmes conditions que les témoins à charge;

e) se faire assister gratuitement d'un interprète, s'il ne comprend pas ou ne parle pas la langue employée à l'audience.

Article 7.

1. Nul ne peut être condamné pour une action ou une omission qui, au moment où elle a été commise, ne constituait pas une infraction d'après le droit national ou international. De même il n'est infligé aucune peine plus forte que celle qui était applicable au moment où l'infraction a été commise.

2. Le présent article ne portera pas atteinte au jugement et à la punition d'une personne coupable d'une action ou d'une omission qui, au moment où elle a été commise, était criminelle d'après les principes généraux de droit reconnus par les nations civilisées.

Article 8.

1. Toute personne a droit au respect de sa vie privée et familiale, de son domicile et de sa correspondance.

då han saknar erforderliga medel för betalning av rättegångsbiträde, erhålla sådant utan kostnad, om rättvisans intresse så fordrar;

d) att förhöra eller låta förhöra vittnen, som åberopas emot honom, samt att för egen räkning få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen åberopade mot honom;

e) att utan kostnad åtnjuta bistånd av tolk, om han icke förstår eller talar det språk, som begagnas i domstolen.

Artikel 7.

1. Ingen må fällas till ansvar för någon gärning eller underlåtenhet, som vid tidpunkten för dess begående icke utgjorde ett brott enligt inhemsk eller internationell rätt. Ej heller må högre straff utmätas än som var tillämpligt vid tidpunkten för den brottsliga gärningens begående.

2. Förevarande artikel skall icke hindra rannsaking och bestraffning av den som gjort sig skyldig till en handling eller underlåtenhet, som vid tidpunkten för dess begående var brottslig enligt de allmänna rättsprinciper, som erkännas av civiliserade stater.

Artikel 8.

1. Envar har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.

1952, № 35.

(2) There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

Article 9.

(1) Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.

(2) Freedom to manifest one's religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

Article 10.

(1) Everyone has the right to freedom of expression. This right shall

†—531180

2. Il ne peut y avoir ingérence d'une autorité publique dans l'exercice de ce droit que pour autant que cette ingérence est prévue par la loi et qu'elle constitue une mesure qui, dans une société démocratique, est nécessaire à la sécurité nationale, à la sûreté publique, au bien-être économique du pays, à la défense de l'ordre et à la prévention des infractions pénales, à la protection de la santé ou de la morale, ou à la protection des droits et libertés d'autrui.

Article 9.

1. Toute personne a droit à la liberté de pensée, de conscience et de religion; ce droit implique la liberté de changer de religion ou de conviction, ainsi que la liberté de manifester sa religion ou sa conviction individuellement ou collectivement, en public ou en privé, par le culte, l'enseignement, les pratiques et l'accomplissement des rites.

2. La liberté de manifester sa religion ou ses convictions ne peut faire l'objet d'autres restrictions que celles qui, prévues par la loi, constituent des mesures nécessaires, dans une société démocratique, à la sécurité publique, à la sûreté publique, à la protection de l'ordre, de la santé ou de la morale publiques, ou à la protection des droits et libertés d'autrui.

Article 10.

1. Toute personne a droit à la liberté d'expression. Ce droit comprend

2. Offentlig myndighet må icke störa åtnjutandet av denna rättighet med undantag för vad som är stadgat i lag och i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till landets yttre säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd, förebyggandet av oordning eller brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten eller av andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 9.

1. Envar skall äga rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, andaktsövningar och iakttagande av religiösa sedvänjor.

2. Envars frihet att utöva sin religion eller tro må endast underkastas sådana inskränkningar, som äro angivna i lag och som äro nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till den allmänna säkerheten, upprätthållandet av allmän ordning, hälsovården, skyddandet av sedligheten eller av andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 10.

1. Envar skall äga rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfri-

1952, N:o 35.

include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

(2) The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

Article 11.

(1) Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and to freedom of association with others, including the right to form and to join trade unions for the protection of his interests.

(2) No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are prescribed by

la liberté d'opinion et la liberté de recevoir ou de communiquer des informations ou des idées sans qu'il puisse y avoir ingérence d'autorités publiques et sans considération de frontière. Le présent article n'empêche pas les Etats de soumettre les entreprises de radiodiffusion, de cinéma ou de télévision à un régime d'autorisations.

2. L'exercice de ces libertés comportant des devoirs et des responsabilités peut être soumis à certaines formalités, conditions, restrictions ou sanctions, prévues par la loi, qui constituent des mesures nécessaires, dans une société démocratique, à la sécurité nationale, à l'intégrité territoriale ou à la sûreté publique, à la défense de l'ordre et à la prévention du crime, à la protection de la santé ou de la morale, à la protection de la réputation ou des droits d'autrui, pour empêcher la divulgation d'informations confidentielles ou pour garantir l'autorité et l'impartialité du pouvoir judiciaire.

Article 11.

1. Toute personne a droit à la liberté de réunion pacifique et à la liberté d'association, y compris le droit de fonder avec d'autres des syndicats et de s'affilier à des syndicats pour la défense de ses intérêts.

2. L'exercice de ces droits ne peut faire l'objet d'autres restrictions que celles qui, prévues par la

het samt frihet att mottaga och sprida uppgifter och tankar utan inblandning av offentlig myndighet och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel förhindrar icke en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biograföretag.

2. Enär utövat av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, må det underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder, som äro angivna i lag och i ett demokratiskt samhälle äro nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet, den territoriella integriteten, den allmänna säkerheten, förebyggandet av oordning eller brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten eller av annans goda namn och rykte eller rättigheter, förhindrandet av att förtroliga underrättelser spridas, eller upprätthållandet av domstolarnas auktoritet och opartiskhet.

Artikel 11.

1. Envar skall äga rätt till frihet att deltaga i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet, däri inbegripet rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.

2. Utövat av dessa rättigheter må icke underkastas andra inskränkningar än sådana som äro

1952, N:O 35.

law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals or for the protection of the rights and freedoms of others. This Article shall not prevent the imposition of lawful restrictions on the exercise of these rights by members of the armed forces, of the police or of the administration of the State.

Article 12.

Men and women of marriageable age have the right to marry and to found a family, according to the national laws governing the exercise of this right.

Article 13.

Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity.

Article 14.

The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a na-

loi, constituant des mesures nécessaires, dans une société démocratique, à la sécurité nationale, à la sûreté publique, à la défense de l'ordre et à la prévention du crime, à la protection de la santé ou de la morale, ou à la protection des droits et libertés d'autrui. Le présent article n'interdit pas que des restrictions légitimes soient imposées à l'exercice de ces droits par les membres des forces armées, de la police ou de l'administration de l'Etat.

Article 12.

A partir de l'âge nubile, l'homme et la femme ont le droit de se marier et de fonder une famille selon les lois nationales régissant l'exercice de ce droit.

Article 13.

Toute personne dont les droits et libertés reconnus dans la présente Convention ont été violés, a droit à l'octroi d'un recours effectif devant une instance nationale, alors même que la violation aurait été commise par des personnes agissant dans l'exercice de leurs fonctions officielles.

Article 14.

La jouissance des droits et libertés reconnus dans la présente Convention doit être assurée, sans distinction aucune, fondée notamment sur le sexe, la race, la couleur, la langue, la religion, les opinions politiques ou toutes autres opinions, l'origine natio-

angivna i lag och i ett demokratiskt samhälle åro nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, förebyggandet av oordning eller brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten eller av annans fri- och rättigheter. Denna artikel förhindrar icke, att för medlemmar av de väpnade styrkorna, polisen eller den statliga förvaltningen lagliga inskränkningar må göras i de nämnda rättigheternas utövande.

Artikel 12.

Giftasvuxna män och kvinnor skola åga rätt att ingå äktenskap och bilda familj i enlighet med de inhemska lagar, som reglera utövandet av denna rättighet.

Artikel 13.

Envar, vars i denna konvention angivna fri- och rättigheter kränkts, skall åga effektiv möjlighet att tala härå inför inhemsk myndighet och detta även i det fall, att kränkningen förövats av ämbetsman i tjänsteutövning.

Artikel 14.

Åtnjutandet av de fri- och rättigheter, som angivas i denna konvention, skall tryggas utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, tillhörig-

1952, N:o 35.

tional minority, property, birth or other status.

Article 15.

(1) In time of war or other public emergency threatening the life of the nation any High Contracting Party may take measures derogating from its obligations under this Convention to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with its other obligations under international law.

(2) No derogation from Article 2, except in respect of deaths resulting from lawful acts of war, or from Articles 3, 4 (paragraph 1) and 7 shall be made under this provision.

(3) Any High Contracting Party availing itself of this right of derogation shall keep the Secretary-General of the Council of Europe fully informed of the measures which it has taken and the reasons therefor. It shall also inform the Secretary-General of the Council of Europe when such measures have ceased to operate and the provisions of the Convention are again being fully executed.

Article 16.

Nothing in Articles 10, 11 and 14 shall be regarded as preventing the

nale ou sociale, l'appartenance à une minorité nationale, la fortune, la naissance ou toute autre situation.

Article 15.

1. En cas de guerre ou en cas d'autre danger public menaçant la vie de la nation, toute Haute Partie Contractante peut prendre des mesures dérogeant aux obligations prévues par la présente Convention, dans la stricte mesure où la situation l'exige et à la condition que ces mesures ne soient pas en contradiction avec les autres obligations découlant du droit international.

2. La disposition précédente n'autorise aucune dérogation à l'article 2, sauf pour le cas de décès résultant d'actes licites de guerre, et aux articles 3, 4 (paragraphe 1) et 7.

3. Toute Haute Partie Contractante qui exerce ce droit de dérogation tient le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe pleinement informé des mesures prises et des motifs qui les ont inspirées. Elle doit également informer le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe de la date à laquelle ces mesures ont cessé d'être en vigueur et les dispositions de la Convention reçoivent de nouveau pleine application.

Article 16.

Aucune des dispositions des articles 10, 11 et 14 ne peut être considérée

het till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

Artikel 15.

1. Under krig eller i annat allmänt nödläge, som hotar nationens existens, må fördragsslutande part vidtaga åtgärder, som innebära avvikelser från dess skyldigheter enligt denna konvention i den utsträckning, som är oundgängligen erforderligt med hänsyn till situationens krav, under förutsättning att dessa åtgärder icke strida mot landets övriga förpliktelser enligt den internationella rätten.

2. Inga inskränkningar i artikel 2, utom ifråga om dödsfall till följd av lagliga krigshandlingar, eller i artiklarna 3, 4 (mom. 1) och 7 må göras med stöd av förevarande bestämmelse.

3. Fördragsslutande part, som begagnar sig av rätten till avvikelser från denna konvention, skall hålla Europarådets generalsekreterare till fullo underrättad om de åtgärder som i sådant hänseende vidtagits och om skälen för dessa. Fördragsslutande part skall likaledes underrätta Europarådets generalsekreterare om när dylika åtgärder hava trätt ur kraft och konventionens bestämmelser åter blivit i allo tillämpliga.

Artikel 16.

Intet i artiklarna 10, 11 och 14 må anses hindra de höga fördragsslutande

1952, № 35.

High Contracting Parties from imposing restrictions on the political activity of aliens.

Article 17.

Nothing in this Convention may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein or at their limitation to a greater extent than is provided for in the Convention.

Article 18.

The restrictions permitted under this Convention to the said rights and freedoms shall not be applied for any purpose other than those for which they have been prescribed.

SECTION II.

Article 19.

To ensure the observance of the engagements undertaken by the High Contracting Parties in the present Convention, there shall be set up:

(1) A European Commission of Human Rights hereinafter referred to as 'the Commission';

(2) A European Court of Human Rights, hereinafter referred to as 'the Courts'.

comme interdisant aux Hautes Parties Contractantes d'imposer des restrictions à l'activité politique des étrangers.

Article 17.

Aucune des dispositions de la présente Convention ne peut être interprétée comme impliquant pour un Etat, un groupement ou un individu, un droit quelconque de se livrer à une activité ou d'accomplir un acte visant à la destruction des droits ou libertés reconnus dans la présente Convention ou à des limitations plus amples de ces droits et libertés que celles prévues à ladite Convention.

Article 18.

Les restrictions qui, aux termes de la présente Convention, sont apportées auxdits droits et libertés ne peuvent être appliquées que dans le but pour lequel elles ont été prévues.

TITRE II.

Article 19.

Afin d'assurer le respect des engagements résultant pour les Hautes Parties Contractantes de la présente Convention, il est institué:

a) une Commission européenne des Droits de l'homme, ci-dessous nommée «la Commission»;

b) une Cour européenne des Droits de l'homme, ci-dessous nommée «la Cour».

parterna från att stadga inskränkningar i utlänningars politiska verksamhet.

Artikel 17.

Intet i denna konvention må tolkas såsom medförande rätt för någon stat, grupp eller person att ägna sig åt verksamhet eller utföra handling, som syftar till att tillintetgöra någon av de fri- och rättigheter, som angivits i konventionen, eller till att inskränka dem i större utsträckning än som däri medgivits.

Artikel 18.

De inskränkningar, som i denna konvention medgivits beträffande de däri upptagna fri- och rättigheterna, må icke vidtagas annat än i de syften, med hänsyn till vilka de tillåts.

AVDELNING II.

Artikel 19.

För att trygga uppfyllandet av de förpliktelser, som de höga fördragsslutande parterna åtagit sig genom denna konvention, skola upprättas:

1) en europeisk kommission för de mänskliga rättigheterna, här nedan benämnd kommissionen;

2) en europeisk domstol för de mänskliga rättigheterna, här nedan kallad domstolen.

1952, N:o 35.

SECTION III.

Article 20.

The Commission shall consist of a number of members equal to that of the High Contracting Parties. No two members of the Commission may be nationals of the same State.

Article 21.

(1) The members of the Commission shall be elected by the Committee of Ministers by an absolute majority of votes, from a list of names drawn up by the Bureau of the Consultative Assembly; each group of the Representatives of the High Contracting Parties in the Consultative Assembly shall put forward three candidates, of whom two at least shall be its nationals.

(2) As far as applicable, the same procedure shall be followed to complete the Commission in the event of other States subsequently becoming Parties to this Convention, and in filling casual vacancies.

Article 22.

(1) The members of the Commission shall be elected for a period of six years. They may be re-elected. However, of the members elected at the first election, the terms of seven members shall expire at the end of three years.

(2) The members whose terms are to expire at the

TITRE III.

Article 20.

La Commission se compose d'un nombre de membres égal à celui des Hautes Parties Contractantes. La Commission ne peut comprendre plus d'un ressortissant du même Etat.

Article 21.

1. Les membres de la Commission sont élus par le Comité des Ministres à la majorité absolue des voix, sur une liste de noms dressée par le Bureau de l'Assemblée Consultative; chaque groupe de représentants des Hautes Parties Contractantes à l'Assemblée Consultative présente trois candidats dont deux au moins seront de sa nationalité.

2. Dans la mesure où elle est applicable, la même procédure est suivie pour compléter la Commission au cas où d'autres Etats deviendraient ultérieurement Parties à la présente Convention, et pour pourvoir aux sièges devenus vacants.

Article 22.

1. Les membres de la Commission sont élus pour une durée de six ans. Ils sont rééligibles. Toutefois, en ce qui concerne les membres désignés à la première élection, les fonctions de sept membres prendront fin au bout de trois ans.

2. Les membres dont les fonctions prendront fin

AVDELNING III.

Artikel 20.

Kommissionen består av ledamöter till samma antal som de höga fördragslutande parterna. Mer än en ledamot av kommissionen må ej vara medborgare i en och samma stat.

Artikel 21.

1. Ledamöterna i kommissionen väljas av ministerkommittén med absolut majoritet och från en namnlista, som upprättas av den rådgivande församlingens bureau. Varje grupp representanter för de höga fördragslutande parterna i den rådgivande församlingen skall föreslå tre kandidater, av vilka minst två skola vara av samma nationalitet som gruppen.

2. I mån av tillämplighet skall samma procedur följas vid komplettering av kommissionen, i händelse andra stater senare tillträda konventionen, samt då ledigblivna platser skola besättas.

Artikel 22.

1. Kommissionens ledamöter väljas för en tid av sex år. De må återväljas. Emellertid skall för sju av de ledamöter, som utsetts vid första valet, mandattiden vara tre år.

2. De ledamöter, vilkas mandattid utlöper med

1952, N:O 35.

end of the initial period of three years shall be chosen by lot by the Secretary-General of the Council of Europe immediately after the first election has been completed.

(3) A member of the Commission elected to replace a member whose term of office has not expired shall hold office for the remainder of his predecessor's term.

(4) The members of the Commission shall hold office until replaced. After having been replaced, they shall continue to deal with such cases as they already have under consideration.

Article 23.

The members of the Commission shall sit on the Commission in their individual capacity.

Article 24.

Any High Contracting Party may refer to the Commission, through the Secretary-General of the Council of Europe, any alleged breach of the provisions of the Convention by another High Contracting Party.

Article 25.

(1) The Commission may receive petitions addressed to the Secretary-General of the Council of Europe from any person, non-governmental organisation or group of individuals claiming to be the

au terme de la période initiale de trois ans, sont désignés par tirage au sort effectué par le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe immédiatement après qu'il aura été procédé à la première élection.

3. Le membre de la Commission élu en remplacement d'un membre dont le mandat n'est pas expiré achève le terme du mandat de son prédécesseur.

4. Les membres de la Commission restent en fonctions jusqu'à leur remplacement. Après ce remplacement, ils continuent de connaître des affaires dont ils sont déjà saisis.

Article 23.

Les membres de la Commission siègent à la Commission à titre individuel.

Article 24.

Toute Partie Contractante peut saisir la Commission, par l'intermédiaire du Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, de tout manquement aux dispositions de la présente Convention qu'elle croira pouvoir être imputé à une autre Partie Contractante.

Article 25.

1. La Commission peut être saisie d'une requête adressée au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe par toute personne physique, toute organisation non gouvernementale ou tout groupe de parti-

utgången av den inledande treårsperioden, skola utses genom lottdragning av Europarådets generalsekreterare omedelbart efter det att det första valet verkställts.

3. Ledamot av kommissionen, som utsetts för att efterträda en ledamot, vars mandattid icke utgått, skall beklåda uppdraget för återstoden av företrädarens mandattid.

4. Kommissionens ledamöter utöva sitt uppdrag intill dess att de avslösas. Efter det att så skett, skola de fullfölja handläggningen av sådana ärenden, med vilka de redan tagit befattning.

Artikel 23.

Kommissionens ledamöter taga säte i kommissionen i egenskap av enskilda personer.

Artikel 24.

Fördragsslutande part må genom Europarådets generalsekreterare till kommissionen hänskjuta varje påstående om kränkning av bestämmelserna i denna konvention från annan fördragsslutande parts sida.

Artikel 25.

1. Kommissionen må mottaga till Europarådets generalsekreterare riktade framställningar från enskilda personer, icke-statliga organisationer eller grupper av enskilda, som påstå sig hava genom nå-

1952, № 35.

victim of a violation by one of the High Contracting Parties of the rights set forth in this Convention, provided that the High Contracting Party against which the complaint has been lodged has declared that it recognises the competence of the Commission to receive such petitions. Those of the High Contracting Parties who have made such a declaration undertake not to hinder in any way the effective exercise of this right.

(2) Such declarations may be made for a specific period.

(3) The declarations shall be deposited with the Secretary-General of the Council of Europe who shall transmit copies thereof to the High Contracting Parties and publish them.

(4) The Commission shall only exercise the powers provided for in this Article when at least six High Contracting Parties are bound by declarations made in accordance with the preceding paragraphs.

Article 26.

The Commission may only deal with the matter after all domestic remedies have been exhausted, according to the generally recognised rules of international law, and within a period of six months from the date on which the final decision was taken.

culiers, qui se prétend victime d'une violation par l'une des Hautes Parties Contractantes des droits reconnus dans la présente Convention, dans le cas où la Haute Partie Contractante mise en cause a déclaré reconnaître la compétence de la Commission dans cette matière. Les Hautes Parties Contractantes ayant souscrit une telle déclaration s'engagent à n'entraver par aucune mesure l'exercice efficace de ce droit.

2. Ces déclarations peuvent être faites pour une durée déterminée.

3. Elles sont remises au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, qui en transmet copies aux Hautes Parties Contractantes et en assure la publication.

4. La Commission n'exercera la compétence qui lui est attribuée par le présent article que lorsque six Hautes Parties Contractantes au moins se trouveront liées par la déclaration prévue aux paragraphes précédents.

Article 26.

La Commission ne peut être saisie qu'après l'épuisement des voies de recours internes, tel qu'il est entendu selon les principes de droit international généralement reconnus et dans le délai de six mois, à partir de la date de la décision interne définitive.

gon av de höga fördragsslutande parterna utsatts för kränkning av någon av de i denna konvention angivna rättigheterna, under förutsättning att den höga fördragsslutande part, mot vilken klagan riktas, förklarat sig erkänna kommissionens behörighet att mottaga dylika framställningar. De höga fördragsslutande parter, som avgivit sådan förklaring, förbinda sig att icke på något sätt förhindra ett effektivt utövande av ifrågavarande klagorätt.

2. Förklaring, som nu sagts, må avgivas för viss bestämd tid.

3. Förklaringen skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare, som skall överlämna kopior därav till de höga fördragsslutande parterna och offentliggöra förklaringen.

4. Kommissionen må utöva de befogenheter, som angivits i förevarande artikel, endast om minst sex höga fördragsslutande parter äro bundna av deklARATIONER, som avgivits i överensstämmelse med vad under 1—3 stadgats.

Artikel 26.

Kommissionen må upptaga ett ärende först sedan alla inhemska rättsmedel uttömts, på sätt detta förstås enligt den internationella rättens allmänt erkända regler, samt icke senare än sex månader från den dag, då det slutliga beslutet meddelades.

1952, № 35.

Article 27.

(1) The Commission shall not deal with any petition submitted under Article 25 which

(a) is anonymous, or
(b) is substantially the same as a matter which has already been examined by the Commission or has already been submitted to another procedure of international investigation or settlement and if it contains no relevant new information.

(2) The Commission shall consider inadmissible any petition submitted under Article 25 which it considers incompatible with the provisions of the present Convention, manifestly ill-founded, or an abuse of the right of petition.

(3) The Commission shall reject any petition referred to it which it considers inadmissible under Article 26.

Article 28.

In the event of the Commission accepting a petition referred to it:

(a) it shall, with a view to ascertaining the facts, undertake together with the representatives of the parties an examination of the petition and, if need be, an investigation, for the effective conduct of which the States concerned shall furnish all necessary facilities, after an exchange of views with the Commission;

(b) it shall place itself at the disposal of the par-

Article 27.

1. La Commission ne retient aucune requête introduite par application de l'article 25, lorsque:

a) elle est anonyme; b) elle est essentiellement la même qu'une requête précédemment examinée par la Commission ou déjà soumise à une autre instance internationale d'enquête ou de règlement et si elle ne contient pas de faits nouveaux.

2. La Commission déclare irrecevable toute requête introduite par application de l'article 25, lorsqu'elle estime la requête incompatible avec les dispositions de la présente Convention, manifestement mal fondée ou abusive.

3. La Commission rejette toute requête qu'elle considère comme irrecevable par application de l'article 26.

Article 28.

Dans le cas où la Commission retient la requête:

a) afin d'établir les faits, elle procède à un examen contradictoire de la requête avec les représentants des parties et, s'il y a lieu, à une enquête pour la conduite efficace de laquelle les Etats intéressés fourniront toutes facilités nécessaires, après échange de vues avec la Commission;

b) elle se met à la disposition des intéressés en

Artikel 27.

1. Kommissionen må icke upptaga någon framställning enligt artikel 25 som:

a) är anonym; eller b) i det väsentliga inbefattar samma yrkande som en framställning, vilken redan prövats av kommissionen eller redan hänskjutits till internationell undersökning eller reglering i annan form och vilken icke innehåller några nya relevanta upplysningar.

2. Kommissionen skall avvisa framställning gjord enligt artikel 25, som kommissionen anser icke kunna förenas med bestämmelserna i denna konvention, vara uppenbarligen ogrundad eller utgöra ett missbruk av rätten att göra sådan framställning.

3. Kommissionen skall avvisa framställning, som kommissionen finner icke kunna upptagas på grund av vad i artikel 26 stadgats.

Artikel 28.

Då en framställning upptages, skall kommissionen

a) till utvärderande av de faktiska omständigheterna i fallet, genomgå framställningen tillsammans med representanter för parterna samt, om det befinnes erforderligt, företaga en undersökning, vars effektiva genomförande de berörda staterna efter utbyte av synpunkter med kommissionen skola i erforderlig grad underlätta;

b) ställa sig till parternas förfogande i syfte att

1952, N:O 85.

ties concerned with a view to securing a friendly settlement of the matter on the basis of respect for Human Rights as defined in this Convention.

Article 29.

(1) The Commission shall perform the functions set out in Article 28 by means of a Sub-Commission consisting of seven members of the Commission.

(2) Each of the parties concerned may appoint as members of this Sub-Commission a person of its choice.

(3) The remaining members shall be chosen by lot in accordance with arrangements prescribed in the Rules of Procedure of the Commission.

Article 30.

If the Sub-Commission succeeds in effecting a friendly settlement in accordance with Article 28, it shall draw up a Report which shall be sent to the States concerned, to the Committee of Ministers and to the Secretary-General of the Council of Europe for publication. This Report shall be confined to a brief statement of the facts and of the solution reached.

Article 31.

(1) If a solution is not reached, the Commission shall draw up a Report on the facts and state its opinion as to whether the facts found disclose a breach by the State concerned of its obligations

vue de parvenir à un règlement amiable de l'affaire qui s'inspire du respect des Droits de l'homme, tels que les reconnaît la présente Convention.

Article 29.

1. La Commission remplit les fonctions prévues à l'article 28 au moyen d'une sous-commission composée de sept membres de la Commission.

2. Chaque intéressé peut désigner un membre de son choix pour faire partie de la sous-commission.

3. Les autres membres sont désignés par tirage au sort, conformément aux dispositions prévues par le règlement intérieur de la Commission.

Article 30.

Si elle parvient à obtenir un règlement amiable, conformément à l'article 28, la sous-commission dresse un rapport qui est transmis aux Etats intéressés, au Comité des Ministres et au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, aux fins de publication. Ce rapport se limite à un bref exposé des faits et de la solution adoptée.

Article 31.

1. Si une solution n'a pu intervenir, la Commission rédige un rapport dans lequel elle constate les faits et formule un avis sur le point de savoir si les faits constatés révèlent, de la part de l'Etat

nå en reglering av frågan i godo på grundval av respekterandet av de mänskliga rättigheterna, sådana de definierats i denna konvention.

Artikel 29.

1. Kommissionen fullgör de åligganden, som angivits i artikel 28, genom en underkommission bestående av sju ledamöter av kommissionen.

2. Envar av de berörda parterna äger utse en ledamot av underkommissionen.

3. Övriga ledamöter skola utses genom lottdragning i enlighet med bestämmelser i kommissionens arbetsordning.

Artikel 30.

Dårest underkommissionen lyckas åvägbringa en uppgörelse i godo enligt artikel 28, skall den utarbeta en rapport som skall tillställas de berörda staterna, ministerkommittén och Europarådets generalsekreterare för offentliggörande. Rapporten skall begränsas till en kort redogörelse för de faktiska omständigheterna och för den lösning, som uppnåtts.

Artikel 31.

1. Om en lösning icke kunnat uppnås, skall kommissionen utarbeta en rapport rörande de faktiska omständigheterna samt angiva, huruvida kommissionen anser desamma innebära, att den

1952, N:o 35.

under the Convention. The opinions of all the members of the Commission on this point may be stated in the Report.

(2) The Report shall be transmitted to the Committee of Ministers. It shall also be transmitted to the States concerned, who shall not be at liberty to publish it.

(3) In transmitting the Report to the Committee of Ministers the Commission may make such proposals as it thinks fit.

Article 32.

(1) If the question is not referred to the Court in accordance with Article 48 of this Convention within a period of three months from the date of the transmission of the Report to the Committee of Ministers, the Committee of Ministers shall decide by a majority of two-thirds of the members entitled to sit on the Committee whether there has been a violation of the Convention.

(2) In the affirmative case the Committee of Ministers shall prescribe a period during which the High Contracting Party concerned must take the measures required by the decision of the Committee of Ministers.

(3) If the High Contracting Party concerned has not taken satisfactory

intéressé, une violation des obligations qui lui incombent aux termes de la Convention. Les opinions de tous les membres de la Commission sur ce point peuvent être exprimées dans ce rapport.

2. Le rapport est transmis au Comité des Ministres; il est également communiqué aux Etats intéressés, qui n'ont pas la faculté de le publier.

3. En transmettant le rapport au Comité des Ministres, la Commission peut formuler les propositions qu'elle juge appropriées.

Article 32.

1. Si, dans un délai de trois mois à dater de la transmission au Comité des Ministres du rapport de la Commission, l'affaire n'est pas déferée à la Cour par application de l'article 48 de la présente Convention, le Comité des Ministres prend, par un vote à la majorité des deux tiers des représentants ayant le droit de siéger au Comité, une décision sur la question de savoir s'il y a eu ou non une violation de la Convention.

2. Dans l'affirmative, le Comité des Ministres fixe un délai dans lequel la Haute Partie Contractante intéressée doit prendre les mesures qu'entraîne la décision du Comité des Ministres.

3. Si la Haute Partie Contractante intéressée n'a pas adopté des mesu-

ifrågavarande staten brutit mot sina förpliktelser enligt konventionen. Varje kommissionsledamots mening på denna punkt må komma till uttryck i rapporten.

2. Rapporten skall överlämnas till ministerkommittén. Den skall även delgivas de berörda staterna, vilka icke äga offentliggöra densamma.

3. I samband med rapportens överlämnande till ministerkommittén äger kommissionen framlägga de förslag, som den anser lämpliga.

Artikel 32.

1. Om icke inom tre månader från dagen för rapportens överlämnande till ministerkommittén, ärendet hänskjutes till domstolen enligt artikel 48 i denna konvention, skall ministerkommittén med en majoritet av två tredjedelar av de ledamöter, som äro berättigade att taga säte i kommittén, fastställa, huruvida kränkning av konventionen skett.

2. I händelse denna fråga besvaras jakande, skall ministerkommittén föreskriva en frist, inom vilken den berörda höga fördragsslutande parten har att vidtaga de åtgärder, som bliva erforderliga till följd av ministerkommitténs beslut.

3. Därest den höga fördragsslutande parten icke vidtagit tillfredsställande

1952, N:o 35.

measures within the prescribed period, the Committee of Ministers shall decide by the majority provided for in paragraph (1) above what effect shall be given to its original decision and shall publish the Report.

(4) The High Contracting Parties undertake to regard as binding on them any decision which the Committee of Ministers may take in application of the preceding paragraphs.

Article 33.

The Commission shall meet in camera.

Article 34.

The Commission shall take its decisions by a majority of the Members present and voting; the Sub-Commission shall take its decisions by a majority of its members.

Article 35.

The Commission shall meet as the circumstances require. The meetings shall be convened by the Secretary-General of the Council of Europe.

Article 36.

The Commission shall draw up its own rules of procedure.

Article 37.

The secretariat of the Commission shall be provided by the Secretary-General of the Council of Europe.

res satisfaisantes dans le délai imparti, le Comité des Ministres donne à sa décision initiale, par la majorité prévue au paragraphe 1 ci-dessus, les suites qu'elle comporte et publie le rapport.

4. Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à considérer comme obligatoire pour elles toute décision que le Comité des Ministres peut prendre en application des paragraphes précédents.

Article 33.

La Commission siège à huis clos.

Article 34.

Les décisions de la Commission sont prises à la majorité des membres présents et votant; les décisions de la sous-commission sont prises à la majorité de ses membres.

Article 35.

La Commission se réunit lorsque les circonstances l'exigent. Elle est convoquée par le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

Article 36.

La Commission établit son règlement intérieur.

Article 37.

Le secrétariat de la Commission est assuré par le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

åtgärder inom den föreskrivna fristen, skall ministerkommittén med sådan röstövertvikt, som anges under 1. ovan, besluta vilken verkan dess ursprungliga beslut skall erhålla samt publicera rapporten.

4. De höga fördragslutande parterna förbinda sig att anse varje beslut, som ministerkommittén fattar med tillämpning av vad under 1—3 stadgats, såsom för sig bindande.

Artikel 33.

Kommissionen skall sammanträda inom stängda dörrar.

Artikel 34.

För beslut av kommissionen erfordras en majoritet av närvarande och i röstningen deltagande ledamöter; för beslut av underkommissionen erfordras majoritet av dess ledamöter.

Artikel 35.

Kommissionen sammanträder när så påkallas av omständigheterna. Den sammankallas av Europarådets generalsekreterare.

Artikel 36.

Kommissionen fastställer själv sin arbetsordning.

Artikel 37.

För kommissionens sekretariat skall sörjas genom Europarådets generalsekreterare.

1952, N:o 35.

SECTION IV.

Article 38.

The European Court of Human Rights shall consist of a number of judges equal to that of the Members of the Council of Europe. No two judges may be nationals of the same State.

Article 39.

(1) The members of the Court shall be elected by the Consultative Assembly by a majority of the votes cast from a list of persons nominated by the Members of the Council of Europe; each Member shall nominate three candidates, of whom two at least shall be its nationals.

(2) As far as applicable, the same procedure shall be followed to complete the Court in the event of the admission of new Members of the Council of Europe, and in filling casual vacancies.

(3) The candidates shall be of high moral character and must either possess the qualifications required for appointment to high judicial office or be jurisconsults of recognised competence.

Article 40.

(1) The members of the Court shall be elected for a period of nine years. They may be re-elected. However, of the members elected at the first elec-

TITRE IV.

Article 38.

La Cour européenne des Droits de l'homme se compose d'un nombre de juges égal à celui des Membres du Conseil de l'Europe. Elle ne peut comprendre plus d'un ressortissant d'un même Etat.

Article 39.

1. Les membres de la Cour sont élus par l'Assemblée Consultative à la majorité des voix exprimées sur une liste de personnes présentée par les Membres du Conseil de l'Europe, chacun de ceux-ci devant présenter trois candidats, dont deux au moins de sa nationalité.

2. Dans la mesure où elle est applicable, la même procédure est suivie pour compléter la Cour en cas d'admission de nouveaux Membres au Conseil de l'Europe, et pour pourvoir aux sièges devenus vacants.

3. Les candidats devront jouir de la plus haute considération morale et réunir les conditions requises pour l'exercice de hautes fonctions judiciaires ou être des jurisconsultes possédant une compétence notoire.

Article 40.

1. Les membres de la Cour sont élus pour une durée de neuf ans. Ils sont rééligibles. Toutefois, en ce qui concerne les membres désignés à la pre-

AVDELNING IV.

Artikel 38.

Den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna skall vara sammansatt av domare till samma antal som Europarådets medlemmar. Mer än en domare må icke vara medborgare i samma stat.

Artikel 39.

1. Domstolens ledamöter väljas av den rådgivande församlingen med majoriteten av de röster, som avgivas på en lista över personer, vilka föreslås av Europarådets medlemmar; varje medlem skall härvid nämna tre kandidater, av vilka minst två skola vara medborgare i den förslagsställande staten.

2. I mån av tillämplighet skall samma ordning komma till användning vid komplettering av domstolen i händelse av nya medlemmars inträde i Europarådet samt vid besättandet av ledigblivna platser.

3. Kandidaterna skola vara av hög moralisk standard samt skola antingen uppfylla de villkor, som erfordras för utnämning till högre domarebefattningar, eller vara rättslärd av erkänd kompetens.

Artikel 40.

1. Domstolens ledamöter väljas för en tid av nio år. De kunna återväljas. I fråga om de ledamöter, som utses vid det första valet, skola dock

1952, N:O 35.

tion the terms of four members shall expire at the end of three years, and the terms of four more members shall expire at the end of six years.

(2) The members whose terms are to expire at the end of the initial periods of three and six years shall be chosen by lot by the Secretary-General immediately after the first election has been completed.

(3) A member of the Court elected to replace a member whose term of office has not expired shall hold office for the remainder of his predecessor's term.

(4) The members of the Court shall hold office until replaced. After having been replaced, they shall continue to deal with such cases as they already have under consideration.

Article 41.

The Court shall elect its President and Vice-President for a period of three years. They may be re-elected.

Article 42.

The members of the Court shall receive for each day of duty a compensation to be determined by the Committee of Ministers.

Article 43.

For the consideration of each case brought before it the Court shall

mière élection, les fonctions de quatre des membres prendront fin au bout de trois ans, celles de quatre autres membres prendront fin au bout de six ans.

2. Les membres dont les fonctions prendront fin au terme des périodes initiales de trois et six ans, sont désignés par tirage au sort effectué par le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, immédiatement après qu'il aura été procédé à la première élection.

3. Le membre de la Cour élu en remplacement d'un membre dont le mandat n'est pas expiré achève le terme du mandat de son prédécesseur.

4. Les membres de la Cour restent en fonctions jusqu'à leur remplacement. Après ce remplacement, ils continuent de connaître des affaires dont ils sont déjà saisis.

Article 41.

La Cour élit son Président et son Vice-Président pour une durée de trois ans. Ceux-ci sont rééligibles.

Article 42.

Les membres de la Cour reçoivent une indemnité par jour de fonctions, à fixer par le Comité des Ministres.

Article 43.

Pour l'examen de chaque affaire portée devant elle, la Cour est constituée

fyra ledamöters mandat upphöra efter tre år och ytterligare fyra ledamöters mandat efter sex år.

2. De ledamöter, vilkas mandat skola upphöra efter de inledande perioderna om tre och sex år, skola utses genom lottdragning, verkställd av generalsekreteraren omedelbart efter det att det första valet förrättats.

3. Har ledamot av domstolen valts för att ersätta en ledamot, vars mandattid ännu icke utlöpt, skall han beklåda befattningen under återstoden av företrädarens mandattid.

4. Domstolens ledamöter utöva sitt uppdrag, intill dess att de avlösas. Efter det att så skett skola de fullfölja handläggningen av sådana mål, med vilka de redan tagit befattning.

Artikel 41.

Domstolen väljer ordförande och vice ordförande för en period av tre år. Dessa kunna återväljas.

Artikel 42.

Domstolens ledamöter skola för varje tjänstgöringsdag erhålla en ersättning som bestämmas av ministerkommittén.

Artikel 43.

Vid handläggningen av mål, som hänskjutits till domstolen, skall denna

1952, N:o 85.

consist of a Chamber composed of seven judges. There shall sit as an ex officio member of the Chamber the judge who is a national of any State party concerned, or, if there is none, a person of its choice who shall sit in the capacity of judge; the names of the other judges shall be chosen by lot by the President before the opening of the case.

Article 44.

Only the High Contracting Parties and the Commission shall have the right to bring a case before the Court.

Article 45.

The jurisdiction of the Court shall extend to all cases concerning the interpretation and application of the present Convention which the High Contracting Parties or the Commission shall refer to it in accordance with Article 48.

Article 46.

(1) Any of the High Contracting Parties may at any time declare that it recognises as compulsory *ipso facto* and without special agreement the jurisdiction of the Court in all matters concerning the interpretation and application of the present Convention.

(2) The declarations referred to above may be made unconditionally or on condition of reciprocity, on the part of several

en une Chambre composée de sept juges. En feront partie d'office le juge ressortissant de tout Etat intéressé ou, à défaut, une personne de son choix pour siéger en qualité de juge; les noms des autres juges sont tirés au sort, avant le début de l'examen de l'affaire, par les soins du Président.

Article 44.

Seules les Hautes Parties Contractantes et la Commission ont qualité pour se présenter devant la Cour.

Article 45.

La compétence de la Cour s'étend à toutes les affaires concernant l'interprétation et l'application de la présente Convention que les Hautes Parties Contractantes ou la Commission lui soumettront, dans les conditions prévues par l'article 48.

Article 46.

1. Chacune des Hautes Parties Contractantes peut, à n'importe quel moment, déclarer reconnaître comme obligatoire de plein droit et sans convention spéciale, la juridiction de la Cour sur toutes les affaires concernant l'interprétation et l'application de la présente Convention.

2. Les déclarations ci-dessus visées pourront être faites purement et simplement ou sous condition de réciprocité de la

utgöras av en avdelning, sammansatt av sju domare. Självskrivnen ledamot av avdelningen skall beträffande varje stat, som är part i målet, vara den domare, som är medborgare i staten eller, i brist på sådan domare, en person, vilken staten utser att taga sätte såsom domare; de övriga domarnas namn utväljas genom lottdragning av presidenten innan målet börjar handläggas.

Artikel 44.

Endast de höga fördragsslutande parterna och kommissionen äga hänskjuta ett mål till domstolen.

Artikel 45.

Domstolens behörighet omfattar alla tvister rörande tolkningen och tillämpningen av denna konvention, som de höga fördragsslutande parterna eller kommissionen hänskjuter till domstolen i enlighet med bestämmelserna i artikel 48.

Artikel 46.

1. Envar av de höga fördragsslutande parterna må när som helst förklara sig erkänna, att i alla frågor angående tolkning och tillämpning av denna konvention domstolens jurisdiktion är för parten tvingande i och för sig och utan särskild överenskommelse.

2. Förklaringar, som ovan avses, må avgivas utan villkor eller under villkor om ömsesidighet i förhållandet till flera eller

1952, N:o 35.

or certain other High Contracting Parties or for a specified period.

(3) These declarations shall be deposited with the Secretary-General of the Council of Europe who shall transmit copies thereof to the High Contracting Parties.

Article 47.

The Court may only deal with a case after the Commission has acknowledged the failure of efforts for a friendly settlement and within the period of three months provided for in Article 32.

Article 48.

The following may bring a case before the Court, provided that the High Contracting Party concerned, if there is only one, or the High Contracting Parties concerned, if there is more than one, are subject to the compulsory jurisdiction of the Court or, failing that, with the consent of the High Contracting Party concerned, if there is only one, or of the High Contracting Parties concerned if there is more than one:

- (a) the Commission;
- (b) a High Contracting Party whose national is alleged to be a victim;
- (c) a High Contracting Party which referred the case to the Commission;
- (d) a High Contracting Party against which the complaint has been lodged.

part de plusieurs ou de certaines autres Parties Contractantes ou pour une durée déterminée.

3. Ces déclarations seront remises au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe qui en transmettra copie aux Hautes Parties Contractantes.

Article 47.

La Cour ne peut être saisie d'une affaire qu'après la constatation, par la Commission, de l'échec du règlement amiable et dans le délai de trois mois prévu à l'article 32.

Article 48.

A la condition que la Haute Partie Contractante intéressée, s'il n'y en a qu'une, ou les Hautes Parties Contractantes intéressées, s'il y en a plus d'une, soient soumises à la juridiction obligatoire de la Cour ou, à défaut, avec le consentement ou l'agrément de la Haute Partie Contractante intéressée, s'il n'y en a qu'une, ou des Hautes Parties Contractantes intéressées, s'il y en a plus d'une, la Cour peut être saisie:

- a) par la Commission;
- b) par une Haute Partie Contractante dont la victime est le ressortissant;
- c) par une Haute Partie Contractante qui a saisi la Commission;
- d) par une Haute Partie Contractante mise en cause.

vissa andra höga fördragsslutande parter eller för viss tid.

3. Förklaringarna skola deponeras hos Europarådets generalsekreterare, som skall överlämna avskrifter av desamma till de höga fördragsslutande parterna.

Artikel 47.

Mål må ej hänskjutas till domstolen annat än efter det att kommissionen fastställt, att det icke lyckats att nå en uppgörelse i godo, samt innan den i artikel 32 föreskrivna fristen av tre månader utlöpt.

Artikel 48.

Under förutsättning att den berörda höga fördragsslutande parten, om det endast finnes en sådan, eller de berörda höga fördragsslutande parterna, om det finnes flera, obligatoriskt äro underkastade domstolens jurisdiktion eller, om så ej är fallet, med samtycke av den berörda höga fördragsslutande parten, om det endast finnes en sådan, eller av de berörda höga fördragsslutandeparterna, om det finnes flera, kan ett mål hänskjutas till domstolen genom

- a) kommissionen;
- b) hög fördragsslutande part, vars medborgare uppges vara förfördelad;
- c) hög fördragsslutande part, som hänskjutit fallet till kommissionen;
- d) hög fördragsslutande part, mot vilken klagomålet riktats.

1952, n:o 35.

Article 49.

In the event of dispute as to whether the Court has jurisdiction, the matter shall be settled by the decision of the Court.

Article 49.

En cas de contestation sur le point de savoir si la Cour est compétente, la Cour décide.

Artikel 49.

I händelse av tvist rörande domstolens behörighet skall frågan härom avgöras genom beslut av domstolen.

Article 50.

If the Court finds that a decision or a measure taken by a legal authority or any other authority of a High Contracting Party is completely or partially in conflict with the obligations arising from the present Convention, and if the internal law of the said Party allows only partial reparation to be made for the consequences of this decision or measure, the decision of the Court shall, if necessary, afford just satisfaction to the injured party.

Article 50.

Si la décision de la Cour déclare qu'une décision prise ou une mesure ordonnée par une autorité judiciaire ou toute autre autorité d'une Partie Contractante se trouve entièrement ou partiellement en opposition avec des obligations découlant de la présente Convention, et si le droit interne de ladite Partie ne permet qu'imparfaitement d'effacer les conséquences de cette décision ou de cette mesure, la décision de la Cour accorde, s'il y a lieu, à la partie lésée une satisfaction équitable.

Artikel 50.

Därest domstolen finner, att beslut eller åtgärd av en rättslig myndighet eller annan myndighet hos någon hög fördragsslutande part helt eller delvis står i strid mot de förpliktelser, som härröra ur denna konvention, och därest sagda parts inhemska rätt endast till en del medger att gottgörelse lämnas för beslutets eller åtgärdens verkningar, skall domstolens utslag, om så befinnes nödvändigt, tillerkänna den förfördelade parten skälig gottgörelse.

Article 51.

(1) Reasons shall be given for the judgment of the Court.

(2) If the judgment does not represent in whole or in part the unanimous opinion of the judges, any judge shall be entitled to deliver a separate opinion.

Article 51.

1. L'arrêt de la Cour est motivé.

2. Si l'arrêt n'exprime pas en tout ou en partie l'opinion unanime des juges, tout juge aura le droit d'y joindre l'exposé de son opinion individuelle.

Artikel 51.

Domskälen skola angivas i domstolens utslag. Om domarena icke äro eniga om utslaget i dess helhet eller till någon del, äger varje domare rätt att avgiva sitt särskilda votum.

Article 52.

The judgment of the Court shall be final.

Article 52.

L'arrêt de la Cour est définitif.

Artikel 52.

Domstolens utslag är slutgiltigt.

Article 53.

The High Contracting Parties undertake to abide by the decision of the Court in any case to which they are parties.

Article 53.

Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à se conformer aux décisions de la Cour dans les litiges auxquels elles sont parties.

Artikel 53.

De höga fördragsslutande parterna förbinda sig att rätta sig efter domstolens utslag i alla de mål, i vilka de äro parter.

1952, n:o 85.

Article 54.

The judgment of the Court shall be transmitted to the Committee of Ministers which shall supervise its execution.

Article 55.

The Court shall draw up its own rules and shall determine its own procedure.

Article 56.

(1) The first election of the members of the Court shall take place after the declarations by the High Contracting Parties mentioned in Article 46 have reached a total of eight.

(2) No case can be brought before the Court before this election.

Article 54.

L'arrêt de la Cour est transmis au Comité des Ministres qui en surveille l'exécution.

Article 55.

La Cour établit son règlement et fixe sa procédure.

Article 56.

1. La première élection des membres de la Cour aura lieu après que les déclarations des Hautes Parties Contractantes visées à l'article 46 auront atteint le nombre de huit.

2. La Cour ne peut être saisie avant cette élection.

Artikel 54.

Domstolens utslag skola översändas till ministerkommittén, som övervakar deras verkställande.

Artikel 55.

Domstolen skall upprätta sin egen arbetsordning och bestämma sitt rättegångssätt.

Artikel 56.

1. Det första valet av domstolens ledamöter skall äga rum, sedan de förklaringar av de höga fördragsslutande parterna, som omnämns i artikel 46, ha uppnått ett antal av åtta.

2. Intet mål kan hänskjutas till domstolen före nämnda val.

SECTION V.

Article 57.

On receipt of a request from the Secretary-General of the Council of Europe any High Contracting Party shall furnish an explanation of the manner in which its internal law ensures the effective implementation of any of the provisions of this Convention.

Article 58.

The expenses of the Commission and the Court shall be borne by the Council of Europe.

Article 59.

The members of the Commission and of the Court shall be entitled, during the discharge of

TITRE V.

Article 57.

Toute Haute Partie Contractante fournira sur demande du Secrétaire Général du Conseil de l'Europe les explications requises sur la manière dont son droit interne assure l'application effective de toute les dispositions de cette Convention.

Article 58.

Les dépenses de la Commission et de la Cour sont à la charge du Conseil de l'Europe.

Article 59.

Les membres de la Commission et de la Cour jouissent, pendant l'exercice de leurs fonctions,

AVDELNING V.

Artikel 57.

På anmodan av Europarådets generalsekretärare skall varje hög fördragsslutande part tillhandahålla upplysningar om det sätt, på vilket dess inhemska lagstiftning säkerställer ett effektivt efterlevande av bestämmelserna i denna konvention.

Artikel 58.

Kommissionens och domstolens utgifter skola bestridas av Europarådet.

Artikel 59.

Kommissionens och domstolens ledamöter ha under utövandet av sin verksamhet rätt till de

1952, N:o 35.

thier functions, to the privileges and immunities provided for in Article 40 of the Statute of the Council of Europe and in the agreements made thereunder.

Article 60.

Nothing in this Convention shall be construed as limiting or derogating from any of the human rights and fundamental freedoms which may be ensured under the laws of any High Contracting Party or under any other agreement to which it is a Party.

Article 61.

Nothing in this Convention shall prejudice the powers conferred on the Committee of Ministers by the Statute of the Council of Europe.

Article 62.

The High Contracting Parties agree that, except by special agreement, they will not avail themselves of treaties, conventions or declarations in force between them for the purpose of submitting, by way of petition, a dispute arising out of the interpretation or application of this Convention to a means of settlement other than those provided for in this Convention.

Article 63.

(1) Any State may at the time of its ratification or at any time thereafter

des privilèges et immunités prévus à l'article 40 du Statut du Conseil de l'Europe et dans les Accords conclus en vertu de cet article.

Article 60.

Aucune des dispositions de la présente Convention ne sera interprétée comme limitant ou portant atteinte aux Droits de l'homme et aux libertés fondamentales qui pourraient être reconnus conformément aux lois de toute Partie Contractante ou à toute autre Convention à laquelle cette Partie Contractante est partie.

Article 61.

Aucune disposition de la présente Convention ne porte atteinte aux pouvoirs conférés au Comité des Ministres par le Statut du Conseil de l'Europe.

Article 62.

Les Hautes Parties Contractantes renoncent réciproquement, sauf compromis spécial, à se prévaloir des traités, conventions ou déclarations existant entre elles, en vue de soumettre, par voie de requête, un différend né de l'interprétation ou de l'application de la présente Convention à un mode de règlement autre que ceux prévus par ladite Convention.

Article 63.

1. Tout Etat peut, au moment de la ratification ou à tout autre moment

privilegier och den immunitet, som avses i artikel 40 av Europarådets stadgar och i de avtal som ingåtts i kraft av sagda artikel.

Artikel 60.

Intet i denna konvention må tolkas som en begränsning eller inskränkning av någon av de mänskliga rättigheter eller grundläggande friheter, vilka må vara garanterade i de höga fördragsslutande parternas lagar eller i någon annan konvention, vari de äro parter.

Artikel 61.

Intet i denna konvention skall inskränka de befogenheter, som tillerkänts ministerkommittén genom Europarådets stadga.

Artikel 62.

De höga fördragsslutande parterna avstå ömsesidigt, utom i händelse av särskild överenskomelse, från att begagna sig av fördrag, konventioner eller deklamationer, som äro gällande mellan dem, för att genom ansökan hänskjuta en tvist, som uppstår rörande tolkningen eller tillämpningen av denna konvention, till reglering i annan ordning än som stadgas i konventionen.

Artikel 63.

1. Stat må vid sin ratificering eller när som helst senare genom en notifika-

1952, N:o 85.

declare by notification addressed to the Secretary-General of the Council of Europe that the present Convention shall extend to all or any of the territories for whose international relations it is responsible.

(2) The Convention shall extend to the territory or territories named in the notification as from the thirtieth day after the receipt of this notification by the Secretary-General of the Council of Europe.

(3) The provisions of this Convention shall be applied in such territories with due regard, however, to local requirements.

(4) Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 of this Article may at any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration relates that it accepts the competence of the Commission to receive petitions from individuals, non-governmental organisations or groups of individuals in accordance with Article 25 of the present Convention.

Article 64.

(1) Any State may, when signing this Convention or when depositing its instrument of ratification, make a reservation in respect of any particular provision of the Convention to the extent that any law then in force

par la suite, déclarer, par notification adressée au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, que la présente Convention s'appliquera à tous les territoires ou à l'un quelconque des territoires dont il assure les relations internationales.

2. La Convention s'appliquera au territoire ou aux territoires désignés dans la notification à partir du trentième jour qui suivra la date à laquelle le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe aura reçu cette notification.

3. Dans lesdits territoires les dispositions de la présente Convention seront appliquées en tenant compte des nécessités locales.

4. Tout Etat qui a fait une déclaration conformément au premier paragraphe de cet article, peut, à tout moment par la suite, déclarer relativement à un ou plusieurs des territoires visés dans cette déclaration qu'il accepte la compétence de la Commission pour connaître des requêtes de personnes physiques, d'organisations non gouvernementales ou de groupes de particuliers conformément à l'article 25 de la présente Convention.

Article 64.

1. Tout Etat peut, au moment de la signature de la présente Convention ou du dépôt de son instrument de ratification, formuler une réserve au sujet d'une disposition particulière de la Convention, dans la mesure où

tion, ställd till Europarådets generalsekreterare, förklara att denna konvention skall tillämpas på alla eller något av de territorier, för vilkas internationella förbindelser staten i fråga svarar.

2. Konventionen skall tillämpas på det eller de territorier, som angivas i notifikationen, från trettionde dagen, efter det att Europarådets generalsekreterare mottagit notifikationen.

3. Inom de nämnda territorierna skola likväl konventionens bestämmelser tillämpas med hänsyn till vad de lokala förhållandena kräva.

4. Stat, som avgivit förklaring enligt 1. ovan, kan när som helst där-efter förklara, att staten beträffande ett eller flera av de med förklaringen avsedda territorierna erkänner kommissionen såsom behörig att mottaga ansökningar från enskilda personer, icke-statliga organisationer eller grupper av enskilda i enlighet med artikel 25 av denna konvention.

Artikel 64.

1. Vid undertecknandet av denna konvention eller deponerandet av ratifikationsinstrument kan en stat göra förbehåll med avseende å någon särskild bestämmelse i konventionen, i den mån lagstadsagande, som då äger

1952, N:O 35.

in its territory is not in conformity with the provision. Reservations of a general character shall not be permitted under this Article.

(2) Any reservation made under this Article shall contain a brief statement of the law concerned.

Article 65.

(1) A High Contracting Party may denounce the present Convention only after the expiry of five years from the date on which it became a Party to it and after six months' notice contained in a notification addressed to the Secretary-General of the Council of Europe, who shall inform the other High Contracting Parties.

(2) Such a denunciation shall not have the effect of releasing the High Contracting Party concerned from its obligations under this Convention in respect of any act which, being capable of constituting a violation of such obligations, may have been performed by it before the date at which the denunciation became effective.

(3) Any High Contracting Party which shall cease to be a Member of the Council of Europe shall cease to be a Party to this Convention under the same conditions.

(4) The Convention may be denounced in accordance with the provisions of the preceding pa-

une loi alors en vigueur sur son territoire n'est pas conforme à cette disposition. Les réserves de caractère général ne sont pas autorisées aux termes du présent article.

2. Toute réserve émise conformément au présent article comporte un bref exposé de la loi en cause.

Article 65.

1. Une Haute Partie Contractante ne peut dénoncer la présente Convention qu'après l'expiration d'un délai de cinq ans à partir de la date d'entrée en vigueur de la Convention à son égard et moyennant un préavis de six mois, donné par une notification adressée au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, qui en informe les autres Parties Contractantes.

2. Cette dénonciation ne peut avoir pour effet de délier la Haute Partie Contractante intéressée des obligations contenues dans la présente Convention en ce qui concerne tout fait qui, pouvant constituer une violation de ces obligations, aurait été accompli par elle antérieurement à la date à laquelle la dénonciation produit effet.

3. Sous la même réserve cesserait d'être Partie à la présente Convention toute Partie Contractante qui cesserait d'être Membre du Conseil de l'Europe.

4. La Convention peut être dénoncée conformément aux dispositions des paragraphes précédents

giltighet inom statens territorium, icke överensstämmer med bestämmelsen. Förbehåll av allmän karaktär tillåtas icke enligt denna artikel.

2. Varje förbehåll, som göres enligt denna artikel, skall innehålla en kort redogörelse för det berörda lagstadgandet.

Artikel 65.

1. En hög fördragslutande part må icke uppsäga denna konvention förrän efter utgången av fem år från dagen för dess ikraftträdande och med iakttagande av en uppsägningstid på sex månader samt genom notifikation, ställd till Europarådets generalsekretärare, som därom skall underrätta de övriga höga fördragslutande parterna.

2. Uppsägning får icke till följd, att den ifrågasvarande höga fördragslutande parten löses från sina förpliktelser enligt denna konvention beträffande någon åtgärd, som kan utgöra en kränkning av sådana förpliktelser och som parten må ha utfört före den dag, då uppsägningen blev verkande.

3. En hög fördragslutande part, som upphör att vara medlem av Europarådet, upphör under enahanda villkor att vara part i denna konvention.

4. Konventionen må enligt bestämmelserna under 1.—3. uppsägas beträffande varje territo-

1952, n:o 85.

paragraphs in respect of any territory to which it has been declared to extend under the terms of Article 63.

Article 66.

(1) This Convention shall be open to the signature of the Members of the Council of Europe. It shall be ratified. Ratifications shall be deposited with the Secretary-General of the Council of Europe.

(2) The present Convention shall come into force after the deposit of ten instruments of ratification.

(3) As regards any signatory ratifying subsequently, the Convention shall come into force at the date of the deposit of its instrument of ratification.

(4) The Secretary-General of the Council of Europe shall notify all the Members of the Council of Europe of the entry into force of the Convention, the names of the High Contracting Parties who have ratified it, and the deposit of all instruments of ratification which may be effected subsequently.

Done at Rome this 4th day of November 1950 in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary-General shall transmit certified copies to each of the signatories.

en ce qui concerne tout territoire auquel elle a été déclarée applicable aux termes de l'article 63.

Article 66.

1. La présente Convention est ouverte à la signature des Membres du Conseil de l'Europe. Elle sera ratifiée. Les ratifications seront déposées près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

2. La présente Convention entrera en vigueur après le dépôt de dix instruments de ratification.

3. Pour tout signataire qui la ratifiera ultérieurement, la Convention entrera en vigueur dès le dépôt de l'instrument de ratification.

4. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera à tous les Membres du Conseil de l'Europe l'entrée en vigueur de la Convention, les noms des Hautes Parties Contractantes qui l'auront ratifiée, ainsi que le dépôt de tout instrument de ratification intervenu ultérieurement.

Fait à Rome, le 4 novembre 1950, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général en communiquera des copies certifiées conformes à tous les signataires.

rium, för vilket den förklarats tillämplig enligt artikel 63.

Artikel 66.

1. Denna konvention är öppen för undertecknande av medlemmarna i Europarådet. Den skall ratificeras. Ratifikationsnerna skola deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

2. Konventionen skall träda i kraft, då tio ratifikationsinstrument deponerats.¹

3. För signatärmakt, som ratificerar sedermera, skall konventionen träda i kraft den dag, då ratifikationsinstrumentet deponeras.

4. Europarådets generalsekreterare skall underätta alla medlemmar i Europarådet om konventionens ikraftträdande, och namnen på de höga fördragsslutande parter, som ha ratificerat densamma och om deponerande av ratifikationsinstrument, som sker senare.

Upprättat i Rom den 4 november 1950 på engelska och franska, vilka båda texter skola äga samma vitsord, samt i ett enda exemplar, som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekreteraren skall överlämna bestyrkta exemplar till envar av signatärmakterna.

¹ Konventionen trädde i kraft den 8 september 1958.

1952, №:0 35.

For the Government of the Kingdom of Belgium:	Pour le Gouvernement du Royaume de Belgique: <i>Paul van Zeeland.</i>	För Konungariket Belgiens regering:
For the Government of the Kingdom of Denmark:	Pour le Gouvernement du Royaume de Danemark: <i>O. C. Mohr.</i>	För Konungariket Danmarks regering:
For the Government of the French Republic:	Pour le Gouvernement de la République française: <i>Schuman.</i>	För Republiken Frankrikes regering:
For the Government of the German Federal Republic:	Pour le Gouvernement de la République fédérale allemande: <i>Walter Hallstein.</i>	För Förbundsrepubliken Tysklands regering:
For the Government of the Icelandic Republic:	Pour le Gouvernement de la République islandaise: <i>Petur Benediktsson.</i>	För Republiken Islands regering:
For the Government of the Irish Republic:	Pour le Gouvernement de la République irlandaise: <i>Sean MacBride.</i>	För Republiken Irlands regering:
For the Government of the Italian Republic:	Pour le Gouvernement de la République italienne: <i>Sforza.</i>	För Republiken Italiens regering:
For the Government of the Grand Duchy of Luxembourg:	Pour le Gouvernement de Grand-Duché de Luxembourg: <i>Jos. Bech.</i>	För Storhertigdömet Luxemburgs regering:
For the Government of the Kingdom of the Netherlands:	Pour le Gouvernement du Royaume des Pays-Bas: <i>Stikker.</i>	För Konungariket Nederländernas regering:
For the Government of the Kingdom of Norway:	Pour le Gouvernement du Royaume de Norvège: <i>Halvard M. Lange.</i>	För Konungariket Norges regering:
For the Government of the Saar:	Pour le Gouvernement de la Sarre: <i>E. Hector.</i>	För Saars regering:
For the Government of the Turkish Republic:	Pour le Gouvernement de la République turque: <i>F. Köprülü.</i>	För republiken Turkiets regering:

1952, №: 35.

For the Government of the United Kingdom of Great Britain and Nor- thern Ireland:	Pour le Gouvernement du Royaume Uni de Grande- Bretagne et d'Irlande du Nord:	För Förenade Konunga- riket Storbritannien och Nordirlands regering:
--	--	--

Ernest Davies.

Signed at Paris this 28th day of November 1950.	Signé à Paris le 28 no- vembre 1950.	Undertecknat i Paris den 28 november 1950.
--	---	---

For the Government of the Kingdom of Greece:	Pour le Gouvernement du Royaume de Grèce:	För Konungariket Grek- lands regering:
---	--	---

R. Raphael.

For the Government of the Kingdom of Sweden:	Pour le Gouvernement du Royaume de Suède:	För Konungariket Sveri- ges regering:
---	--	--

K. I. Westman.

Utkom av trycket den 11 september 1953.

1953, N:o 26.

(Översättning.¹)

Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Protocole additionnel à la Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales.

Tilläggsprotokoll till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

The Governments signatory hereto, being Members of the Council of Europe,

Les Gouvernements signataires, Membres du Conseil de l'Europe,

Undertecknade regeringar, vilka äro medlemmar av Europarådet, hava,

Being resolved to take steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms other than those already included in Section I of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4th November, 1950 (hereinafter referred to as "the Convention"),

Résolus à prendre des mesures propres à assurer la garantie collective de droits et libertés autres que ceux qui figurent déjà dans le Titre I de la Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales, signée à Rome le 4 novembre 1950 (ci-après dénommée «la Convention»),

beslutna att vidtaga åtgärder ägnade att kollektivt säkerställa även vissa andra rättigheter och friheter än de som redan upptagits i avdelning I av konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna undertecknad i Rom den 4 november 1950 (i det följande benämnd «konventionen»),

Have agreed as follows:

Sont convenus de ce qui suit:

överenskommit som följer:

ARTICLE 1.

Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

ARTICLE 1.

Toute personne physique ou morale a droit au respect de ses biens. Nul ne peut être privé de sa propriété que pour cause d'utilité publique et dans les conditions prévues par la loi et les principes généraux du droit international.

ARTIKEL 1.

Envar fysisk eller juridisk persons rätt till sin egendom skall lämnas okränk. Ingen må berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som angivas i lag och av folkkrättens allmänna grundsatsar.

The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to

Les dispositions précédenes ne portent pas atteinte au droit que possèdent les Etats de mettre en vigueur les lois qu'ils jugent nécessaires pour réglementer l'usage des biens conformément à l'intérêt général ou pour

Ovanstående bestämmelser inskränka likväl icke en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner erforderlig för att reglera nyttjandet av viss egendom i överensstämmelse med det allmännas

¹ Översättningen i enlighet med den 1 K. prop. nr 32 till riksdagen 1953 intagna texten.

1953, N:O 26.

secure the payment of taxes or other contributions or penalties.

ARTICLE 2.

No person shall be denied the right to education. In the exercise of any functions which it assumes in relation to education and to teaching, the State shall respect the right of parents to ensure such education and teaching in conformity with their own religious and philosophical convictions.

ARTICLE 3.

The High Contracting Parties undertake to hold free elections at reasonable intervals by secret ballot, under conditions which will ensure the free expression of the opinion of the people in the choice of the legislature.

ARTICLE 4.

Any High Contracting Party may at the time of signature or ratification or at any time thereafter communicate to the Secretary-General of the Council of Europe a declaration stating the extent to which it undertakes that the provisions of the present Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named therein.

assurer le paiement des impôts ou d'autres contributions ou des amendes.

ARTICLE 2.

Nul ne peut se voir refuser le droit à l'instruction. L'Etat, dans l'exercice des fonctions qu'il assumera dans le domaine de l'éducation et de l'enseignement, respectera le droit des parents d'assurer cette éducation et cet enseignement conformément à leurs convictions religieuses et philosophiques.

ARTICLE 3.

Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à organiser, à des intervalles raisonnables, des élections libres au scrutin secret, dans les conditions qui assurent la libre expression de l'opinion du peuple sur le choix du corps législatif.

ARTICLE 4.

Toute Haute Partie Contractante peut, au moment de la signature ou de la ratification du présent Protocole ou à tout moment par la suite, communiquer au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe une déclaration indiquant la mesure dans laquelle elle s'engage à ce que les dispositions du présent Protocole s'appliquent à tels territoires qui sont désignés dans ladite déclaration et dont elle assure les relations internationales.

intresse eller för att säkerställa betalning av skatter och andra pålagor eller av böter och viten.

ARTIKEL 2.

Ingen må förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet staten kan påtaga sig i fråga om uppfostran och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

ARTIKEL 3.

De höga fördragsslutande parterna förbinda sig att anordna fria och hemliga val med skäliga mellanrum samt under förhållanden som tillförsäkra folket rätten att fritt ge uttryck åt sin mening beträffande sammansättningen av den lagstiftande församlingen.

ARTIKEL 4.

Varje hög fördragsslutande part må vid undertecknandet eller ratificerandet av detta protokoll eller när som helst senare tillställa Europarådets generalsekreterare en förklaring angående i vilken utsträckning den höga fördragsslutande parten förbinder sig att tillämpa bestämmelserna i protokollet på territorier, som angivas i förklaringen och för vilkas internationella förbindelser den höga fördragsslutande parten svarar.

1953, N:o 26.

Any High Contracting Party which has communicated a declaration in virtue of the preceding paragraph may from time to time communicate a further declaration modifying the terms of any former declaration or terminating the application of the provisions of this Protocol in respect of any territory.

A declaration made in accordance with this Article shall be deemed to have been made in accordance with Paragraph (1) of Article 63 of the Convention.

ARTICLE 5.

As between the High Contracting Parties the provisions of Articles 1, 2, 3 and 4 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

ARTICLE 6.

This Protocol shall be open for signature by the Members of the Council of Europe, who are the signatories of the Convention; it shall be ratified at the same time as or after the ratification of the Convention. It shall enter into force after the deposit of ten instruments of ratification. As regards any signatory ratifying subsequently, the Protocol shall enter into force at the date of the deposit of its instrument of ratification.

The instruments of ratification shall be depo-

Toute Haute Partie Contractante qui a communiqué une déclaration en vertu du paragraphe précédent peut, de temps à autre, communiquer une nouvelle déclaration modifiant les termes de toute déclaration antérieure ou mettant fin à l'application des dispositions du présent Protocole sur un territoire quelconque.

Une déclaration faite conformément au présent article sera considérée comme ayant été faite conformément au paragraphe 1 de l'article 63 de la Convention.

ARTICLE 5.

Les Hautes Parties Contractantes considéreront les articles 1, 2, 3 et 4 de ce Protocole comme des articles additionnels à la Convention et toutes les dispositions de la Convention s'appliqueront en conséquence.

ARTICLE 6.

Le Présent Protocole est ouvert à la signature des Membres du Conseil de l'Europe, signataires de la Convention; il sera ratifié en même temps que la Convention ou après la ratification de celle-ci. Il entrera en vigueur après le dépôt de dix instruments de ratification. Pour tout signataire qui le ratifiera ultérieurement, le Protocole entrera en vigueur dès le dépôt de l'instrument de ratification.

Les instruments de ratification seront déposés

Hög fördragsslutande part, som avgivit förklaring jämlikt nästföregående stycke, må när som helst avgiva nya förklaringar, som ändra innehållet i tidigare avgiven förklaring eller bringa tillämpningen av bestämmelserna i protokollet att upphöra beträffande visst territorium.

I enlighet med denna artikel avgiven förklaring skall anses tillkommen i överensstämmelse med artikel 63 mom. 1 i konventionen.

ARTIKEL 5.

I förhållandet mellan de höga fördragsslutande parterna skola artiklarna 1, 2, 3 och 4 i detta protokoll anses såsom tillägg till konventionen, och skola alla bestämmelser i konventionen tillämpas i enlighet härmed.

ARTIKEL 6.

Detta protokoll är öppet för undertecknande av de medlemmar av Europarådet som undertecknat konventionen; det skall ratificeras samtidigt med eller efter ratifierandet av konventionen. Protokollet skall träda i kraft, då tio ratifikationsinstrument deponerats. För signatärmakt, som ratificerar sedermera, skall protokollet träda i kraft den dag då ratifikationsinstrumentet deponeras.

Ratifikationsinstrumenten skola deponeras

1953, N:o 26.

sited with the Secretary-General of the Council of Europe, who will notify all Members of the names of those who have ratified.

près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe qui notifiera à tous les Membres les noms de ceux qui l'auront ratifié.

hos Europarådets generalsekreterare, som har att underrätta alla medlemmar om namnen på dem som ratificerat.

Done at Paris on the 20th day of March 1952, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary-General shall transmit certified copies to each of the signatory Governments.

Fait à Paris, le 20 mars 1952, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général en communiquera copie certifiée conforme à chacun des gouvernements signataires.

Upprättat i Paris den 20 mars 1952 på engelska och franska, vilka båda texter skola äga samma vitsord, samt i ett enda exemplar, som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekretären skall överlämna bestyrkta exemplar till envar av signatärmakternas regeringar.

For the Government
of the Kingdom of
Belgium:

Pour le Gouvernement
du Royaume de Belgique:

För Konungariket
Belgiens regering:

Paul van Zeeland.

Paul van Zeeland.

For the Government
of the Kingdom of
Denmark:

Pour le Gouvernement
du Royaume de
Danemark:

För Konungariket
Danmarks regering:

Ole Bjørn Kraft.

Ole Bjørn Kraft.

For the Government
of the French Republic:

Pour le Gouvernement de
la République française:

För Franska Republikens
regering:

Schuman.

Schuman.

For the Government
of the German Federal
Republic:

Pour le Gouvernement de
la République fédérale
allemande:

För Förbundsrepubliken
Tysklands regering:

Adenauer.

Adenauer.

For the Government
of the Kingdom of
Greece:

Pour le Gouvernement du
Royaume de Grèce:

För Konungariket
Greklands regering:

R. Raphael.

R. Raphael.

At the time of signature of this Protocol, the Greek Government, pursuant to Article 64 of the Convention, makes the following reservation relating to Article 2 of the Protocol: The application of the

Au moment de la signature du présent Protocole, le Gouvernement hellénique, se prévalant de l'article 64 de ladite Convention, formule la réserve suivante, portant sur l'article 2 du Protocole: Le mot «philo-

Vid undertecknandet av detta protokoll gör grekiska regeringen jämlikt artikel 64 i konventionen följande förbehåll beträffande artikel 2 i protokollet: Det näst sista ordet i paragrafens andra mening, »filosofiska»,

1953, N:o 26.

- word "philosophical", which is the penultimate word of the second sentence of Article 2, will, in Greece, conform with the relevant provisions of internal legislation.
- sophique» par lequel se termine le second paragraphe de l'article 2 recevra en Grèce une application conforme aux dispositions y relatives de la législation intérieure.*
- kommer att i Grekland tillämpas i överensstämmelse med hithörande bestämmelser i den inre lagstiftningen.
- For the Government of the Icelandic Republic: *Petur Benediktsson.*
- Pour le Gouvernement de la République islandaise: *Petur Benediktsson.*
- För Isländska Republikens regering: *Petur Benediktsson.*
- For the Government of the Irish Republic: *Próinsias Mac Aogáin.*
- Pour le Gouvernement de la République irlandaise: *Próinsias Mac Aogáin.*
- För Irländska Republikens regering: *Próinsias Mac Aogáin.*
- For the Government of the Italian Republic: *Paolo Emilio Taviani.*
- Pour le Gouvernement de la République italienne: *Paolo Emilio Taviani.*
- För Italienska Republikens regering: *Paolo Emilio Taviani.*
- For the Government of the Grand Duchy of Luxembourg: *Jos. Bech.*
- Pour le Gouvernement du Grand Duché de Luxembourg: *Jos. Bech.*
- För Storhertigdömet Luxemburgs regering: *Jos. Bech.*
- For the Government of the Kingdom of the Netherlands: *Stikker.*
- Pour le Gouvernement du Royaume des Pays-Bas: *Stikker.*
- För Konungariket Nederländernas regering: *Stikker.*
- For the Government of the Kingdom of Norway: *Halvard Lange.*
- Pour le Gouvernement du Royaume de Norvège: *Halvard Lange.*
- För Konungariket Norges regering: *Halvard Lange.*
- For the Government of the Saar: *Johannes Hoffmann.*
- Pour le Gouvernement de la Sarre: *Johannes Hoffmann.*
- För Saars regering: *Johannes Hoffmann.*
- For the Government of the Kingdom of Sweden: *Östen Undén.*
- Pour le Gouvernement du Royaume de Suède: *Östen Undén.*
- För Konungariket Sveriges regering: *Östen Undén.*
- For the Government of the Turkish Republic: *F. Köprülü.*
- Pour le Gouvernement de la République turque: *F. Köprülü.*
- För Turkiska Republikens regering: *F. Köprülü.*

1953, N:O 26.

For the Government of
the United Kingdom of
Great Britain and
Northern Ireland:

Anthony Eden.

At the time of signing the present Protocol, I declare that, in view of certain provisions of the Education Acts in force in the United Kingdom, the principle affirmed in the second sentence of Article 2 is accepted by the United Kingdom only so far as it is compatible with the provision of efficient instruction and training, and the avoidance of unreasonable public expenditure.

Pour le Gouvernement du
Royaume-Uni de Grande-
Bretagne et d'Irlande du
Nord:

Au moment de signer le présent Protocole, je déclare qu'en raison de certaines dispositions des lois sur l'enseignement en vigueur au Royaume-Uni, le principe posé dans la seconde phrase de l'article 2 n'est accepté que dans la mesure où il est compatible avec l'octroi d'une instruction et d'une formation efficace et n'entraîne pas de dépenses publiques démesurées.

För det Förenade
Konungariket Storbritan-
nien och Nordirlands
regering:

Anthony Eden.

Vid undertecknandet av detta protokoll förklarar jag, att med hänsyn till vissa bestämmelser i det Förenade Konungarikets gällande lagstiftning om undervisningsväsendet den princip, som fastställts i andra meningen i artikel 2, godkages av det Förenade Konungariket endast i den mån den är förenlig med tillhandahållandet av en ändamålsenlig undervisning och utbildning och icke medför oskäligen kostnader för det allmänna.

Utkom av trycket den 23 april 1954.

1964, N:O 9

Protocol No. 2 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, conferring upon the European Court of Human Rights competence to give advisory opinions

The member States of the Council of Europe signatory hereto:

Having regard to the provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4th November 1950 (hereinafter referred to as "the Convention") and, in particular, Article 19 instituting, among other bodies, a European Court of Human Rights (hereinafter referred to as "the Court");

Considering that it is expedient to confer upon the Court competence to give advisory opinions subject to certain conditions;

Have agreed as follows:

Article 1

1. The Court may, at the request of the Committee of Ministers, give advisory opinions on legal questions concerning the interpretation of the Convention and the Protocols thereto.

2. Such opinions shall not deal with any question relating to the content or scope of the rights or freedoms defined in Section 1 of the Convention and in the Protocols thereto, or with any other question which the Commission, the Court or the Committee of Ministers might

Protocole No 2 à la Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales, attribuant à la Cour européenne des Droits de l'homme la compétence de donner des avis consultatifs

Les Etats membres du Conseil de l'Europe, signataires du présent Protocole,

Vu les dispositions de la Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales, signée à Rome le 4 novembre 1950 (ci-après dénommée « la Convention »), notamment l'article 19 instituant entre autres organes une Cour européenne des Droits de l'homme (ci-après dénommée « la Cour »);

Considérant qu'il est opportun d'attribuer à la Cour la compétence de donner, sous certaines conditions, des avis consultatifs,

Sont convenus de ce qui suit :

Article 1er

1. La Cour peut, à la demande du Comité des Ministres, donner des avis consultatifs sur des questions juridiques concernant l'interprétation de la Convention et de ses Protocoles.

2. Ces avis ne peuvent porter sur les questions ayant trait au contenu ou à l'étendue des droits et libertés définis au titre 1er de la Convention et dans ses Protocoles, ni sur les autres questions dont la Commission, la Cour ou le Comité des Ministres pourraient avoir à connaître

1964, N:O 9

(Översättning¹)

Protokoll nr 2 till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende behörighet för den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna att avgiva rådgivande yttranden

Europarådets medlemsstater som undertecknat detta protokoll hava

under åberopande av bestämmelserna i den i Rom den 4 november 1950 undertecknade konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (här nedan benämnd »konventionen») och särskilt artikel 19, varigenom bland andra organ upprättas en europeisk domstol för de mänskliga rättigheterna (här nedan benämnd »domstolen»), och
i betraktande av att det är lämpligt att tillägga domstolen behörighet att under vissa villkor avgiva rådgivande yttranden,

överenskommit om följande.

Artikel 1

1. På begäran av ministerkommittén må domstolen avgiva rådgivande yttranden rörande rättsliga spörsmål avseende tolkningen av konventionen och protokollen till densamma.

2. Dessa yttranden må ej avse spörsmål rörande innehållet i eller omfattningen av de rättigheter och friheter, vilka bestämmas i avdelning I i konventionen och i protokollen till densamma, ej heller de övriga spörsmål till vilka kommissionen, domstolen eller ministerkom-

¹ Översättningen i enlighet med den i K. prop. nr 87 till riksdagen 1964 intagna texten.

1964, N:O 9

have to consider in consequence of any such proceedings as could be instituted in accordance with the Convention.

3. Decisions of the Committee of Ministers to request an advisory opinion of the Court shall require a two-thirds majority vote of the representatives entitled to sit on the Committee.

Article 2

The Court shall decide whether a request for an advisory opinion submitted by the Committee of Ministers is within its consultative competence as defined in Article 1 of this Protocol.

Article 3

1. For the consideration of requests for an advisory opinion, the Court shall sit in plenary session.

2. Reasons shall be given for advisory opinions of the Court.

3. If the advisory opinion does not represent in whole or in part the unanimous opinion of the judges, any judge shall be entitled to deliver a separate opinion.

4. Advisory opinions of the Court shall be communicated to the Committee of Ministers.

Article 4

The powers of the Court under Article 55 of the Convention shall extend to the drawing up of such rules and the determination of such procedure as the Court may think necessary for the purposes of this Protocol.

Article 5

1. This Protocol shall be open to signature by member States of the Council of Europe, signatories to the Convention, who may become Parties to it by:

(a) signature without reservation in respect of ratification or acceptance;

par suite de l'introduction d'un recours prévu par la Convention.

3. La décision du Comité des Ministres de demander un avis à la Cour est prise par un vote à la majorité des deux tiers des représentants ayant le droit de siéger au Comité.

Article 2

La Cour décide si la demande d'avis présentée par le Comité des Ministres relève de sa compétence consultative telle que celle-ci est définie par l'article 1er du présent Protocole.

Article 3

1. Pour l'examen des demandes d'avis consultatifs, la Cour siège en séance plénière.

2. L'avis de la Cour est motivé.

3. Si l'avis n'exprime pas en tout ou en partie l'opinion unanime des juges, tout juge a le droit d'y joindre l'exposé de son opinion individuelle.

4. L'avis de la Cour est transmis au Comité des Ministres.

Article 4

Par extension du pouvoir que lui attribue l'article 55 de la Convention et aux fins du présent Protocole, la Cour peut, si elle l'estime nécessaire, établir son règlement et fixer sa procédure.

Article 5

1. Le présent Protocole est ouvert à la signature des Etats membres du Conseil de l'Europe signataires de la Convention, qui peuvent y devenir Parties par :

(a) la signature sans réserve de ratification ou d'acceptation ;

1964, N:o 9

mittén må hava att taga ställning till följd av förfarande som förutses i konventionen.

2. Ministerkommitténs beslut att begära yttrande av domstolen fattas med en majoritet av två tredjedelar av de ledamöter som äro berättigade att taga säte i kommittén.

Artikel 2

Domstolen prövar om framställning från ministerkommittén om rådgivande yttrande faller inom domstolens rådgivande behörighet, sådan denna bestämts i artikel 1 i detta protokoll.

Artikel 3

1. Domstolens handläggning av framställning om rådgivande yttrande sker vid sammanträde i plenum.

2. I domstolens yttrande skola skälen angivas.

3. Om yttrande i sin helhet eller till del ej ger uttryck åt domarnas enhälliga uppfattning, äger varje ledamot angiva sin skiljaktiga mening.

4. Rådgivande yttrande skall överlämnas till ministerkommittén.

Artikel 4

Genom utvidgning av de befogenheter som artikel 55 i konventionen tillerkänner den äger domstolen upprätta sin egen arbetsordning och bestämma förfarandet om den så finner påkallat för detta protokolls systemål.

Artikel 5

1. Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet vilka undertecknat konventionen; de kunna tillträda detsamma genom

a) undertecknande utan förbehåll för ratifikation eller godkännande, eller

1964, N:O 9

(b) signature with reservation in respect of ratification or acceptance, followed by ratification or acceptance.

Instruments of ratification or acceptance shall be deposited with the Secretary-General of the Council of Europe.

2. This Protocol shall enter into force as soon as all States Parties to the Convention shall have become Parties to the Protocol, in accordance with the provisions of paragraph 1 of this Article.

3. From the date of the entry into force of this Protocol, Articles 1 to 4 shall be considered an integral part of the Convention.

4. The Secretary-General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of:

(a) any signature without reservation in respect of ratification or acceptance;

(b) any signature with reservation in respect of ratification or acceptance;

(c) the deposit of any instrument of ratification or acceptance;

(d) the date of entry into force of this Protocol in accordance with paragraph 2 of this Article.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 6th day of May 1963, in English and in French, both texts being equally authoritative, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary-General shall transmit certified copies to each of the signatory States.

For the Government
of the Republic of Austria:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Kreisky

(b) la signature sous réserve de ratification ou d'acceptation, suivie de ratification ou d'acceptation.

Les instruments de ratification ou d'acceptation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

2. Le présent Protocole entrera en vigueur dès que tous les Etats Parties à la Convention seront devenus Parties au Protocole, conformément aux dispositions du paragraphe 1er de cet article.

3. A dater de l'entrée en vigueur du présent Protocole, les articles 1er à 4 seront considérés comme faisant partie intégrante de la Convention.

4. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera aux Etats membres du Conseil :

(a) toute signature sans réserve de ratification ou d'acceptation ;

(b) toute signature sous réserve de ratification ou d'acceptation ;

(c) le dépôt de tout instrument de ratification ou d'acceptation ;

(d) la date d'entrée en vigueur du présent Protocole, conformément au paragraphe 2 de cet article.

En foi de quoi, les soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé le présent Protocole.

Fait à Strasbourg, le 6 mai 1963, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général en communiquera copie certifiée conforme à chacun des Etats signataires.

Pour le Gouvernement
de la République d'Autriche:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

1964, N:O 9

b) undertecknande med förbehåll för ratifikation eller godkännande, utföljt av ratifikation eller godkännande.

Ratifikations- och godkännandeinstrumenten skola deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

2. Detta protokoll träder ikraft när samtliga konventionsstater tillträtt detsamma enligt bestämmelserna i mom. 1 i denna artikel.

3. Från och med detta protokolls ikraftträdande skola artiklarna 1—4 anses utgöra en integrerande del av konventionen.

4. Europarådets generalsekreterare skall underrätta rådets medlemsstater om

a) varje undertecknande utan förbehåll för ratifikation eller godkännande;

b) varje undertecknande med förbehåll för ratifikation eller godkännande;

c) deposition av varje ratifikations- eller godkännandeinstrument;

d) dagen för detta protokolls ikraftträdande enligt mom. 2 i denna artikel.

Till bekräftelse härå hava undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, underskrivit detta protokoll.

Som skedde i Strasbourg den 6 maj 1963, på engelska och franska, vilka båda texter äga lika vitsord, i ett enda exemplar som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekreteraren skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje signatärmakt.

För Republiken Österrikes
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*
Kreisly

1964 N:O 9

For the Government
of the Kingdom of Belgium:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement
du Royaume de Belgique:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

For the Government
of the Republic of Cyprus:

Pour le Gouvernement
de la République de Chypre

For the Government
of the Kingdom of Denmark:

Pour le Gouvernement
du Royaume de Danemark:

Kjeld Philip

For the Government
of the French Republic:

Pour le Gouvernement
de la République française:

For the Government
of the Federal Republic of Germany:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement
de la République Fédérale
d'Allemagne:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

Carstens

For the Government
of the Kingdom of Greece:

Pour le Gouvernement
du Royaume de Grèce:

For the Government
of the Icelandic Republic:

Pour le Gouvernement
de la République islandaise:

For the Government
of Ireland:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement
d'Irlande
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

Próinsias Mac Aogáin

For the Government
of the Italian Republic:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement
de la République italienne:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

Edoardo Martino

For the Government of the
Grand Duchy of Luxembourg:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement du
Grand Duché de Luxembourg:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

E. Schaus

1964, N:O 9

För Konungariket Belgiens
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

För Republiken Cyperns
regering:

För Konungariket Danmarks
regering:
Kjeld Philip

För Franska Republikens
regering:

För Förbundsrepubliken Tysklands
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

Carstens

För Konungariket Greklands
regering:

För Isländska Republikens
regering:

För Irlands regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

Próinsias Mac Aogáin

För Italienska Republikens
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

Edoardo Martino

För Storhertigdömet Luxemburgs
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

E. Schaus

1964, N:O 9

**For the Government
of the Kingdom of the Netherlands:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement du
Royaume des Pays-Bas:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

H. R. Van Houten

**For the Government
of the Kingdom of Norway:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Norvège:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Halvard Lange

**For the Government
of the Kingdom of Sweden:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Suède:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Gunnar Lange

**For the Government
of the Turkish Republic:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
de la République turque:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Zeki Kuneralp

**For the Government of the
United Kingdom of Great Britain
and Northern Ireland:**

**Pour le Gouvernement du
Royaume-Uni de Grande Bretagne
et d'Irlande du Nord:**

Edward Heath

1964, N:O 9

För Konungariket Nederländernas
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*
H. R. van Houten

För Konungariket Norges
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*
Halvard Lange

För Konungariket Sveriges
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*
Gunnar Lange

För Turkiska Republikens
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*
Zeki Kuneralp

För Förenade Konungariket
Storbritannien och Nordirlands
regering:
Edward Heath

1964, N:O 10

Protocol No. 3 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending Articles 29, 30 and 34 of the Convention

The member States of the Council of Europe, signatories to this Protocol,

Considering that it is advisable to amend certain provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4th November 1950 (hereinafter referred to as "the Convention") concerning the procedure of the European Commission of Human Rights,

Have agreed as follows:

Article 1

1. Article 29 of the Convention is deleted.

2. The following provision shall be inserted in the Convention:

"Article 29

After it has accepted a petition submitted under Article 25, the Commission may nevertheless decide unanimously to reject the petition if, in the course of its examination, it finds that the existence of one of the grounds for non-acceptance provided for in Article 27 has been established.

In such a case, the decision shall be communicated to the parties."

Article 2

In Article 30 of the Convention, the word "Sub-Commission" shall be replaced by the word "Commission".

Protocole No 3 à la Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales, modifiant les articles 29, 30 et 34 de la Convention

Les Etats membres du Conseil de l'Europe, signataires du présent Protocole,

Considérant qu'il convient d'amender certaines dispositions de la Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales signée à Rome le 4 novembre 1950 (ci-après dénommée la Convention) relatives à la procédure de la Commission européenne des Droits de l'homme,

Sont convenus de ce qui suit :

Article 1er

1. L'article 29 de la Convention est supprimé.

2. La disposition suivante est insérée dans la Convention :

« Article 29

Après avoir retenu une requête introduite par application de l'article 25, la Commission peut néanmoins décider à l'unanimité de la rejeter si, en cours d'examen, elle constate l'existence d'un des motifs de non recevabilité prévus à l'article 27.

En pareil cas, la décision est communiquée aux parties. »

Article 2

A l'article 30 de la Convention, le mot « sous-commission » est remplacé par le mot « Commission ».

1964, N:O 10

(Översättning¹)

Protokoll nr 3 till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende ändring av artiklarna 29, 30 och 34 i konventionen

Europarådets medlemsstater som undertecknat detta protokoll hava

i betraktande av att vissa bestämmelser som avse förfarandet hos den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna böra ändras i den i Rom den 4 november 1950 undertecknade konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (här nedan kallad »konventionen»)

överenskommit om följande.

Artikel 1

1. Artikel 29 i konventionen utgår.

2. Följande bestämmelse intages i konventionen:

»Artikel 29

Oaktat kommissionen upptagit en framställning enligt artikel 25, må den enhälligt besluta att avvisa densamma, därest kommissionen vid sin prövning finner att någon i artikel 27 angiven grund för att icke upplaga framställning föreligger.

I sådant fall skall beslutet delgivas parterna».

Artikel 2

I artikel 30 i konventionen skall ordet »underkommissionen» ersättas av ordet »kommissionen».

¹ Översättningen i enlighet med den i K. prop. nr 87 till riksdagen 1964 intagna texten.

1964, N:O 10

Article 3

1. At the beginning of Article 34 of the Convention, the following shall be inserted:

“Subject to the provisions of Article 29 . . .”

2. At the end of the same Article, the sentence “the Sub-Commission shall take its decisions by a majority of its members” shall be deleted.

Article 4

1. This Protocol shall be open to signature, by the member States of the Council of Europe, who may become Parties to it either by:

(a) signature without reservation in respect of ratification or acceptance, or

(b) signature with reservation in respect of ratification or acceptance, followed by ratification or acceptance.

Instruments of ratification or acceptance shall be deposited with the Secretary-General of the Council of Europe.

2. This Protocol shall enter into force as soon as all States Parties to the Convention shall have become Parties to the Protocol, in accordance with the provisions of paragraph 1 of this Article.

3. The Secretary-General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of:

(a) any signature without reservation in respect of ratification or acceptance;

(b) any signature with reservation in respect of ratification or acceptance;

(c) the deposit of any instrument of ratification or acceptance;

(d) the date of entry into force of this Protocol in accordance with paragraph 2 of this Article.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Article 3

1. Au début de l'article 34 de la Convention, le membre de phrase suivant est inséré :

« Sous réserve des dispositions de l'article 29, . . . »

2. A la fin du même article, la phrase « les décisions de la sous-commission sont prises à la majorité de ses membres » est supprimée.

Article 4

1. Le présent Protocole est ouvert à la signature des Etats membres du Conseil de l'Europe signataires de la Convention qui peuvent y devenir Parties par :

(a) la signature sans réserve de ratification ou d'acceptation ;

(b) la signature sous réserve de ratification ou d'acceptation suivie de ratification ou d'acceptation.

Les instruments de ratification ou d'acceptation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

2. Le présent Protocole entrera en vigueur dès que tous les Etats Parties à la Convention seront devenus Parties au Protocole conformément aux dispositions du paragraphe 1er de cet article.

3. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera aux Etats membres du Conseil :

(a) toute signature sans réserve de ratification ou d'acceptation ;

(b) toute signature sous réserve de ratification ou d'acceptation ;

(c) le dépôt de tout instrument de ratification ou d'acceptation ;

(d) la date d'entrée en vigueur du présent Protocole, conformément au paragraphe 2 de cet article.

En foi de quoi, les soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé le présent Protocole.

1964, N:O 10

Artikel 3

1. Först i artikel 34 i konventionen skall följande ord infogas:

»Där ej annat följer av artikel 29 . . .»

2. I samma artikel utgår slutmeningen »för beslut av underkommissionen erfordras majoritet av dess ledamöter».

Artikel 4

1. Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet vilka undertecknat konventionen; de kunna tillträda detsamma genom

a) undertecknande utan förbehåll för ratifikation eller godkännande, eller

b) undertecknande med förbehåll för ratifikation eller godkännande, atföljt av ratifikation eller godkännande.

Ratifikations- och godkännandeinstrumenten skola deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

2. Detta protokoll träder i kraft när samtliga konventionsstater tillträtt detsamma enligt bestämmelserna i mom. 1. i denna artikel.

3. Europarådets generalsekreterare skall underrätta rådets medlemsstater om

a) varje undertecknande utan förbehåll för ratifikation eller godkännande;

b) varje undertecknande med förbehåll för ratifikation eller godkännande;

c) deposition av varje ratifikations- eller godkännandeinstrument;

d) dagen för detta protokolls ikraftträdande enligt mom. 2. i denna artikel.

Till bekräftelse härå hava undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, underskrivit detta protokoll.

1964, n:o 10

Done at Strasbourg, this 6th day of May 1963, in English and in French, both texts being equally authoritative, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary-General shall transmit certified copies to each of the signatory States.

Fait à Strasbourg, le 6 mai 1963, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général en communiquera copie certifiée conforme à chacun des Etats signataires.

For the Government
of the Republic of Austria:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement
de la République d'Autriche:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

Kreisky

For the Government
of the Kingdom of Belgium:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement
du Royaume de Belgique:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

For the Government
of the Republic of Cyprus:

Pour le Gouvernement
de la République de Chypre:

For the Government
of the Kingdom of Denmark:

Pour le Gouvernement
du Royaume de Danemark:

Kjeld Philip

For the Government
of the French Republic:

Pour le Gouvernement
de la République française:

For the Government of the
Federal Republic of Germany:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement de la
République Fédérale d'Allemagne:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

Carstens

For the Government
of the Kingdom of Greece:

Pour le Gouvernement
du Royaume de Grèce:

For the Government
of the Icelandic Republic:

Pour le Gouvernement
de la République islandaise:

For the Government
of Ireland:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance*

Pour le Gouvernement
d'Irlande:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation*

Próinsias Mac Aogáin

1964, N:O 10

Som skedde i Strasbourg den 6 maj 1963, på engelska och franska, vilka båda texter äga lika vitsord, i ett enda exemplar som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekreteraren skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje signatärmakt.

**För Republiken Österrikes
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande**

Kreisky

**För Konungariket Belgiens
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande**

**För Republiken Cyperns
regering:**

**För Konungariket Danmarks
regering:**

Kjeld Philip

**För Franska Republikens
regering:**

**För Förbundsrepubliken Tysklands
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande**

Carstens

**För Konungariket Greklands
regering:**

**För Isländska Republikens
regering:**

**För Irlands regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande**

Próinsias Mac Aogáin

1964, N:O 10

**For the Government
of the Italian Republic:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
de la République italienne:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Edoardo Martino

**For the Government of the
Grand Duchy of Luxembourg:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement du
Grand Duché de Luxembourg:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

E. Schaus

**For the Government of the
Kingdom of the Netherlands:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
du Royaume des Pays-Bas:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

H. R. van Houten

**For the Government
of the Kingdom of Norway:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Norvège
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Halvard Lange

**For the Government
of the Kingdom of Sweden:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Suède:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Gunnar Lange

**For the Government
of the Turkish Republic:
*with reservation in respect of
ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
de la République turque:
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Zeki Kuneralp

**For the Government of the
United Kingdom of Great Britain
and Northern Ireland:**

**Pour le Gouvernement du
Royaume-Uni de Grande Bretagne
et d'Irlande du Nord:**

Edward Heath

1964, N:O 10

För Italienska Republikens
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

Edoardo Martino

För Storhertigdömet Luxemburgs
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

E. Schaus

För Konungariket Nederländernas
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

H. R. van Houten

För Konungariket Norges
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

Halvard Lange

För Konungariket Sveriges
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

Gunnar Lange

För Turkiska Republikens
regering:
*med förbehåll för ratifikation
eller godkännande*

Zeki Kuneralp

För Förenade Konungariket
Storbritannien och Nordirlands
regering:

Edward Heath

1964, N:O 11

Protocol No. 4 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, securing certain rights and freedoms other than those already included in the Convention and in the first Protocol thereto

The Governments signatory hereto, being Members of the Council of Europe,

Being resolved to take steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms other than those already included in Section I of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4th November 1950 (hereinafter referred to as "the Convention") and in Articles 1 to 3 of the First Protocol to the Convention, signed at Paris on 20th March 1952,

Have agreed as follows:

Article 1

No one shall be deprived of his liberty merely on the ground of inability to fulfil a contractual obligation.

Article 2

1. Everyone lawfully within the territory of a State shall, within that territory, have the right to liberty of movement and freedom to choose his residence.

2. Everyone shall be free to leave any country, including his own.

3. No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are in accordance with law and are necessary in a democratic

Protocole No 4 à la Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales, reconnaissant certains droits et libertés autres que ceux figurant déjà dans la Convention et dans le premier Protocole additionnel à la Convention

Les Gouvernements signataires, Membres du Conseil de l'Europe,

Résolus à prendre des mesures propres à assurer la garantie collective de droits et libertés autres que ceux qui figurent déjà dans le titre I de la Convention de sauvegarde des Droits de l'homme et des libertés fondamentales, signée à Rome le 4 novembre 1950 (ci-après dénommée « la Convention ») et dans les articles 1er à 3 du premier Protocole additionnel à la Convention, signé à Paris le 20 mars 1952,

Sont convenus de ce qui suit :

Article 1er

Nul ne peut être privé de sa liberté pour la seule raison qu'il n'est pas en mesure d'exécuter une obligation contractuelle.

Article 2

1. Quiconque se trouve régulièrement sur le territoire d'un Etat a le droit d'y circuler librement et d'y choisir librement sa résidence.

2. Toute personne est libre de quitter n'importe quel pays, y compris le sien.

3. L'exercice de ces droits ne peut faire l'objet d'autres restrictions que celles qui, prévues par la loi, constituent des mesures nécessaires, dans

1964, N:O 11

(Översättning¹)

Protokoll nr 4 till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende erkännande av vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan inskrivits i konventionen och dess första tilläggsprotokoll

Undertecknade regeringar, som äro medlemmar av Europarådet och

vilka beslutat att vidtaga åtgärder för att gemensamt säkerställa andra rättigheter och friheter än dem som redan inskrivits i avdelning I i den i Rom den 4 november 1950 undertecknade konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (här nedan kallad »konventionen») och i artiklarna 1—3 i det i Paris den 20 mars 1952 undertecknade första tilläggsprotokollet till konventionen,

hava överenskommit om följande.

Artikel 1

Ingen må berövas sin frihet enbart på grund av oförmåga att fullgöra avtalad förpliktelse.

Artikel 2

1. Den som lagligen befinner sig på en stats område äger rätt att där fritt röra sig och att fritt välja boplatssort.

2. Envar äger frihet att lämna vilket som helst land, inbegripet sitt eget.

3. Utövandets av dessa rättigheter får icke underkastas andra inskränkningar än sådana som äro angivna i lag och i ett demokratiskt samhälle

¹ Översättningen i enlighet med den K. prop. nr 87 till riksdagen 1964 intagna texten.

1964, N:O 11

society in the interests of national security or public safety, for the maintenance of *ordre public*, for the prevention of crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

4. The rights set forth in paragraph 1 may also be subject, in particular areas, to restrictions imposed in accordance with law and justified by the public interest in a democratic society.

Article 3

1. No one shall be expelled, by means either of an individual or of a collective measure, from the territory of the State of which he is a national.

2. No one shall be deprived of the right to enter the territory of the State of which he is a national.

Article 4

Collective expulsion of aliens is prohibited.

Article 5

1. Any High Contracting Party may, at the time of signature or ratification of this Protocol, or at any time thereafter, communicate to the Secretary-General of the Council of Europe a declaration stating the extent to which it undertakes that the provisions of this Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named therein.

2. Any High Contracting Party which has communicated a declaration in virtue of the preceding paragraph may, from time to time, communicate a further declaration modifying the terms of any former de-

une société démocratique, à la sécurité nationale, à la sûreté publique, au maintien de l'ordre public, à la prévention des infractions pénales, à la protection de la santé ou de la morale, ou à la protection des droits et libertés d'autrui.

4. Les droits reconnus au paragraphe 1er peuvent également, dans certaines zones déterminées, faire l'objet de restrictions qui, prévues par la loi, sont justifiées par l'intérêt public dans une société démocratique.

Article 3

1. Nul ne peut être expulsé, par voie de mesure individuelle ou collective, du territoire de l'Etat dont il est le ressortissant.

2. Nul ne peut être privé du droit d'entrer sur le territoire de l'Etat dont il est le ressortissant.

Article 4

Les expulsions collectives d'étrangers sont interdites.

Article 5

1. Toute Haute Partie Contractante peut, au moment de la signature ou de la ratification du présent Protocole ou à tout moment par la suite, communiquer au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe une déclaration indiquant la mesure dans laquelle elle s'engage à ce que les dispositions du présent Protocole s'appliquent à tels territoires qui sont désignés dans ladite déclaration et dont elle assure les relations internationales.

2. Toute Haute Partie Contractante qui a communiqué une déclaration en vertu du paragraphe précédent peut, de temps à autre, communiquer une nouvelle déclaration modifiant les termes de toute déclara-

1964, N:O 11

nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet och den allmänna säkerheten, för upprätthållande av den allmänna ordningen och förhindrande av brott, för hälsovården samt för skyddandet av sedligheten eller av annans fri- och rättigheter.

4. De rättigheter som angivas i mom. 1. må inom bestämda områden tillika bli föremål för inskränkningar, angivna i lag, vilka äro berättigade av hänsyn till det allmännas intresse i ett demokratiskt samhälle.

Artikel 3

1. Ingen må tvingas att lämna den stat vari han är medborgare, vare sig genom individuella eller kollektiva åtgärder.

2. Ingen må förvägras rätten att inresa i den stat vari han är medborgare.

Artikel 4

Kollektiv utvisning av utlänningar är förbjuden.

Artikel 5

1. Varje hög fördragsslutande part må vid tidpunkten för protokollets undertecknande eller ratifikation eller när som helst därefter till Europarådets generalsekreterare överlämna förklaring, angivande i vilken utsträckning den förbinder sig att tillämpa bestämmelserna i protokollet inom sådana områden, som angivas i nämnda förklaring och för vilkas internationella förbindelser parten svarar.

2. Varje hög fördragsslutande part som avgivit förklaring enligt föregående punkt må från tid till annan avgiva ny förklaring, innebärande ändring av tidigare förklaring eller upphävande av tillämpningen av be-

1964, N:O 11

claration or terminating the application of the provisions of this Protocol in respect of any territory.

3. A declaration made in accordance with this Article shall be deemed to have been made in accordance with paragraph 1 of Article 63 of the Convention.

4. The territory of any State to which this Protocol applies by virtue of ratification or acceptance by that State, and each territory to which this Protocol is applied by virtue of a declaration by that State under this Article, shall be treated as separate territories for the purpose of the references in Articles 2 and 3 to the territory of a State.

Article 6

1. As between the High Contracting Parties the provisions of Articles 1 to 5 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention, and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

2. Nevertheless, the right of individual recourse recognised by a declaration made under Article 25 of the Convention, or the acceptance of the compulsory jurisdiction of the Court by a declaration made under Article 46 of the Convention, shall not be effective in relation to this Protocol unless the High Contracting Party concerned has made a statement recognising such right, or accepting such jurisdiction, in respect of all or any of Articles 1 to 4 of the Protocol.

Article 7

1. This Protocol shall be open for signature by the Members of the Council of Europe who are the signatories of the Convention; it shall

tion antérieure ou mettant fin à l'application des dispositions du présent Protocole sur un territoire quelconque.

3. Une déclaration faite conformément au présent article sera considérée comme ayant été faite conformément au paragraphe 1 de l'article 63 de la Convention.

4. Le territoire de tout Etat auquel le présent Protocole s'applique en vertu de sa ratification ou de son acceptation par ledit Etat, et chacun des territoires auxquels le Protocole s'applique en vertu d'une déclaration souscrite par ledit Etat conformément au présent article, seront considérés comme des territoires distincts aux fins des références au territoire d'un Etat faites par les articles 2 et 3.

Article 6

1. Les Hautes Parties Contractantes considéreront les articles 1er à 5 de ce Protocole comme des articles additionnels à la Convention et toutes les dispositions de la Convention s'appliqueront en conséquence.

2. Toutefois, le droit de recours individuel reconnu par une déclaration faite en vertu de l'article 25 de la Convention ou la reconnaissance de la juridiction obligatoire de la Cour faite par une déclaration en vertu de l'article 46 de la Convention ne s'exercera en ce qui concerne le présent Protocole que dans la mesure où la Haute Partie Contractante intéressée aura déclaré reconnaître ledit droit ou accepter ladite juridiction pour les articles 1er à 4 du Protocole ou pour certains de ces articles.

Article 7

1. Le présent Protocole est ouvert à la signature des Membres du Conseil de l'Europe, signataires de la Convention ; il sera ratifié en même

1964, N:O 11

stämningarna i detta protokoll inom visst område.

3. Förklaring som avgivits enligt denna artikel skall anses ha gjorts i enlighet med artikel 63 mom. 1. i konventionen.

4. Stats område, varpå detta protokoll är tillämpligt till följd av att staten ratificerat eller godkänt protokollet, liksom varje område, varpå protokollet är tillämpligt på grund av en av samma stat undertecknad förklaring i enlighet med denna artikel, skola anses såsom skilda områden i vad avser de hänvisningar till stats område, som göras i artiklarna 2 och 3.

Artikel 6

1. I förhållandet mellan de höga fördragsslutande parterna skola artiklarna 1—5 i detta protokoll anses som tillägsartiklar till konventionen och konventionens samtliga bestämmelser skola följaktligen vinna tillämpning.

2. Rätten för enskild att besvära sig, som erkänts genom förklaring, avgiven enligt artikel 25 i konventionen, eller förklaring om godtagande av domstolens tvingande jurisdiktion, avgiven enligt artikel 46 i konventionen, får i vad avser detta protokoll emellertid göras gällande blott i den utsträckning ifrågavarande höga fördragsslutande part förklarar sig erkänna denna rätt eller godtaga denna jurisdiktion beträffande artiklarna 1—4 i detta protokoll eller någon av dessa.

Artikel 7

1. Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemmar av Europarådet som undertecknat konventionen och skall ratificeras

1964, N:O 11

be ratified at the same time as or after the ratification of the Convention. It shall enter into force after the deposit of five instruments of ratification. As regards any signatory ratifying subsequently, the Protocol shall enter into force at the date of the deposit of its instrument of ratification.

2. The instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the Council of Europe, who will notify all Members of the names of those who have ratified.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 16th day of September 1963, in English and in French, both texts being equally authoritative, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary-General shall transmit certified copies to each of the signatory States.

For the Government
of the Republic of Austria:

At the time of signature of this Protocol, the undersigned has communicated, on behalf of his Government, the following declaration:

Protocol No. 4 is signed with the reservation that Article 3 shall not apply to the provisions on the Law of 3rd April 1919, StGBI. No. 209 concerning the banishment of the House of Habsburg-Lorraine and the confiscation of their property, as set out in the Act of 30th October 1919, StGBI. No. 501, in the Constitutional Law of 30th July 1925, BGBI. No. 292, in the Federal Constitutional Law of 26th January 1928, BGBI. No. 30, and taking account of the Federal Constitutional Law of 4th July 1963, BGBI. No. 172.

temps que la Convention ou après la ratification de celle-ci. Il entrera en vigueur après le dépôt de cinq instruments de ratification. Pour tout signataire qui le ratifiera ultérieurement, le Protocole entrera en vigueur dès le dépôt de l'instrument de ratification.

2. Les instruments de ratification seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe qui notifiera à tous les Membres les noms de ceux qui l'auront ratifié.

En foi de quoi, les soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé le présent Protocole.

Fait à Strasbourg, le 16 septembre 1963, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général en communiquera copie certifiée conforme à chacun des États signataires.

Pour le Gouvernement
de la République d'Autriche:

Au moment de la signature de ce Protocole, le soussigné a remis, au nom de son Gouvernement, le texte de la déclaration suivante:

Le Protocole No 4 est signé sous réserve que son article 3 n'est pas applicable à la Loi du 3 avril 1919, StGBI. No 209, relative au bannissement et à la confiscation des biens de la Maison de Habsbourg-Lorraine dans la version de la Loi du 30 octobre 1919, StGBI. No 501, de la Loi constitutionnelle du 30 juillet 1925, BGBI. No 292, de la Loi constitutionnelle fédérale du 26 janvier 1928, BGBI. No. 30 et compte tenu de la Loi constitutionnelle fédérale du 4 juillet 1963, BGBI. No 172.

H. Reichmann

1964, N:O 11

samtidigt med eller efter ratifikation av konventionen. Protokollet träder i kraft då fem ratifikationsinstrument deponerats. För signatärmakt, som därefter ratificerar det samma, skall protokollet träda i kraft den dag, då ratifikationsinstrumentet deponeras.

2. Ratifikationsinstrumenten skola deponeras hos Europarådets generalsekreterare, som har att underrätta alla medlemmar om namnen på dem som ratificerat.

Till bekräftelse härpå hava undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, underskrivit detta protokoll.

Som skedde i Strasbourg den 16 september 1963, på engelska och franska, vilka båda texter äga lika vitsord, i ett enda exemplar som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekreteraren skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje signatärmakt.

För Republiken Österrikes regering:

Vid undertecknandet av detta protokoll har undertecknad å sin regerings vägnar avgivit följande deklARATION:

Protokoll nr 4 har undertecknats med reservation att artikel 3 icke skall vara tillämplig på bestämmelserna i lagen av den 3 april 1919, STGBI. nr 209, om landsförvisning av Huset Habsburg-Lothringen och konfiskation av dess egendom, enligt lagen av den 30 oktober 1919, StGBI. nr 501, författningslagen av den 30 juli 1925, BGBI. nr 292 samt federativa författningslagen av den 26 januari 1928, BGBI. nr 30, med beaktande av federativa författningslagen av den 4 juli 1963, BGBI. nr 172.

H. Reichmann

1964, n:o 11

For the Government
of the Kingdom of Belgium:

Pour le Gouvernement
du Royaume de Belgique:

R. Coene

For the Government
of the Republic of Cyprus:

Pour le Gouvernement
de la République de Chypre:

For the Government
of the Kingdom of Denmark:

Pour le Gouvernement
du Royaume de Danemark:

Mogens Warberg

For the Government
of the French Republic:

Pour le Gouvernement
de la République française:

For the Government of the
Federal Republic of Germany:

Pour le Gouvernement de la
République Fédérale d'Allemagne:

Felician Prill

For the Government
of the Kingdom of Greece:

Pour le Gouvernement
du Royaume de Grèce:

For the Government
of the Icelandic Republic:

Pour le Gouvernement
de la République islandaise:

For the Government of Ireland:

Pour le Gouvernement d'Irlande:

At the time of signature of this
Protocol, the Irish Government ma-
kes the following declaration:

Au moment de la signature de ce
Protocole, le Gouvernement irlan-
dais fait la déclaration suivante:

The reference to extradition con-
tained in paragraph 21 of the Re-
port of the Committee of Experts on
this Protocol and concerning para-
graph 1 of Article 3 of the Protocol
includes also laws providing for the
execution in the territory of one
Contracting Party of warrants of
arrest issued by the authorities of
another Contracting Party.

La référence à l'extradition au
paragraphe 21 du rapport du Comité
d'experts, relatif à ce Protocole et
portant sur le paragraphe 1er de l'ar-
ticle 3 de ce dernier, s'applique éga-
lement aux lois prévoyant l'exécu-
tion, sur le territoire d'une Partie
Contractante, de mandats d'arrêt dé-
livrés par les autorités d'une autre
Partie Contractante.

Brendan Dillon

For the Government
of the Italian Republic:

Pour le Gouvernement
de la République italienne:

Alessandro Marieni

For the Government of the
Grand Duchy of Luxembourg:

Pour le Gouvernement du
Grand Duché de Luxembourg:

Pierre Wurth

1964, N:o 11

För Konungariket Belgiens
regering:

R. Coene

För Republiken Cyperns
regering:

För Konungariket Danmarks
regering:

Mogens Warberg

För Franska Republikens
regering:

För Förbundsrepubliken Tysklands
regering:

Felician Prill

För Konungariket Greklands
regering:

För Isländska Republikens
regering:

För Irlands regering:

Vid undertecknandet av detta protokoll gör irländska regeringen följande deklARATION:

Den hänvisning till utlämning, som finns i punkt 21 i expertkommitténs rapport om detta protokoll och som avser artikel 3 moment 1 i protokollet innefattar även lagar med bestämmelser om verkställande inom en avtalsslutande stats territorium av beslut om häktning fattade av myndigheter i en annan avtalsslutande stat.

Brendan Dillon

För Italienska Republikens
regering:

Alessandro Marieni

För Storhertigdömet Luxemburgs
regering:

Pierre Wurth

1964, n:o 11

**For the Government of the
Kingdom of the Netherlands:**

**Pour le Gouvernement
du Royaume des Pays-Bas:**

**For the Government
of the Kingdom of Norway:**

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Norvège:**

Knut Frydenlund

**For the Government
of the Kingdom of Sweden:**

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Suède:**

K. G. Lagerfelt

**For the Government of the
Swiss Confederation:**

**Pour le Gouvernement
de la Confédération suisse:**

**For the Government
of the Turkish Republic:**

**Pour le Gouvernement
de la République turque:**

**For the Government of the
United Kingdom of Great Britain
and Northern Ireland:**

**Pour le Gouvernement du
Royaume-Uni de Grande Bretagne
et d'Irlande du Nord:**

I. F. Porter

1964, N:O 11

För Konungariket Nederländernas
regering:

För Konungariket Norges
regering:

Knut Frydenlund

För Konungariket Sveriges
regering:

K. G. Lagerfelt

För Schweiziska Edsförbundets
regering:

För Turkiska Republikens
regering

För Förenade Konungariket
Storbritannien och Nordirlands
regering:

I. F. Porter

Utkom från trycket den 4 januari 1966

1966, N:O 34

Protocol No. 5 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending Articles 22 and 40 of the Convention

Protocole N° 5 à la Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales, modifiant les articles 22 et 40 de la Convention

The Governments signatory hereto, being Members of the Council of Europe,

Les Gouvernements signataires, Membres du Conseil de l'Europe,

Considering that certain inconveniences have arisen in the application of the provisions of Articles 22 and 40 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4th November 1950 (hereinafter referred to as "the Convention") relating to the length of the terms of office of the members of the European Commission of Human Rights (hereinafter referred to as "the Commission") and of the European Court of Human Rights (hereinafter referred to as "the Court");

Considérant que l'application des dispositions des articles 22 et 40 de la Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales signée à Rome le 4 novembre 1950 (ci-après dénommée « la Convention ») a donné lieu à certaines difficultés en ce qui concerne la durée du mandat des membres de la Commission européenne des Droits de l'Homme (ci-après dénommée « la Commission ») et de la Cour européenne des Droits de l'Homme (ci-après dénommée « la Cour »);

Considering that it is desirable to ensure as far as possible an election every three years of one half of the members of the Commission and of one third of the members of the Court;

Considérant qu'il importe d'assurer dans la mesure du possible l'élection tous les trois ans d'une moitié des membres de la Commission et d'un tiers des membres de la Cour;

Considering therefore that it is desirable to amend certain provisions of the Convention,

Considérant dès lors qu'il convient d'amender certaines dispositions de la Convention;

Have agreed as follows:

Sont convenues de ce qui suit :

Article 1

Article 1er

In Article 22 of the Convention, the following two paragraphs shall be inserted after paragraph (2):

A l'article 22 de la Convention, les deux paragraphes ci-après sont insérés après le paragraphe 2 :

"(3) In order to ensure that, as far as possible, one half of the membership of the Commission shall be renewed every three years, the Com-

« (3) Afin d'assurer dans la mesure du possible le renouvellement d'une moitié de la Commission tous les trois ans, le Comité des Ministres

1966, N:o 34

Översättning

**Protokoll nr 5 till konventionen angående
skydd för de mänskliga rättigheterna och
de grundläggande friheterna, avseende änd-
ring av artiklarna 22 och 40 i
konventionen**

Undertecknade regeringar, vilka
äro medlemmar av Europarådet
hava,

i betraktande av att vissa olägen-
heter hava uppkommit vid tillämp-
ningen av bestämmelserna i artik-
larna 22 och 40 i den i Rom den 4
november 1950 undertecknade kon-
ventionen angående skydd för de
mänskliga rättigheterna och de
grundläggande friheterna (här nedan
kallad »konventionen») avseende
mandattiden för ledamöterna av den
europeiska kommissionen för de
mänskliga rättigheterna (här ne-
dan kalla »kommissionen») och av
den europeiska domstolen för de
mänskliga rättigheterna (här nedan
kallad »domstolen»);

i betraktande av att det är önsk-
värt att säkerställa att så nära som
möjligt val äger rum vart tredje år
av halva antalet av kommissionens
ledamöter och av en tredjedel av
domstolens ledamöter;

i betraktande därför av att det är
nödvändigt att ändra vissa bestäm-
melser i konventionen,

överenskommit om följande:

Artikel 1

I artikel 22 i konventionen skola
följande två moment intagas efter
mom. 2:

»3. I syfte att säkerställa att så
nära som möjligt halva antalet av
kommissionens ledamöter förnyas
vart tredje år, må ministerkommit-

1966, N:O 34

mittee of Ministers may decide, before proceeding to any subsequent election, that the term or terms of office of one or more members to be elected shall be for a period other than six years but not more than nine and not less than three years.

(4) In cases where more than one term of office is involved and the Committee of Ministers applies the preceding paragraph, the allocation of the terms of office shall be effected by the drawing of lots by the Secretary General, immediately after the election."

Article 2

In Article 22 of the Convention, the former paragraphs (3) and (4) shall become respectively paragraphs (5) and (6).

Article 3

In Article 40 of the Convention, the following two paragraphs shall be inserted after paragraph (2):

"(3) In order to ensure that, as far as possible, one third of the membership of the Court shall be renewed every three years, the Consultative Assembly may decide, before proceeding to any subsequent election, that the term or terms of office of one or more members to be elected shall be for a period other than nine years but not more than twelve and not less than six years.

(4) In cases where more than one term of office is involved and the Consultative Assembly applies the preceding paragraph, the allocation of the terms of office shall be effected by the drawing of lots by the Secretary General immediately after the election."

Article 4

In Article 40 of the Convention, the former paragraphs (3) and (4) shall become respectively paragraphs (5) and (6).

peut, avant de procéder à toute élection ultérieure, décider qu'un ou plusieurs mandats de membres à élire auront une durée autre que six ans, sans que cette durée toutefois puisse excéder neuf ans ou être inférieure à trois ans.

(4) Dans le cas où il y a lieu de conférer plusieurs mandats et que le Comité des Ministres fait application du paragraphe précédent, la répartition des mandats s'opère suivant un tirage au sort effectué par le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe immédiatement après l'élection. »

Article 2

A l'article 22 de la Convention, les paragraphes 3 et 4 deviennent respectivement les paragraphes 5 et 6.

Article 3

A l'article 40 de la Convention, les deux paragraphes suivants sont insérés après le paragraphe 2 :

« (3) Afin d'assurer dans la mesure du possible le renouvellement d'un tiers de la Cour tous les trois ans, l'Assemblée Consultative peut, avant de procéder à toute élection ultérieure, décider qu'un ou plusieurs mandats de membres à élire auront une durée autre que celle de neuf ans, sans qu'elle puisse toutefois excéder douze ans ou être inférieure à six ans.

(4) Dans le cas où il y a lieu de conférer plusieurs mandats et que l'Assemblée Consultative fait application du paragraphe précédent, la répartition des mandats s'opère suivant un tirage au sort effectué par le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe immédiatement après l'élection. »

Article 4

A l'article 40 de la Convention, les paragraphes 3 et 4 deviennent respectivement les paragraphes 5 et 6.

1966, n:o 34

tän innan ett senare val genomföres besluta, att mandattiden för en eller flera av de ledamöter, som skola väljas, skall omfatta annan period än sex år; dock må denna period ej överstiga nio år och ej understiga tre år.

4. I sådana fall där mer än en mandattid är i fråga och ministerkommittén tillämpar föregående moment, skall fördelningen av mandattider verkställas genom lottdragning av generalsekreteraren omedelbart efter det att valet ägt rum.»

Artikel 2

I artikel 22 i konventionen skola de förutvarande mom. 3 och mom. 4 bliva mom. 5 respektive mom. 6.

Artikel 3

I artikel 40 i konventionen skola följande två moment intagas efter mom. 2:

»3. I syfte att säkerställa att så nära som möjligt en tredjedel av domstolens ledamöter förnyas vart tredje år, må rådgivande församlingen innan ett senare val genomföres besluta, att mandattiden för en eller flera av de ledamöter, som skola väljas, skall omfatta annan period än nio år; dock må denna period ej överstiga tolv år och ej understiga sex år.

4. I sådana fall där mer än en mandattid är i fråga och rådgivande församlingen tillämpar föregående moment, skall fördelningen av mandattider verkställas genom lottdragning av generalsekreteraren omedelbart efter det att valet ägt rum.»

Artikel 4

I artikel 40 i konventionen skola de förutvarande momenten 3 och 4 bliva mom. 5 respektive mom. 6.

1966, n:o 34

Article 5

1. This Protocol shall be open to signature by Members of the Council of Europe, signatories to the Convention, who may become Parties to it by:

(a) signature without reservation in respect of ratification or acceptance;

(b) signature with reservation in respect of ratification or acceptance, followed by ratification or acceptance.

Instruments of ratification or acceptance shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

2. This Protocol shall enter into force as soon as all Contracting Parties to the Convention shall have become Parties to the Protocol, in accordance with the provisions of paragraph 1 of this Article.

3. The Secretary General of the Council of Europe shall notify the Members of the Council of:

(a) any signature without reservation in respect of ratification or acceptance;

(b) any signature with reservation in respect of ratification or acceptance;

(c) the deposit of any instrument of ratification or acceptance;

(d) the date of entry into force of this Protocol in accordance with paragraph 2 of this Article.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 20th day of January 1966, in English and in French, both texts being equally authoritative, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General shall transmit certified copies to each of the signatory Governments.

Article 5

1. Le présent Protocole est ouvert à la signature des Membres du Conseil de l'Europe signataires de la Convention qui peuvent y devenir Parties par :

(a) la signature sans réserve de ratification ou d'acceptation;

(b) la signature sous réserve de ratification ou d'acceptation suivie de ratification ou d'acceptation.

Les instruments de ratification ou d'acceptation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

2. Le présent Protocole entrera en vigueur dès que toutes les Parties Contractantes à la Convention seront devenues Parties au Protocole conformément aux dispositions du paragraphe 1er de cet article.

3. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera aux Membres du Conseil :

(a) toute signature sans réserve de ratification ou d'acceptation;

(b) toute signature sous réserve de ratification ou d'acceptation;

(c) le dépôt de tout instrument de ratification ou d'acceptation;

(d) la date d'entrée en vigueur du présent Protocole, conformément au paragraphe 2 de cet article.

En foi de quoi, les soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé le présent Protocole.

Fait à Strasbourg, le 20 janvier 1966, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général en communiquera copie certifiée conforme à chacun des Gouvernements signataires.

1966, N:O 34

Artikel 5

Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet, vilka undertecknat konventionen; de kunna tillträda detsamma genom

a) undertecknande utan förbehåll för ratifikation eller godkännande, eller

b) undertecknande med förbehåll för ratifikation eller godkännande, utföljt av ratifikation eller godkännande.

Ratifikations- eller godkännandeinstrumentet skola deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

2. Detta protokoll träder i kraft när samtliga konventionsstater tillträtt detsamma enligt bestämmelserna i mom. 1 i denna artikel.

3. Europarådets generalsekreterare skall underrätta rådets medlemsstater om

a) varje undertecknande utan förbehåll för ratifikation eller godkännande;

b) varje undertecknande med förbehåll för ratifikation eller godkännande;

c) deposition av varje ratifikations- eller godkännandeinstrument;

d) dagen för detta protokolls ikraftträdande enligt mom. 2 i denna artikel.

Till bekräftelse härå hava undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, underskrivit detta protokoll.

Som skedde i Strasbourg den 20 januari 1966, på engelska och franska, vilka båda texter äga lika vitsord, i ett enda exemplar som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekreteraren skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje signatärmakt.

1966, n:o 34

**For the Government
of the Republic of Austria:
*with reservation in respect
of ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
de la République d'Autriche :
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Strasbourg, le 26 janvier 1966

Willfried Gredler

**For the Government
of the Kingdom of Belgium:
*with reservation in respect
of ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Belgique :
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

L. Couvreur

**For the Government
of the Republic of Cyprus:**

**Pour le Gouvernement
de la République de Chypre :**

**For the Government
of the Kingdom of Denmark:**

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Danemark :**

Mogens Warberg

**For the Government
of the French Republic:**

**Pour le Gouvernement
de la République française :**

**For the Government
of the Federal Republic of Germany:**

**Pour le Gouvernement
de la République Fédérale
d'Allemagne :**

**For the Government
of the Kingdom of Greece:**

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Grèce :**

**For the Government
of the Icelandic Republic:**

**Pour le Gouvernement
de la République islandaise :**

**For the Government
of Ireland:**

**Pour le Gouvernement
d'Irlande :**

**For the Government
of the Italian Republic:
*with reservation in respect
of ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
de la République italienne :
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Alessandro Marieni

**For the Government of the
Grand Duchy of Luxembourg:
*with reservation in respect
of ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement du
Grand Duché de Luxembourg :
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Jean Wagner

1966, n:o 34

För Republiken Österrikes
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande

Strasbourg den 26 januari 1966

Willfried Gredler

För Konungariket Belgiens
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande

L. Couvreur

För Republikens Cyperns
regering:

För Konungariket Danmarks
regering:

Mogens Warberg

För Franska Republikens
regering:

För Förbundsrepubliken Tysklands
regering:

För Konungariket Greklands
regering:

För Isländska Republikens
regering:

För Irlands regering:

För Italienska Republikens
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande

Alessandro Marieni

För Storhertigdömet Luxemburgs
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande

Jean Wagner

1966, n:o 34

**For the Government
of Malta:**

**Pour le Gouvernement
de Malte :**

**For the Government
of the Kingdom of the Netherlands:**

**Pour le Gouvernement
du Royaume des Pays-Bas :**

**For the Government
of the Kingdom of Norway:**

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Norvège :**

Ole Algård

**For the Government
of the Kingdom of Sweden:
*with reservation in respect
of ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
du Royaume de Suède :
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Bertil Ståhl

**For the Government
of the Swiss Confederation:**

**Pour le Gouvernement
de la Confédération suisse :**

**For the Government
of the Turkish Republic:**

**Pour le Gouvernement
de la République turque :**

**For the Government
of the United Kingdom of Great
Britain and Northern Ireland:
*with reservation in respect
of ratification or acceptance***

**Pour le Gouvernement
du Royaume-Uni de Grande Bretagne
et d'Irlande du Nord :
*sous réserve de ratification
ou d'acceptation***

Strasbourg, 10th Februari 1966

E. B. Boothby

1966, n:o 34

För Maltas regering:

**För Konungariket Nederländernas
regering:**

**För Konungariket Norges
regering:**

Ole Algård

**För Konungariket Sveriges
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande**

Bertil Ståhl

**För Schweiziska Edsförbundets
regering:**

**För Turkiska Republikens
regering:**

**För Förenade Konungariket
Storbritanniens och Nordirlands
regering:
med förbehåll för ratifikation
eller godkännande**

Strasbourg den 10 februari 1966

E. B. Boothby

Utkom av trycket den 19 december 1967

SÖ 1983: 57

**Protocol No. 6
to the Convention for the Protection of
Human Rights and Fundamental Free-
doms Concerning the Abolition of the
Death Penalty**

The member States of the Council of Europe, signatory to this Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as "the Convention").

Considering that the evolution that has occurred in several member States of the Council of Europe expresses a general tendency in favour of abolition of the death penalty:

Have agreed as follows:

Article 1

The death penalty shall be abolished. No one shall be condemned to such penalty or executed.

Article 2

A State may make provision in its law for the death penalty in respect of acts committed in time of war or of imminent threat of war; such penalty shall be applied only in the instances laid down in the law and in accordance with its provisions. The State shall communicate to the Secretary General of the Council of Europe the relevant provisions of that law.

Article 3

No derogation from the provisions of this Protocol shall be made under Article 15 of the Convention.

Article 4

No reservation may be made under Article 64 of the Convention in respect of the provisions of this Protocol.

Article 5

1. Any State may at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.

Protocole N° 6

**à la Convention de sauvegarde des Droits
de l'Homme et des Libertés fondamentales
concernant l'abolition de la peine de
mort**

Les Etats membres du Conseil de l'Europe, signataires du présent Protocole à la Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales, signée à Rome le 4 novembre 1950 (ci-après dénommée « la Convention »).

Considérant que les développements intervenus dans plusieurs Etats membres du Conseil de l'Europe expriment une tendance générale en faveur de l'abolition de la peine de mort:

Sont convenus de ce qui suit :

Article 1

La peine de mort est abolie. Nul ne peut être condamné à une telle peine ni exécuté.

Article 2

Un Etat peut prévoir dans sa législation la peine de mort pour des actes commis en temps de guerre ou de danger imminent de guerre; une telle peine ne sera appliquée que dans les cas prévus par cette législation et conformément à ses dispositions. Cet Etat communiquera au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe les dispositions affectées de la législation en cause.

Article 3

Aucune dérogation n'est autorisée aux dispositions du présent Protocole au titre de l'article 15 de la Convention.

Article 4

Aucune réserve n'est admise aux dispositions du présent Protocole au titre de l'article 64 de la Convention.

Article 5

1. Tout Etat peut, au moment de la signature ou au moment du dépôt de son instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation, désigner le ou les territoires auxquels s'appliquera le présent Protocole.

(Översättning¹)

Protokoll nr 6
till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende avskaffande av dödsstraffet

Europarådets medlemsstater, som undertecknat detta protokoll till den i Rom den 4 november 1950 undertecknade konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad "konventionen").

som beaktar att den utveckling som skett i flera av Europarådets medlemsstater kännetecknas av en allmän tendens till avskaffande av dödsstraffet;

har kommit överens om följande:

Artikel 1

Dödsstraffet skall vara avskaffat. Ingen får dömas ett sådant straff eller avrättas.

Artikel 2

En stat kan i sin lag föreskriva dödsstraff för handlingar som begåtts under krigstid eller under överhängande krigshot. Ett sådant straff skall tillämpas endast i de fall som anges i lagen och i enlighet med dess bestämmelser. Staten skall underrätta Europarådets generalsekreterare om de ifrågavarande bestämmelserna i lagen.

Artikel 3

Ingen avvikelse enligt artikel 15 i konventionen får ske från bestämmelserna i detta protokoll.

Artikel 4

Inget förbehåll enligt artikel 64 i konventionen får göras beträffande bestämmelserna i detta protokoll.

Artikel 5

1. En stat kan vid tidpunkten för undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument ange på vilket territorium eller vilka territorier detta protokoll skall vara tillämpligt.

¹ Översättning enligt den i prop. 1983/84: 31 intagna texten.

SÖ 1983: 57

2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 6

As between the States Parties the provisions of Articles 1 to 5 of this Protocol shall be regarded as additional articles to the Convention and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

Article 7

This Protocol shall be open for signature by the member States of the Council of Europe, signatories to the Convention. It shall be subject to ratification, acceptance or approval. A member State of the Council of Europe may not ratify, accept or approve this Protocol unless it has, simultaneously or previously, ratified the Convention. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 8

1. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 7.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

2. Tout Etat peut, à tout autre moment par la suite, par une déclaration adressée au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, étendre l'application du présent Protocole à tout autre territoire désigné dans la déclaration. Le Protocole entrera en vigueur à l'égard de ce territoire le premier jour du mois qui suit la date de réception de la déclaration par le Secrétaire Général.

3. Toute déclaration faite en vertu des deux paragraphes précédents pourra être retirée, en ce qui concerne tout territoire désigné dans cette déclaration, par notification adressée au Secrétaire Général. Le retrait prendra effet le premier jour du mois qui suit la date de réception de la notification par le Secrétaire Général.

Article 6

Les Etats Parties considèrent les articles 1 à 5 du présent Protocole comme des articles additionnels à la Convention et toutes les dispositions de la Convention s'appliquent en conséquence.

Article 7

Le présent Protocole est ouvert à la signature des Etats membres du Conseil de l'Europe, signataires de la Convention. Il sera soumis à ratification, acceptation ou approbation. Un Etat membre du Conseil de l'Europe ne pourra ratifier, accepter ou approuver le présent Protocole sans avoir simultanément ou antérieurement ratifié la Convention. Les instruments de ratification, d'acceptation ou d'approbation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

Article 8

1. Le présent Protocole entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit la date à laquelle cinq Etats membres du Conseil de l'Europe auront exprimé leur consentement à être liés par le Protocole conformément aux dispositions de l'article 7.

2. Pour tout Etat membre qui exprimera ultérieurement son consentement à être lié par le Protocole, celui-ci entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit la date du dépôt de l'instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation.

2. En stat kan vid en senare tidpunkt, genom förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, utsträcka tillämpningen av detta protokoll till ett annat territorium som anges i förklaringen. Med avseende på ett sådant territorium träder protokollet i kraft den första dagen i den månad som följer efter den dag då generalsekreteraren mottog förklaringen.

3. En förklaring som avgetts i enlighet med de båda föregående punkterna kan, med avseende på ett territorium som har angetts i förklaringen, återtogs genom en underrättelse ställd till generalsekreteraren. Återtugandet träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.

Artikel 6

I förhållandet mellan de stater som är parter skall artiklarna 1-5 i detta protokoll anses som tillägsartiklar till konventionen, och alla bestämmelser i konventionen skall tillämpas i enlighet därmed.

Artikel 7

Detta protokoll skall stå öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet som har undertecknat konventionen. Det skall ratificeras, godtas eller godkännas. En medlemsstat får inte ratificera, godta eller godkänna detta protokoll om den inte samtidigt eller tidigare har ratificerat konventionen. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 8

1. Detta protokoll träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter den dag då fem av Europarådets medlemsstater har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av protokollet i enlighet med bestämmelserna i artikel 7.

2. I förhållande till en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av protokollet träder detta i kraft den första dagen i den månad som följer efter den dag då ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet deponerades.

SÖ 1983: 57

Article 9

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of:

- a.* any signature;
- b.* the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- c.* any date of entry into force of this Protocol in accordance with Articles 5 and 8;

d. any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 28th day of April 1983, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe.

Article 9

Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera aux Etats membres du Conseil :

- a.* toute signature ;
- b.* le dépôt de tout instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation ;
- c.* toute date d'entrée en vigueur du présent Protocole conformément à ses articles 5 et 8 ;

d. tout autre acte, notification ou communication ayant trait au présent Protocole.

En foi de quoi, les soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé le présent Protocole.

Fait à Strasbourg, le 28 avril 1983, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe en communiquera copie certifiée conforme à chacun des Etats membres du Conseil de l'Europe.

Artikel 9

Europarådets generalsekreterare skall underätta Europarådets medlemsstater om

- a) undertecknande;
- b) deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument;
- c) dag för detta protokolls ikraftträdande enligt artiklarna 5 och 8;

d) andra åtgärder, notifikationer eller meddelanden, som rör detta protokoll.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat detta protokoll.

Upprättat i Strasbourg den 28 april 1983 på engelska och franska, vilka båda texter har samma giltighet, i ett enda exemplar, som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall översända bestyrkta kopior till varje medlemsstat i Europarådet.

SÖ 1985: 70

**Protocol No. 7
to the Convention for the Protection of
Human Rights and Fundamental Free-
doms**

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Being resolved to take further steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms by means of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as "the Convention"),

Have agreed as follows:

Article 1

1. An alien lawfully resident in the territory of a State shall not be expelled therefrom except in pursuance of a decision reached in accordance with law and shall be allowed:

- a. to submit reasons against his expulsion,
- b. to have his case reviewed, and
- c. to be represented for these purposes before the competent authority or a person or persons designated by that authority.

2. An alien may be expelled before the exercise of his rights under paragraph 1.a, b and c of this Article, when such expulsion is necessary in the interests of public order or is grounded on reasons of national security.

Article 2

1. Everyone convicted of a criminal offence by a tribunal shall have the right to have his conviction or sentence reviewed by a higher tribunal. The exercise of this right, including the grounds on which it may be exercised, shall be governed by law.

2. This right may be subject to exceptions in regard to offences of a minor character, as prescribed by law, or in cases in which the person concerned was tried in the first instance by the highest tribunal or was convicted following an appeal against acquittal.

**Protocole N° 7
à la Convention de sauvegarde des Droits
de l'Homme et des Libertés fonde-
mentales**

Les Etats membres du Conseil de l'Europe, signataires du présent Protocole,

Résolus à prendre de nouvelles mesures propres à assurer la garantie collective de certains droits et libertés par la Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales, signée à Rome le 4 novembre 1950 (ci-après dénommée « la Convention »),

Sont convenus de ce qui suit :

Article 1

1. Un étranger résidant régulièrement sur le territoire d'un Etat ne peut en être expulsé qu'en exécution d'une décision prise conformément à la loi et doit pouvoir :

- a. faire valoir les raisons qui militent contre son expulsion,
- b. faire examiner son cas, et
- c. se faire représenter à ces fins devant l'autorité compétente ou une ou plusieurs personnes désignées par cette autorité.

2. Un étranger peut être expulsé avant l'exercice des droits énumérés au paragraphe 1.a, b et c de cet article lorsque cette expulsion est nécessaire dans l'intérêt de l'ordre public ou est basée sur des motifs de sécurité nationale.

Article 2

1. Toute personne déclarée coupable d'une infraction pénale par un tribunal a le droit de faire examiner par une juridiction supérieure la déclaration de culpabilité ou la condamnation. L'exercice de ce droit, y compris les motifs pour lesquels il peut être exercé, sont régis par la loi.

2. Ce droit peut faire l'objet d'exceptions pour des infractions mineures telles qu'elles sont définies par la loi ou lorsque l'intéressé a été jugé en première instance par la plus haute juridiction ou a été déclaré coupable et condamné à la suite d'un recours contre son acquittement.

Översättning¹

Protokoll nr 7
till konventionen angående skydd för de
mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Europarådets medlemsstater, som undertecknat detta protokoll,

som beslutat att vidta ytterligare åtgärder för att gemensamt säkerställa vissa rättigheter och friheter genom konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna undertecknad i Rom den 4 november 1950 (här nedan kallad "konventionen").

har kommit överens om följande:

Artikel 1

1. En utlänning som lagligen är bosatt på en stats territorium får utvisas därifrån endast efter ett i laga ordning fattat beslut och skall tillåtas

a. framlägga skäl som talar mot utvisningen,

b. få sin sak omprövad, och

c. för dessa ändamål företrädas genom ombud inför vederbörande myndighet eller inför en eller flera av denna myndighet utsedda personer.

2. En utlänning kan utvisas innan han utövar sina rättigheter enligt moment 1 a, b och c i denna artikel, när utvisningen är nödvändig i den allmänna ordningens intresse eller motiveras av hänsyn till den nationella säkerheten.

Artikel 2

1. Var och en som dömts av domstol för brottslig gärning skall ha rätt att få skuldfrågan eller straffet omprövat av högre domstol. Utövandets av denna rätt, inbegripet grunderna för dess utövande, skall regleras i lag.

2. Undantag från denna rätt får göras vad avser mindre grova gärningar, enligt föreskrift i lag, eller i de fall då vederbörande har dömts i första instans av den högsta domstolen eller har dömts efter det att en frikännande dom har överklagats.

¹ Översättning i enlighet med den i prop. 1984/85:123 intagna texten.

SÖ 1985: 70

Article 3

When a person has by a final decision been convicted of a criminal offence and when subsequently his conviction has been reversed, or he has been pardoned, on the ground that a new or newly discovered fact shows conclusively that there has been a miscarriage of justice, the person who has suffered punishment as a result of such conviction shall be compensated according to the law or the practice of the State concerned, unless it is proved that the non-disclosure of the unknown fact in time is wholly or partly attributable to him.

Article 4

1. No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the same State for an offence for which he has already been finally acquitted or convicted in accordance with the law and penal procedure of that State.

2. The provisions of the preceding paragraph shall not prevent the reopening of the case in accordance with the law and penal procedure of the State concerned, if there is evidence of new or newly discovered facts, or if there has been a fundamental defect in the previous proceedings, which could affect the outcome of the case.

3. No derogation from this Article shall be made under Article 15 of the Convention.

Article 5

Spouses shall enjoy equality of rights and responsibilities of a private law character between them, and in their relations with their children, as to marriage, during marriage and in the event of its dissolution. This Article shall not prevent States from taking such measures as are necessary in the interests of the children.

Article 6

1. Any State may at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply and state the extent to which it undertakes that the provisions of this Protocol shall apply to such territory or territories.

Article 3

Lorsqu'une condamnation pénale définitive est ultérieurement annulée, ou lorsque la grâce est accordée, parce qu'un fait nouveau ou nouvellement révélé prouve qu'il s'est produit une erreur judiciaire, la personne qui a subi une peine en raison de cette condamnation est indemnisée, conformément à la loi ou à l'usage en vigueur dans l'Etat concerné, à moins qu'il ne soit prouvé que la non-révélation en temps utile du fait inconnu lui est imputable en tout ou en partie.

Article 4

1. Nul ne peut être poursuivi ou puni pénalement par les juridictions du même Etat en raison d'une infraction pour laquelle il a déjà été acquitté ou condamné par un jugement définitif conformément à la loi et à la procédure pénale de cet Etat.

2. Les dispositions du paragraphe précédent n'empêchent pas la réouverture du procès, conformément à la loi et à la procédure pénale de l'Etat concerné, si des faits nouveaux ou nouvellement révélés ou un vice fondamental dans la procédure précédente sont de nature à affecter le jugement intervenu.

3. Aucune dérogation n'est autorisée au présent article au titre de l'article 15 de la Convention.

Article 5

Les époux jouissent de l'égalité de droits et de responsabilités de caractère civil entre eux et dans leurs relations avec leurs enfants au regard du mariage, durant le mariage et lors de sa dissolution. Le présent article n'empêche pas les Etats de prendre les mesures nécessaires dans l'intérêt des enfants.

Article 6

1. Tout Etat peut, au moment de la signature ou au moment du dépôt de son instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation, désigner le ou les territoires auxquels s'appliquera le présent Protocole, en indiquant la mesure dans laquelle il s'engage à ce que les dispositions du présent Protocole s'appliquent à ce ou ces territoires.

Artikel 3

Har en lagakraftvunnen dom varigenom någon domts för brottslig gärning senare upphävt eller nåd beviljats på grund av en ny eller nyuppdagad omständighet, som styrkt att domen var felaktig, skall den som undergått straff till följd av domen gottgöras i enlighet med den berörda statens lag eller praxis, om det inte visas att det helt eller delvis berott på honom själv att den tidigare ej kända omständigheten inte blivit uppdagad i tid.

Artikel 4

1. Ingen får rannsakas eller straffas på nytt genom brottmålsförfarande i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat.

2. Bestämmelserna i föregående moment skall inte utgöra hinder för att målet tas upp på nytt i enlighet med lagen och rättegångsordningen i den berörda staten, om det föreligger bevis om nya eller nyuppdagade omständigheter eller om ett grovt fel begåtts i det tidigare rättegångsförfarandet som kan ha påverkat utgången i målet.

3. Ingen inskränkning i denna artikel får göras med stöd av artikel 15 i konventionen.

Artikel 5

Makar skall vara likställda i fråga om rättigheter och ansvar av privaträttslig natur inbördes samt i förhållande till sina barn, vid äktenskapets ingående, under äktenskapet och i handelse av dess upplösning. Denna artikel skall inte utgöra hinder för staterna att vidta sådana åtgärder som är nödvändiga i barnens intresse.

Artikel 6

1. Varje stat kan vid tidpunkten för undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-, antagande- eller godkännandeinstrument uppge på vilket territorium eller vilka territorier detta protokoll skall vara tillämpligt samt ange i vilken utsträckning den åtar sig att tillämpa protokollets bestämmelser på detta territorium eller dessa territorier.

SÖ 1985: 70

2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date of receipt by the Secretary General of such declaration.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn or modified by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal or modification shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

4. A declaration made in accordance with this Article shall be deemed to have been made in accordance with paragraph 1 of Article 63 of the Convention.

5. The territory of any State to which this Protocol applies by virtue of ratification, acceptance or approval by that State, and each territory to which this Protocol is applied by virtue of a declaration by that State under this Article, may be treated as separate territories for the purpose of the reference in Article 1 to the territory of a State.

Article 7

1. As between the States Parties, the provisions of Articles 1 to 6 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention, and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

2. Nevertheless, the right of individual recourse recognised by a declaration made under Article 25 of the Convention, or the acceptance of the compulsory jurisdiction of the Court by a declaration made under Article 46 of the Convention, shall not be effective in relation to this Protocol unless the State concerned has made a statement recognising such right, or accepting such jurisdiction in respect of Articles 1 to 5 of this Protocol.

2. Tout Etat peut, à tout autre moment par la suite, par une déclaration adressée au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, étendre l'application du présent Protocole à tout autre territoire désigné dans la déclaration. Le Protocole entrera en vigueur à l'égard de ce territoire le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de deux mois après la date de réception de la déclaration par le Secrétaire Général.

3. Toute déclaration faite en vertu des deux paragraphes précédents pourra être retirée ou modifiée en ce qui concerne tout territoire désigné dans cette déclaration, par notification adressée au Secrétaire Général. Le retrait ou la modification prendra effet le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de deux mois après la date de réception de la notification par le Secrétaire Général.

4. Une déclaration faite conformément au présent article sera considérée comme ayant été faite conformément au paragraphe 1 de l'article 63 de la Convention.

5. Le territoire de tout Etat auquel le présent Protocole s'applique en vertu de sa ratification, de son acceptation ou de son approbation par ledit Etat, et chacun des territoires auxquels le Protocole s'applique en vertu d'une déclaration souscrite par ledit Etat conformément au présent article, peuvent être considérés comme des territoires distincts aux fins de la référence au territoire d'un Etat faite par l'article 1.

Article 7

1. Les Etats Parties considèrent les articles 1 à 6 du présent Protocole comme des articles additionnels à la Convention et toutes les dispositions de la Convention s'appliquent en conséquence.

2. Toutefois, le droit de recours individuel reconnu par une déclaration faite en vertu de l'article 25 de la Convention ou la reconnaissance de la juridiction obligatoire de la Cour faite par une déclaration en vertu de l'article 46 de la Convention ne s'exercera en ce qui concerne le présent Protocole que dans la mesure où l'Etat intéressé aura déclaré reconnaître ledit droit ou accepter ladite juridiction pour les articles 1 à 5 du Protocole.

2. Varje stat kan när som helst vid en senare tidpunkt, genom en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, utsträcka tillämpningen av detta protokoll till ett annat territorium som uppges i förklaringen. Med avseende på ett sådant territorium träder protokollet i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period på två månader efter den dag då generalsekreteraren tog emot förklaringen.

3. Varje förklaring som avgetts i enlighet med de båda föregående momenten kan, med avseende på ett territorium som har uppgetts i förklaringen, återkallas eller ändras genom en underrättelse ställd till generalsekreteraren. Återkallelsen eller ändringen gäller från den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period på två månader efter den dag då generalsekreteraren tog emot underrättelsen.

4. En förklaring som avgetts i enlighet med denna artikel skall anses ha tillkommit i överensstämmelse med artikel 63 mom. 1 i konventionen.

5. Varje stats territorium, varpå detta protokoll är tillämpligt till följd av denna stats ratifikation, antagande eller godkännande, liksom varje territorium, varpå protokollet är tillämpligt på grund av en av samma stat avgiven förklaring med stöd av denna artikel, kan betraktas som särskilda territorier när det gäller hänvisningen i artikel 1 till en stats territorium.

Artikel 7

1. I förhållandet mellan de stater som är parter skall bestämmelserna i artiklarna 1–6 i detta protokoll anses som tillägsartiklar till konventionen, och alla konventionens bestämmelser skall tillämpas i enlighet därmed.

2. Dock skall den rätt för enskilda personer att göra framställningar som erkänts genom en förklaring avgiven enligt artikel 25 i konventionen, eller en förklaring om godtagande av domstolens tvingande jurisdiktion, avgiven enligt artikel 46 i konventionen, inte gälla vad avser detta protokoll, om inte den berörda staten förklarar sig erkänna denna rätt eller godta denna jurisdiktion beträffande artiklarna 1–5 i detta protokoll.

SÖ 1985: 70

Article 8

This Protocol shall be open for signature by member States of the Council of Europe which have signed the Convention. It is subject to ratification, acceptance or approval. A member State of the Council of Europe may not ratify, accept or approve this Protocol without previously or simultaneously ratifying the Convention. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 9

1. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date on which seven member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 8.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 10

The Secretary General of the Council of Europe shall notify all the member States of the Council of Europe of:

- a. any signature;
- b. the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- c. any date of entry into force of this Protocol in accordance with Articles 6 and 9;
- d. any other act, notification or declaration relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 22nd day of November 1984, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe.

Article 8

Le présent Protocole est ouvert à la signature des Etats membre du Conseil de l'Europe qui ont signé la Convention. Il sera soumis à ratification, acceptation ou approbation. Un Etat membre du Conseil de l'Europe ne peut ratifier, accepter ou approuver le présent Protocole sans avoir simultanément ou antérieurement ratifié la Convention. Les instruments de ratification, d'acceptation ou d'approbation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

Article 9

1. Le présent Protocole entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de deux mois après la date à laquelle sept Etats membres du Conseil de l'Europe auront exprimé leur consentement à être liés par le Protocole conformément aux dispositions de l'article 8.

2. Pour tout Etat membre qui exprimera ultérieurement son consentement à être lié par le Protocole, celui-ci entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de deux mois après la date du dépôt de l'instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation.

Article 10

Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera à tous les Etats membres du Conseil de l'Europe :

- a. toute signature ;
- b. le dépôt de tout instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation ;
- c. toute date d'entrée en vigueur du présent Protocole conformément à ses articles 6 et 9 ;
- d. tout autre acte, notification ou déclaration ayant trait au présent Protocole.

En foi de quoi, les soussignés dûment autorisés à cet effet, ont signé le présent Protocole.

Fait à Strasbourg, le 22 novembre 1984, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe en communiquera copie certifiée conforme à chacun des Etats membres du Conseil de l'Europe.

Artikel 8

Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet som har undertecknat konventionen. Det skall ratificeras, antas eller godkännas. En medlemsstat i Europarådet får inte ratificera, anta eller godkänna detta protokoll utan tidigare eller samtidig ratifikation av konventionen. Ratifikations-, antagande- eller godkännandeinstrumenten skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 9

1. Detta protokoll träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period på två månader efter den dag då sju av Europarådets medlemsstater har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av protokollet i enlighet med bestämmelserna i artikel 8.

2. Med avseende på en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av protokollet träder detta i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period på två månader efter dagen för depositionen av ratifikations-, antagande- eller godkännandeinstrumentet.

Artikel 10

Europarådets generalsekreterare skall underrätta alla Europarådets medlemsstater om

- a. varje undertecknande;
- b. depositionen av varje ratifikations-, antagande- eller godkännandeinstrument;
- c. varje datum för detta protokolls ikraftträdande enligt artiklarna 6 och 9;
- d. varje annan åtgärd, underrättelse eller förklaring som rör detta protokoll.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, undertecknat detta protokoll.

Upprättat i Strasbourg den 22 november 1984 på engelska och franska, vilka båda texter har samma giltighet, i ett enda exemplar, som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje medlemsstat i Europarådet.

SÖ 1986: 2

Protocol No. 8 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

The member States of the Council of Europe, signatories to this Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as "the Convention"),

Considering that it is desirable to amend certain provisions of the Convention with a view to improving and in particular to expediting the procedure of the European Commission of Human Rights,

Considering that it is also advisable to amend certain provisions of the Convention concerning the procedure of the European Court of Human Rights,

Have agreed as follows:

Article 1

The existing text of Article 20 of the Convention shall become paragraph 1 of that Article and shall be supplemented by the following four paragraphs:

"2. The Commission shall sit in plenary session. It may, however, set up Chambers, each composed of at least seven members. The Chambers may examine petitions submitted under Article 25 of this Convention which can be dealt with on the basis of established case law or which raise no serious question affecting the interpretation or application of the Convention. Subject to this restriction and to the provisions of paragraph 5 of this Article, the Chambers shall exercise all the powers conferred on the Commission by the Convention.

The member of the Commission elected in respect of a High Contracting Party against which a petition has been lodged shall have the right to sit on a Chamber to which that petition has been referred.

Protocole No 8 à la Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés Fondamentales

Les Etats membres du Conseil de l'Europe, signataires du présent Protocole à la Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés Fondamentales, signée à Rome le 4 novembre 1950 (ci-après dénommée «la Convention»),

Considérant qu'il convient d'amender certaines dispositions de la Convention en vue d'améliorer et plus particulièrement d'accélérer la procédure de la Commission européenne des Droits de l'Homme,

Considérant qu'il est également opportun d'amender certaines dispositions de la Convention relatives à la procédure de la Cour européenne des Droits de l'Homme,

Sont convenus de ce qui suit:

Article 1

Le texte de l'article 20 de la Convention devient le paragraphe 1 du même article et est complété par quatre paragraphes ainsi rédigés:

"2. La Commission siège en séance plénière. Toutefois, elle peut constituer en son sein des Chambres, composées chacune d'au moins sept membres. Les Chambres peuvent examiner les requêtes introduites en application de l'article 25 de la présente Convention qui peuvent être traitées sur la base d'une jurisprudence établie ou qui ne soulèvent pas de question grave relative à l'interprétation ou à l'application de la Convention. Dans ces limites, et sous réserve du paragraphe 5 du présent article, les Chambres exercent toutes les compétences confiées à la Commission par la Convention.

Le membre de la Commission élu au titre de la Haute Partie Contractante contre laquelle une requête a été introduite a le droit de faire partie de la Chambre saisie de cette requête.

Översättning¹

**Protokoll nr 8 till konventionen
angående skydd för de mänskliga
rättigheterna och de grundläggande
friheterna**

Europarådets medlemsstater, som undertecknat detta protokoll till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, vilken undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad "konventionen"),

som beaktar att det är önskvärt att ändra vissa bestämmelser i konventionen i syfte att förbättra och särskilt att påskynda förfarandet vid den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna,

som beaktar att det även är tillrådligt att ändra vissa bestämmelser i konventionen rörande förfarandet vid den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna,

har kommit överens om följande.

Artikel 1

Nuvarande text i artikel 20 i konventionen blir punkt 1 i den artikeln, och följande fyra punkter läggs till:

"2. Kommissionen skall sammanträda i plenum. Den kan dock upprätta kammare, som var och en skall bestå av minst sju ledamöter. Kamrarna kan genomgå framställningar ingivna enligt artikel 25 i denna konvention, vilka kan handläggas på grundval av vedertagen rättspraxis och inte ger upphov till någon viktig fråga rörande tolkningen eller tillämpningen av konventionen. Med förbehåll för denna inskränkning samt för bestämmelserna i punkt 5 i denna artikel skall kamrarna utöva alla de befogenheter som kommissionen tilldelats i konventionen.

Den ledamot av kommissionen vars inval skett med hänsyn till en hög fördragsslutande part, mot vilken en framställning har ingivits, skall äga rätt att ta säte i den kammare till vilken framställningen hänskjutits.

¹ Översättning i enlighet med den i prop. 1985/86: 18 intagna texten.

SÖ 1986:2

3. The Commission may set up committees, each composed of at least three members, with the power, exercisable by a unanimous vote, to declare inadmissible or strike from its list of cases a petition submitted under Article 25, when such a decision can be taken without further examination.

4. A Chamber or committee may at any time relinquish jurisdiction in favour of the plenary Commission, which may also order the transfer to it of any petition referred to a Chamber or committee.

5. Only the plenary Commission can exercise the following powers:
a. the examination of applications submitted under Article 24;
b. the bringing of a case before the Court in accordance with Article 48 a;
c. the drawing up of rules of procedure in accordance with Article 36."

Article 2

Article 21 of the Convention shall be supplemented by the following third paragraph:

"3. The candidates shall be of high moral character and must either possess the qualifications required for appointment to high judicial office or be persons of recognised competence in national or international law."

Article 3

Article 23 of the Convention shall be supplemented by the following sentence:

"During their term of office they shall not hold any position which is incompatible with their independence and impartiality as members of the Commission or the demands of this office."

Article 4

The text, with modifications, of Article 28 of the Convention shall become paragraph 1

3. La Commission peut constituer en son sein des Comités, composés chacun d'au moins trois membres, avec le pouvoir de déclarer à l'unanimité, irrecevable ou rayée du rôle, une requête introduite en application de l'article 25, lorsqu'une telle décision peut être prise sans plus ample examen.

4. Une Chambre ou un Comité peut, en tout état de la cause, se dessaisir en faveur de la Commission plénière, laquelle peut aussi évoquer toute requête confiée à une Chambre ou à un Comité.

5. Seule la Commission plénière peut exercer les compétences suivantes:
a. l'examen des requêtes introduites en application de l'article 24;
b. la saisine de la Cour conformément à l'article 48 a;
c. l'établissement du règlement intérieur conformément à l'article 36.»

Article 2

L'article 21 de la Convention est complété par un paragraphe 3 ainsi rédigé:

«3. Les candidats devront jouir de la plus haute considération morale et réunir les conditions requises pour l'exercice de hautes fonctions judiciaires ou être des personnes reconnues pour leurs compétences en droit national ou international.»

Article 3

L'article 23 de la Convention est complété par la phrase ainsi rédigée:

«Durant tout l'exercice de leur mandat, ils ne peuvent assumer de fonctions incompatibles avec les exigences d'indépendance, d'impartialité et de disponibilité inhérentes à ce mandat.»

Article 4

Le texte, modifié, de l'article 28 de la Convention devient le paragraphe 1 du même ar-

SÖ 1986: 2

3. Kommissionen kan tillsätta kommittéer, var och en bestående av minst tre ledamöter, med befogenhet att genom enhälligt omröstning förklara att den avvisar eller från ärendeförteckningen stryker en framställning som ingivits enligt artikel 25, när ett sådant beslut kan fattas utan ytterligare genomgång.

4. En kammare eller kommitté kan när som helst avsäga sig domsrätten till förmån för hela kommissionen, som även kan bestämma att en framställning som hänskjutits till en kammare eller kommitté skall återföras till kommissionen.

5. Endast hela kommissionen kan utöva följande befogenheter:

- a) genomgång av ansökningar som ingivits enligt artikel 24;
- b) hänskjutande av ett ärende till domstolen enligt artikel 48 a;
- c) fastställande av arbetsordning enligt artikel 36."

Artikel 2

Till artikel 21 i konventionen läggs följande tredje punkt:

"3. Kandidaterna skall vara moraliskt högtstående och antingen uppfylla de villkor som erfordras för utnämning till högre domarebefattning eller vara personer med erkänd kompetens inom nationell eller internationell rätt."

Artikel 3

Till artikel 23 i konventionen läggs följande mening:

" Under sin mandattid skall de inte inneha sådan ställning som är oförenlig med deras oberoende och opartiskhet som ledamöter av kommissionen eller med de krav som kan ställas på ämbetet."

Artikel 4

Den ändrade texten i artikel 28 i konventionen blir punkt 1 i den artikeln, och den

SÖ 1986:2

of that Article and the text, with modifications, of Article 30 shall become paragraph 2. The new text of Article 28 shall read as follows:

“Article 28

1. In the event of the Commission accepting a petition referred to it:

a. it shall, with a view to ascertaining the facts, undertake together with the representatives of the parties an examination of the petition and, if need be, an investigation, for the effective conduct of which the States concerned shall furnish all necessary facilities, after an exchange of views with the Commission;

b. it shall at the same time place itself at the disposal of the parties concerned with a view to securing a friendly settlement of the matter on the basis of respect for Human Rights as defined in this Convention.

2. If the Commission succeeds in effecting a friendly settlement, it shall draw up a Report which shall be sent to the States concerned, to the Committee of Ministers and to the Secretary General of the Council of Europe for publication. This Report shall be confined to a brief statement of the facts and of the solution reached.”

Article 5

In the first paragraph of Article 29 of the Convention, the word “unanimously” shall be replaced by the words “by a majority of two-thirds of its members”.

Article 6

The following provision shall be inserted in the Convention:

“Article 30

1. The Commission may at any stage of the proceedings decide to strike a petition out of its list of cases where the circumstances lead to the conclusion that:

ticle et le texte, modifié, de l'article 30 devient le paragraphe 2. Le nouveau texte de l'article 28 se lit comme suit:

« Article 28

1. Dans le cas où la Commission retient la requête:

a. afin d'établir les faits, elle procède à un examen contradictoire de la requête avec les représentants des parties et, s'il y a lieu, à une enquête pour la conduite efficace de laquelle des Etats intéressés fourniront toutes facilités nécessaires, après échange de vues avec la Commission;

b. elle se met en même temps à la disposition des intéressés en vue de parvenir à un règlement amiable de l'affaire qui s'inspire du respect des Droits de l'Homme, tels que les reconnaît la présente Convention.

2. Si elle parvient à obtenir un règlement amiable, la Commission dresse un rapport qui est transmis aux Etats intéressés, au Comité des Ministres et au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, aux fins de publication. Ce rapport se limite à un bref exposé des faits et de la solution adoptée.»

Article 5

Au premier alinéa de l'article 29 de la Convention, les mots «à l'unanimité» sont remplacés par les mots «à la majorité des deux-tiers de ses membres».

Article 6

La disposition suivante est insérée dans la Convention:

« Article 30

1. A tout moment de la procédure, la Commission peut décider de rayer une requête du rôle lorsque les circonstances permettent de conclure que:

SÖ 1986: 2

ändrade texten i artikel 30 blir punkt 2. Den nya texten i artikel 28 får följande lydelse:

”Artikel 28

1. Då en framställning tas upp, skall kommissionen:

a) till utrönande av de faktiska omständigheterna i fallet, genomgå framställningen tillsammans med representanter för parterna samt, om det behövs, företa en undersökning, för vars effektiva genomförande de berörda staterna efter utbyte av synpunkter med kommissionen skall lämna allt erforderligt bistånd;

b) samtidigt ställa sig till de berörda parternas förfogande i syfte att nå en reglering av frågan i godo på grundval av respekten för de mänskliga rättigheterna, sådana de definierats i denna konvention.

2. Om kommissionen lyckas åstadkomma en uppgörelse i godo, skall den utarbeta en rapport som skall tillställas de berörda staterna, ministerkommittén och Europarådets generalsekreterare för offentliggörande. Rapporten skall begränsas till en kort redogörelse för de faktiska omständigheterna och för den lösning som uppnåtts.”

Artikel 5

I den första punkten i artikel 29 i konventionen ersätts ordet ”enhälligt” med orden ”med en majoritet av två tredjedelar av dess ledamöter”.

Artikel 6

Följande bestämmelse införs i konventionen:

”Artikel 30

1. Kommissionen kan på varje stadium av förfarandet besluta att stryka en framställning från sin ärendeförteckning, i de fall då de faktiska omständigheterna leder till slutsatsen att:

SÖ 1986: 2

- a. the applicant does not intend to pursue his petition, or
- b. the matter has been resolved, or
- c. for any other reason established by the Commission, it is no longer justified to continue the examination of the petition.

However, the Commission shall continue the examination of a petition if respect for Human Rights as defined in this Convention so requires.

2. If the Commission decides to strike a petition out of its list after having accepted it, it shall draw up a Report which shall contain a statement of the facts and the decision striking out the petition together with the reasons therefor. The Report shall be transmitted to the parties, as well as to the Committee of Ministers for information. The Commission may publish it.

3. The Commission may decide to restore a petition to its list of cases if it considers that the circumstances justify such a course."

Article 7

In Article 31 of the Convention, paragraph 1 shall read as follows:

"1. If the examination of a petition has not been completed in accordance with Article 28 (paragraph 2), 29 or 30, the Commission shall draw up a Report on the facts and state its opinion as to whether the facts found disclose a breach by the State concerned of its obligations under the Convention. The individual opinions of members of the Commission on this point may be stated in the Report."

Article 8

Article 34 of the Convention shall read as follows:

"Subject to the provisions of Articles 20 (paragraph 3) and 29, the Commission shall take its decisions by a majority of the members present and voting."

- a. le requérant n'entend plus la maintenir, ou
- b. le litige a été résolu, ou
- c. pour tout autre motif, dont la Commission constate l'existence, il ne se justifie plus de poursuivre l'examen de la requête.

Toutefois, la Commission poursuit l'examen de la requête si le respect des Droits de l'Homme garantis par la Convention l'exige.

2. Si la Commission décide de rayer une requête du rôle après l'avoir retenue, elle dresse un rapport qui comprend un exposé des faits et une décision motivée de radiation du rôle. Le rapport est transmis aux parties ainsi que, pour information, au Comité des Ministres. La Commission peut le publier.

3. La Commission peut décider la réinscription au rôle d'une requête lorsqu'elle estime que les circonstances le justifient.»

Article 7

A l'article 31 de la Convention, le paragraphe 1 se lit comme suit:

«1. Si l'examen d'une requête n'a pas pris fin en application des articles 28 (paragraphe 2), 29 ou 30, la Commission rédige un rapport dans lequel elle constate les faits et formule un avis sur le point de savoir si les faits constatés révèlent, de la part de l'Etat intéressé, une violation des obligations qui lui incombent aux termes de la Convention. Les opinions individuelles des membres de la Commission sur ce point peuvent être exprimées dans ce rapport.»

Article 8

L'article 34 de la Convention se lit comme suit:

«Sous réserve des dispositions des articles 20 (paragraphe 3) et 29, les décisions de la Commission sont prises à la majorité des membres présents et votant.»

SÖ 1986: 2

- a) sökanden inte har för avsikt att fullfölja sin framställning eller
- b) saken har lösts eller
- c) det av någon annan av kommissionen fastställd anledning inte längre är befogat att fortsätta prövningen av framställningen.

Kommissionen skall dock fortsätta att genomgå en framställning i de fall då respekten för de mänskliga rättigheterna, sådana de definierats i denna konvention, så kräver.

2. När kommissionen beslutar att från sin förteckning stryka en framställning som den har tagit upp, skall den utarbeta en rapport, vilken skall innehålla en redogörelse för de faktiska omständigheterna samt beslutet om att framställningen strukits och skälen härtill. Rapporten skall överlämnas till parterna samt till ministerkommittén för kännedom. Kommissionen kan offentliggöra den.

3. Kommissionen kan besluta att åter ta upp en framställning i sin ärendeförteckning, om den anser att omständigheterna berättigar en sådan åtgärd."

Artikel 7

I artikel 31 i konventionen får punkt 1 följande lydelse:

"1. Om genomgången av en framställning inte har fullföljts i enlighet med artikel 28 (punkt 2), 29 eller 30, skall kommissionen utarbeta en rapport om de faktiska omständigheterna samt ange huruvida kommissionen anser desamma innebära att den ifrågavarande staten brutit mot sina förpliktelser enligt konventionen. Varje kommissionsledamots individuella mening på denna punkt kan komma till uttryck i rapporten."

Artikel 8

Artikel 34 i konventionen får följande lydelse:

"Med förbehåll för bestämmelserna i artiklarna 20 (punkt 3) och 29 skall kommissionen fatta sina beslut med en majoritet av närvarande och röstande ledamöter."

SÖ 1986: 2

Article 9

Article 40 of the Convention shall be supplemented by the following seventh paragraph:

“7. The members of the Court shall sit on the Court in their individual capacity. During their term of office they shall not hold any position which is incompatible with their independence and impartiality as members of the Court or the demands of this office.”

Article 10

Article 41 of the Convention shall read as follows:

“The Court shall elect its President and one or two Vice-Presidents for a period of three years. They may be re-elected.”

Article 11

In the first sentence of Article 43 of the Convention, the word “seven” shall be replaced by the word “nine”.

Article 12

1. This Protocol shall be open for signature by member States of the Council of Europe signatories to the Convention, which may express their consent to be bound by:

a. signature without reservation as to ratification, acceptance or approval, or

b. signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.

2. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 13

This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expira-

Article 9

L'article 40 de la Convention est complété par un paragraphe 7 ainsi rédigé:

«7. Les membres de la Cour siègent à la Cour à titre individuel. Durant tout l'exercice de leur mandat, ils ne peuvent assumer de fonctions incompatibles avec les exigences d'indépendance, d'impartialité et de disponibilité inhérentes à ce mandat.»

Article 10

L'article 41 de la Convention se lit comme suit:

«La Cour élit son Président et un ou deux Vice-Présidents pour une durée de trois ans. Ils sont rééligibles.»

Article 11

A la première phrase de l'article 43 de la Convention, le mot «sept» est remplacé par le mot «neuf».

Article 12

1. Le présent Protocole est ouvert à la signature des Etats membres du Conseil de l'Europe signataires de la Convention, qui peuvent exprimer leur consentement à être liés par:

a. signature sans réserve de ratification, d'acceptation ou d'approbation, ou

b. signature sous réserve de ratification, d'acceptation ou d'approbation, suivie de ratification, d'acceptation ou d'approbation.

2. Les instruments de ratification, d'acceptation ou d'approbation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

Article 13

Le présent Protocole entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration

SÖ 1986:2

Artikel 9

Till artikel 40 i konventionen läggs följande sjunde punkt:

”7. Domstolens ledamöter skall tjänstgöra i sin personliga egenskap. Under sin ämbets-tid får de inte inneha något uppdrag som är oförenligt med deras oberoende och opartisk-het såsom ledamöter av domstolen eller de krav som ställs på detta ämbete.”

Artikel 10

Artikel 41 i konventionen får följande lydelse:

”Domstolen väljer ordförande och en eller två vice ordförande för en period av tre år. Dessa kan omväljias.”

Artikel 11

I första meningen i artikel 43 i konventionen byts ordet ”sju” ut mot ordet ”nio”.

Artikel 12

1. Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet som har undertecknat konventionen, vilka kan uttrycka sitt samtycke till att vara bundna genom:

- a) undertecknande utan förbehåll för ratifikation, godtagande eller godkännande, eller
- b) undertecknande med förbehåll för ratifikation, godtagande eller godkännande, följt av ratifikation, godtagande eller godkännande.

2. Ratifikations-, godtagande-, eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 13

Detta protokoll träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången

SÖ 1986: 2

tion of a period of three months after the date on which all Parties to the Convention have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 12.

Article 14

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of:

- a. any signature;
- b. the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- c. the date of entry into force of this Protocol in accordance with Article 13;
- d. any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Vienna, this 19th day of March 1985, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe.

d'une période de trois mois après la date à laquelle toutes les Parties à la Convention auront exprimé leur consentement à être liées par le Protocole conformément aux dispositions de l'article 12.

Article 14

Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera aux Etats membres du Conseil:

- a. toute signature;
- b. le dépôt de tout instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation;
- c. la date d'entrée en vigueur du présent Protocole conformément à l'article 13;
- d. tout autre acte, notification ou communication ayant trait au présent Protocole.

En foi de quoi, les soussignés dûment autorisés à cet effet, ont signé le présent Protocole.

Fait à Vienne, le 19 mars 1985, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe en communiquera copie certifiée conforme à chacun des Etats membres du Conseil de l'Europe.

av en period på tre månader efter den dag då alla parter i konventionen har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av protokollet i enlighet med bestämmelserna i artikel 12.

Artikel 14

Europarådets generalsekreterare skall underrätta Europarådets medlemsstater om:

- a) undertecknande;
- b) deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument;
- c) dag för protokollets ikraftträdande enligt artikel 13;
- d) andra åtgärder, notifikationer eller meddelanden som rör protokollet.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, undertecknat detta protokoll.

Upprättat i Wien den 19 mars 1985 på engelska och franska, vilka båda texter har samma giltighet, i ett enda exemplar, som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall översända bestyrkta kopior till varje medlemsstat i Europarådet.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 december 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Lundgren, Unckel, P. Westerberg

Föredragande: statsrådet Laurén

Regeringen beslutar proposition 1993/94:117 Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor.

